

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 109 (1996)

Rubrik: Rapport anual 1995
Autor: [s.n.]

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 01.04.2026

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

1995

Rapport annual

Romania · Uniun dals Grischs ·
Uniun rumantscha da Surmeir ·
Renania · Societad retorumantscha ·
Uniun da scripturAs rumantschAs ·
Cuminanza rumantscha da radio
e televisiun · Uniun da las
Rumantschas e dals Rumantschs
en la Bassa

LIA
RUMANTSCHA



© LIA RUMANTSCHA, 1996, CUIRA
cumposiziun e stampa: Spescha e Grünenfelder, Glion
450 exemplars

Cuntegn

Prefaziun da Chasper Pult, parsura LR	5
Organs da la LR	7

RAPPORT DA LAVUR

Introducziun	14
1. Uniuns affiliadas	16
2. Collavuratur regiunals	17
3. Scolaziun e furmaziun	18
4. Assimilaziun/integraziun	24
5. Rumantsch grischun	26
6. Post da linguatg	31
7. Post da translaziun	33
8. Servetsch d'infurmaziun e documentaziun	34
9. Meds da massa	37
10. Teater rumantsch	40
11. Chant e musica	41
12. Ediziuns LR 1995	42
13. Contacts/autoritads	47
14. Scuntrada rumantscha 1995	52
15. Administraziun, organisaziun, finanzas	52

Documents

1. Revisiun da l'art. 116 da la constituziun federala (proposta dals 6-10-1995)	55
2. Lescha federala davart agids finanzials per mantegnair e promover la lingua e cultura rumantscha e taliana (dals 6-10-1995)	55
3. Intervenziuns parlamentaras en il cussegl grond	56
4. Convenziun intercomunala davart l'adiever dal rumantsch sco lingua uffiziala	56
5. Urden per il prefecziunament e per congedis dal persunal LR dals 15-6-1995	59
6. Carnet da duairs per la cumissiun accompagnanta (CA) per ils collavuratur regiunals	60
7. Incumbensas da la cumissiun da gestiun LR	61
8. Regulativ per ils curs d'assimilaziun/integraziun linguistica .	62

Defunctas e defuncts 1995	64	3
---------------------------------	----	----------

RAPPORTS DA LAS UNIUNS AFFILIADAS

Societad retorumantscha (SRR)	66
Romania + <i>rapport dal collavuratur regiunal</i>	70
Uniun dals Grischs (UdG) + <i>rapport dal collavuratur regiunal</i>	75
Renania + <i>rapport dal collavuratur regiunal</i>	84
Uniun rumantscha da Surmeir (URS) + <i>rapport dal collavuratur regiunal</i>	93
Uniun da scripturas e scripturs rumantschAs (USR)	100
Cuminanza rumantscha da radio e televisiun (CRR)	104
Uniun da las Rumantschas e dals Rumantschs en la Bassa (URB)	109
Rapport da la Cuminanza da mussadras rumantschas (CMR)	113
Rendaquint da la LR	116

Deregulaziun - da l'intschertezza vers la schanza per l'avegnir

da Chasper Pult, parsura LR

Er en muments dad „interregnum“ tranter eveniments che concentreschan ils sforzs da la LR per la Rumantschia – l'onn passà la Scuntrada a Donat, l'onn che vegn la votaziun federala areguard la revisiun da l'artitgel 116 da la constituziun federala – na manca la lavur da l'organisaziun da tetg. Quest è er il mument per sa render quint che la centrala a Cuira presta ina lavur extraordinaria sin il champ linguistic e sin quel cultural cun las paucas persunas (8 plazzas cumplainas repartidas per part sin pliras persunas) che stattan a disposiziun. Il servetsch per linguistica applitgada (sco che l'anteriur post da linguas vegn numnà en vista a sia restructuraziun), il post da translaziun, il post da teaer, il post d'ediziun ed il post d'infurmaziun e da documentaziun stattan tuts a disposiziun da l'entira Rumantschia per pensums che las singulas uniuns affiliadas na pudessan betg accumplir sezzas. E natiralmain che la gronda part dals meds finansials a disposiziun van directamain en las regiuns, saja quai cun las contribuziuns a las uniuns affiliadas, saja quai cun ils collavuratur regiunals u cun sustegnair projects ed ediziuns en las singulas regiuns.

Il preventiv per il proxim onn prevesa in augment da las contribuziuns a las uniuns affiliadas. Pussaivel è quel tras ina restructuraziun da l'entir preventiv. Quai è ina da las consequenzas da la nova lescha federala da contribuziuns ch'è vegnida approvada dal parlament gia avant ed independentamain da la revisiun da l'artitgel 116 CF. Natiralmain che questa midada substanziala per l'avegnir – ina furma da deregulaziun d'in modus che s'aveva verifitgà tant enavant – po crear intschertezzas u temas: La LR na vegn betg pli menziunada explicitamain, il chantun Grischun nun ha amo decis tge basa legala ch'el po e sto stgaffir per las contribuziuns a la Lia rumantscha e per sustegnair en pli mesiras urgentas integradas en il program da lavur. Positiv è però il fatg che dapli meds finansials stattan a disposiziun e che la pressa vegn sustegnida tras in'Agentura da Novitads Rumantscha (ANR) e tras las contribuziuns a las gasettas existentas che passan uss al chantun. Cun quai dat la LR giu sia part sco sustegnidra d'ediziuns da pressa, suenter ch'ella veva gia avant intgin temp mess en mauns da la PSR la realisaziun d'ina gasetta quotidiana. Sa distgargiar na signifitga betg sa dischimegnar: Ina ferma pressa rumantscha professiunala resta ina da las finamiras essenzialas dal moviment rumantsch er en l'avegnir!

L'augment dal sustegn da la LR per las dus gasettas da las uniuns affiliadas (Casa Paterna/La Punt e Pagina da Surmeir) veva manà ad ina correctura dal preventiv davart da la regenza Grischuna.



Questa violaziun gravanta da l'autonomia da la LR è vegnida curregida suenter in'intervenziun ch'ha puspè ina giada stuì mussar cleramain tge funcziun e tge dretgs che la Lia rumantscha ha. Cura arriva il di ch'era il Grischun politic vegn a badair ch'i na dat nagina meglra furma per la politica culturala envers la Rumantschia ch'in'instituziun che gruppescha la populaziun rumantscha da tut las regions?

La radunanza da delegadas e delegads a Tarasp cun visita dals monuments istorics e culturals ha permess in contact pli stretg cun la regiun, quai ch'è er l'intent da la radunanza da stad. Er l'inscunter cun la vischnanca da Lantsch che la suprastanza ha pudì far en sia radunanza sin il pajais – curt suenter l'impreschiunanta manifestaziun d'identitad rumantscha – permetta quest contact necessari cun las diversas furmas da realitad rumantscha.

Quasi sco regal da Nadal ha la Rumantschia pudì finalmain prender conuschientscha dals emprims resultats davart l'acceptanza dal rumantsch grischun en in studi che la regenza veva dà en incumbenza cun in credit deciss dal cussegl grond. La retschertga conferma che la lavur da la LR porta fritgs: Ils Rumantschs vulan in'unica lingua scritta ed i na dat betg alternativas al rumantsch grischun. Quest è ina da las satisfacziuns che pon render cuntent il secretari da la LR, Bernard Cathomas, ch'accumplescha quest onn il giubileum da 15 onns engaschament per la Lia rumantscha. Che questa lavur vegn fatga cun anim e creativitat, ma er cun professionalitad e perseveranza demussa la motivaziun da las collavuraturas e dals collavuratur. A tut il team damai ina strenschiada dal maun per engraziar e per giavischar curaschi ed energias per ir enavant vers la votaziun federala da l'onn vegnent, che porta al rumantsch l'emancipaziun ditg spetgada. La lavur cuntinua!

Organs da la LR

Suprastanza

<i>Parsura</i>	Chasper Pult, Pasqual/Sent
<i>Viceparsura</i>	Gion Pol Simeon, Domat/Lantsch
<i>AssessurAs</i>	Rita Killias, Laax
	Gion Kunfermann, Lon
	Silvia Steiner, Ardez
<i>Suppleants</i>	Domenic Camastral, Puntraschigna
	Remi Capeder, Casti
	Cristian Joos, Cuira/Lon
	Werner Carigiet, Cuira

President(a)s da las societads affiliadas

<i>Romania</i>	Gion A. Derungs, Cuira
<i>UdG</i>	Renata Bott, Tschier
<i>Renania</i>	Sep Item, Flem-Vitg
<i>URS</i>	Romano Plaz, Savognin
<i>SRR</i>	Jachen Curdin Arquint, Cuira
<i>USR</i>	Flurin Spescha, Turitg
<i>CRR</i>	Fidel Caviezel, Cuira
<i>URB</i>	Gian Guolf Bardola, Villa Luganese

Ils presidents da las societads affiliadas furman ensemen cun la suprastanza il cussegl da la Lia rumantscha.

Radunanza da delegadas e delegads

Ella sa cumpona da delegadas e delegads da las uniuns affiliadas da la LIA RUMANTSCHA (64 del.), dals 8 presidents da las uniuns affiliadas e dals 5 commembers da la suprastanza (total: 77 vuschs)

Societad retorumantscha (SRR) (5 del.)

Roman Caviezel, Cuira
Jost Falett, Bever
Felix Giger, Cuira
Cristian Joos, Cuira
Arnold Spescha, Cuira

suppleants:
Cristian Collenberg, Cuira
Gion Gaudenz, Puntraschigna

Romania (18 del.)

Martin Cabalzar, Cumbel
Nicolaus Caduff, Vella
Pieder Caduff, Sagogn
Sora Florentina Camartin,
Mustér/Cuira
Giusep Capaul, Mustér
Alice Darms, Ruschein
Giusep Giuanin Decurtins, Falera
Gion Tumasch Deplazes, Domat
Valentin Derungs, Glion
Pieder Antoni Halter, Sumvitg
Gion Lechmann, Sumvitg
Miriam Manetsch-Berther, Glion
Sep Antoni Muoth, Razén
Martin Schnoz, Rueun
Brida Sgier, Vignogn
Duri Sulser, Domat
Carli Tomaschett, Cuira
Isidor Winzap, Falera

suppleant(a)s:
Beatrix Bislin-Pally, Sagogn
Orlando Cathomas, Domat

Roman Caviezel, Cuira
Nicoletta Demund, Camischolas
Evelina Giger, Curaglia
Toni Hess, Glion/Cuira
Angela Lombris, Vella
Astrid Mazzetta-Vincenz, Rabiun
Paul Valentin Solèr, Lumbrein

Uniun dals Grischs (UdG) (14 del.)

Brigitta Arquint, Zernez
Claudio Chiogna, Samedan
Nina Dazzi Andry, Zuoz
Irma Egler, Lavin
Rico Falett, Sent
Anita Gordon, Silvaplauna
Robert Giacometti, Lavin
Jon Peider Lemm, S-chanf
Ernesta Mayer, Ardez
Constant Pazeller, Tarasp
Elsi Schneller, S-chanf
Maria Sedláček, Sent
Philipp Walther, Champfèr

suppleant(a)s:
Ruedi Bruderer, Passugg
Chasper Alexander Felix, Scuol
Andri Fenner, Samedan
Annamaria Fisch, Bravuogn
Jacques Guidon, Zernez
Daniel Manzoni, Segl
Gion Peider Mischol, Zernez
Philipp Niggli, Segl
Claudia Thom, Ardez
Chatrina Urech, Samedan

Renania (7 del.)

Martin Cantieni, Donat
Johann Clopath, Trin-Mulin
Martin Fontana, Flem-Fidaz
Hanspeter Meiler, Flem-Vitg
Magnasch Michael, Andeer
Catrina Salis, Andeer
Annaleta Semadeni, Andeer

suppleant(a)s:
Carl Caflisch, Trin
Christ Casper Dolf, Vargistagn
Peter Janki, Luven
Jakob Pfister, Vuorz
Barbara Riedhauser-Riesch, Ziràn

Uniun rumantscha da Surmeir (URS) (7 del.)

Ida Baselgia, Lantsch
Gion Cola, Riom
Marlies Jegher, Mulegns
Anita Siemon, Lantsch
Gustav Sonder, Alvagni
Rina Steier, Savognin
Joachim Wasescha, Savognin

suppleants:
Rudi Netzer, Savognin
Christian Schnöller, Casti
Othmar Spinas, Tinizong
Gion N. Stgier, Sur

*Uniun da scripturas e scripturs rumantschs
(URS) (5 del.)*

Clo Duri Bezzola, Oetwil am See	<i>suppleant(a)s:</i>
Peder Cadotsch, Lucerna	Flurin Caviezel, Cuira
Erica Lozza, Lucerna	Irma Klainguti, Zuoz
Giovanni Netzer, Savognin	Jon Nuotclà, Cuira
Gion Battista Spescha, Wädenswil	Oscar Peer, Cuira
	Gion Peder Thöni, Riehen

*Cuminanza rumantscha da radio e televisiun
(CRR) (5 del.)*

Remi Capeder, Casti	<i>suppleants:</i>
Natalia Gliott, Laax	Curdin Foppa, Favugn
Martin Quinter, Mustér	Remo Godly, Cuira
Chasper Stupan, Cuira	Theo Haas, Domat
Claudia Willi-Bazzi, Ftan	Paul Michael, Cuira
	Norbert Vinzens, Sedrun

*Uniun da las Rumantschas e dals Rumantschs
en la Bassa (URB) (3 del.)*

Clau Derungs, Malter	<i>suppleant(a)s:</i>
Sigisbert Lutz, Berna	Ursulina Bearth Hobi, Turitg
Cilgia Vital, Goldach	Not Janett, Buchs
	Wolfgang Solèr, Lucerna
	Jachen Sarott,
	Chesalles-sur-Moud.

Revisurat LR

<i>Revisurs</i>	Jon Peider Lemm, parsura, S-chanf Valentin Derungs, Glion Magnasch Michael, Andeer
<i>Suppleants</i>	Duri Sulser, Domat Joachim Wasescha, Savognin

Commembers d'onur da la LR

Reto Florin, Cuira/Tschlin (supprastant LR 1944 - 1960)

Toni Cantieni, Lai (viceparsura LR 1970 - 1973; parsura LR 1984 - 1991)

Cumissiuns, gruppas da lavur e gremis speziels LR

Cumissiun da chant

Iso Albin, parsura, Cuira

Ernst Bromeis, Ardez

Mario Candrian, Cuira

Albert Gaudenz, Zuo

Rudi Netzer, Savognin

Marcus Zarn, Landquart

Georgina Janki, LR

Cumissiun d'ediziun per carnets OSL

Surselva: Michel Andriuet, parsura, Mustér

Surmeir: Petra Uffer, Casti

Sutselva: Cristian Joos, Cuira

Engiadina: Uorschla Rauch-Gustin, Scuol

LR: Karin Pattis, Cuira/Martina

Cuminanza mussadras rumantschas

Presidenta

vacant; las suprastantas lavuran en in collectiv

Alice Ardüser, Laax

Letizia Sonder, Lantsch

Barbara Rupp, Laax

Eva Kesser, Stels

Actuara

Clara Cadruvi, Ruschein

Cassiera

Annina Nicolay, Samedan

Revisuras da quint

Sora Veronica Albin, Glion

Mirta Lombris, Alvagni-Vischnanca

Conferenza dals scolasts da rumantsch en las scolas medias

manader Curdin Jeitziner, Mustér

Cussegl da la fundaziun Chasa Rumantscha

<i>Parsura</i>	Bernard Cathomas, repr. LR
<i>Viceparsura</i>	Jon Domenic Parolini, repr. UdG
<i>Actuar</i>	Clau Defuns, repr. Romania
<i>Cassier</i>	Remi Capeder, repr. URS
<i>Assessur(a)s</i>	Martin Cantieni, repr. Renania
	Gion Kunfermann, repr. LR
	Chasper Pult, repr. LR
	Gieri Seeli, repr. Legat Cadonau
	Genoveva Seger-Arquisch, repr. SRR
	Lucian Bigliel
<i>Revisurs</i>	Domenic Signorell

*Gruppa da lavur per l'ediziun da las ovas
da Giacun Hasper Muoth*

Norbert Berther, repr. Romania
Iso Camartin, repr. scientific
Luregn Carigiet, repr. vischnanca Breil
Georg Jäger, repr. da la Societad per la
perscrutaziun da la cultura grischuna
Bernard Cathomas, repr. LR
Editur: Andreas Joos, Octopus, Cuira

*Cumissiun consultativa per l'applicaziun
dal rumantsch grischun*

Silvia Demarmels-Candreia, presidenta, Salouf
Jachen Curdin Arquint, Cuira
Johann Clopath, Trin-Mulin
Alexi Decurtins, Cuira

*Cumissiun accumpagnanta (CA) per
ils collavuraturs regiunals*

Rita Killias (supr. LR/Romania)
Gion Pol Simeon (supr. LR/Uniun rumantscha
da Surmeir)
Sep Item (Renania)
Maria Sedlàcek (Uniun dals Grischs)

Cumissiun da lectura per uffants e giuvenils

Clo Duri Bezzola, Oetwil am See
Reto Capeder, Savognin
Nina Dazzi Andry, Zuoz
Regula Nay, Trun
Karin Pattis, Martina/Cuira
Marcus Tuor, Mustér

*Cumissiun per novs meds d'instrucziun
per emprender rumantsch*

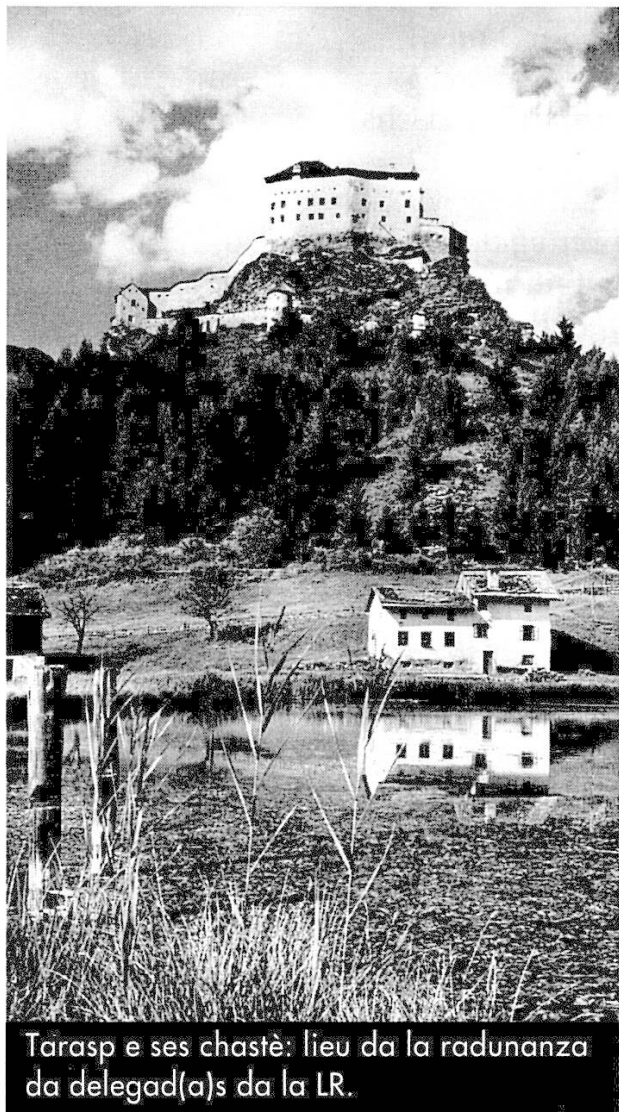
Jachen Curdin Arquint, Cuira
Reto Capeder, Savognin
Bernard Cathomas, Cuira
Rico Cathomas, Laax
Gian Peder Gregori, Domat
Chasper Pult, Pasqual

Cumissiun da lectura per uffants e giuvenils

Clo Duri Bezzola, Oetwil am See
Reto Capeder, Savognin
Nina Dazzi, Zuoz
Regula Nay, Trun
Karin Pattis, Martina/Cuira
Marcus Tuor, Mustér

Rapport da lavur 1995

Elavurà dals divers posts



Tarasp e ses chastè: lieu da la radunanza da delegad(a)s da la LR.

Lavur dals organs da la LR

Las *radunanzas da delegadas e delegads* ordinarias han gì lieu ils 10-6-1995 a Tarasp ed ils 9-12-1995 en la sala dal cussegl grond a Cuira. En connex cun la radunanza da Tarasp è vegnì purschì in modest gentar che ha pussibilità discussiuns ed in inscunter tranter las delegadas ed ils delegads da las diversas regiuns. Ultra da las tractandas statutaricas ha la radunanza elegì en la seduta dals 9-12-1995 Steivan Gaudenz sco nov suppleant per l'Uniun dals Grischs en la suprastanza LR.

Domenic Camastral è sa retratg per la fin da 1995 pervia da motivs professiunals.

Il *cussegl* ha gì 2 tschentadas cun 14 tractandas. En spezial ha el decidì in'adattaziun dal reglament per ils collavuratur regiunals ils 12-12-1992 en ils sequents puncts: cif. 2.4.: „La LR deleghescha ad ina cumissiun accompagnanta (CA) las sequentas obligaziuns e cumpetenzas... Las incumbensas vegnan fixadas da la suprastanza en in carnet da duairs. Cif. 2.6.: La CA vegn elegida (...) da la suprastanza.“ La cumpetenzza d'elecziun passa dal cussegl a la suprastanza. Il carnet da duairs per la cumissiun accompagnanta per ils collavuratur regiunals vegn agiuntà a quest rapport sco document.

La *suprastanza* ha salvà 19 sedutas e deliberà 252 tractandas. La seduta champestra ha già lieu a Lantsch. En quest connex ha già lieu ina discussiun cun il president communal, il reverenda e la magistraglia. Ultra da las decisiuns ha la suprastanza discutà ed accumpagnà la lavur executiva sin fundament d'orientaziuns ed infurmaziuns da detagl dal secretari.

La *cumissiun da gestiun* ha salvà 2 sedutas. Ella ha elavurà e proponì a la suprastanza ina circumscripziun pli detagliada da sias incumbensas (cf. documents), ha repassà la gestiun sin fundament dal rapport da la controlla da finanzas dal chantun Grischun ed ha proponì a la suprastanza da dumandar la regenza d'incumbensar vinavant la controlla da finanzas dal chantun Grischun cun la revisiun cumpletta (quint da manaschi ed examinaziun da l'applicaziun dals meds) dal quint. La regenza ha sancziunà questa proposta. La controlla da finanzas tenor art. 29 dals tschენტaments vegn era en l'avegnir fatga da la controlla da finanzas dal chantun Grischun che dat rapport per mauns da la radunanza da delegadas e delegads. La cumissiun da gestiun concentrescha sia lavur sin dumondas generalas da la gestiun e sin singuls aspects tenor atgna selecziun e decisiun.

1. UNIUNS AFFILIADAS

Las uniuns regionalas èn vegnidas contactadas en connex cun las sequentas dumondas:

- Contribuziun da la LR als tschains dals biros regionalas
- Programs da lavur e rapports da gestiun per mauns da la LR tenor art. 7, al. 2 dals tschentaments
- Convenziun davart l'adiever dal rumantsch sco lingua uffiziala (proposta Not Carl)
- Revisiun dal regulativ per ils curs d'integraziun
- SCUNTRADA 1997
- Tuttas uniuns affiliadas èn vegnidas envidadas da prender enconuschientscha dal rapport da la grupp da lavur REGIUNS LINGUISTICAS DAL GRISCHUN (tom I e II) e da s'exprimer surtut davart ils postulats che pertutgan las regiuns e la lavur da las uniuns affiliadas.

Contribuziuns

- Las uniuns han retschet las contribuziuns tenor preventiv e quint. En il rom dal preventiv 1996 èn las contribuziuns a las uniuns regionalas vegnidas augmentadas dad 86 250.– fr. sin 100 000.– fr. ed a l'Uniun da scripturas e scripturs rumantsch(a)s da 40 000.– fr. sin 45 000.– fr., sut la cundiziun che las contribuziuns da la confederaziun e dal chantun a la LR vegnian augmentadas.

Collavuraziun cun las uniuns affiliadas

- Uniun rumantscha da Surmeir e Renania: discussiun da la dumonda da contribuziun per la Pagina da Surmeir e la Casa Paterna/La Pünt; collavuraziun en la grupp d'interess per in'agentura da novitads rumantscha (GIA).
- Uniun dals Grischs: collavuraziun per il program da correctura en ladin, per in curs da rumantsch per chanzlists e per l'installaziun dals dus mezs posts da lavur dals collavuratur regionalas en Engiadina.
- Romania e Renania: infurmaziun davart l'adiever dal rumantsch sco linguatg uffizial en vischnanca e regiun (transfer dal model Engiadina Bassa/Val Müstair)
- Romania: surprendre ils cudeschs rumantschs da l'anteriura chasa editura Desertina.
- Renania: approvaziun formala dals statuts da la Renania dals 9-4-1994.

- Uniun da las Rumantschas e dals Rumantschs en la Bassa: participaziun a la conferenza annuala a Berna; sustegn per integrar las Rumantschas ed ils Rumantschs en la Svizra romanda.
- Uniun da scripturas e scripturs rumantschs: collavuraziun en connex cun ils 5. Dis da litteratura a Domat; cun il post da lectorat: sustegn en connex cun la derasaziun da la litteratura; archivaziun da materialias da l'USR en Chasa rumantscha.
- CRR: contract cun la SSR concernent cassetas da video dad emissions da televisiun rumantscha; discussiun en connex cun la nova concessiun per Radio Grischa e la reglamentaziun dal diever dal rumantsch en quest connex.
- Represchentants da la LR han fatg part a las radunanzas annualas da las uniuns affiliadas, per part era a sedutas da las uniuns. Ultra da las contribuziuns directas tenor preventiv han singulas uniuns retschet contribuziuns spezialas per ediziuns u auters projects.

2. COLLAVURATURS REGIONALS

Ils rapports dals collavurats regionals vegnan agiuntads als rapports da las uniuns regionalas.

La cumissiun accompagnanta (CA) è s'inscuntrada 2 giadas cun ils collavurats regionals ed ina giada persula. Ella ha fatg in carnet da duairs per precisar sia incumbensa, intensivar ils contacts regulars cun ils collavurats regionals e discutir davart lur lavur, projects, plans e problems (vesair document).

Las uniuns affiliadas duessan distgargiar ils collavurats regionals tant sco pussaivel da lavur administrativa, da translaziuns e vendita da cudeschs e pussibilitar ad els da sa concentrar sin animaziun, contacts ed accziuns concretas ordaifer ils biros.

Ils collavurats regionals dattan mintga mais rapport detaglià a scrit da lur lavur. La suprastanza, la cumissiun accompagnanta ed ils presidents da las uniuns affiliadas retschaivan quests rapports quotidiani e mensils. Il secretari s'inscuntra ina giada il mais cun ils collavurats per planisar e coordinar lavurs e projects. Per la surveglianza da la lavur vegn tschertgà ina nova furma cun dapli cumpetenzas per la cumissiun accompagnanta e las uniuns regionalas.

Ils collavurats han fatg 2 dis d'infurmaziun e scolaziun davart il tema: reglamentar l'adiever uffizial da la lingua.

En Engiadina Bassa ha il collavuratur il status d'observatur en la radunanza da la corporaziun da vischnancas.

La suprastanza è s'occupada regularmain cun dumondas da la lavur dals collavurats regionals e lur effects en las regions.

3. SCOLAZIUN E FURMAZIUN

Scolinas

Sur intermediaziun da la LR ha la fundaziun Peter-Hans-Frey a Turitg dà il premi da renconuschientscha per prestaziuns pedagogicas spezialas a las mussadras da l'Engiadina auta per lur prestaziun speziala en la lavur d'integraziun linguistica dals uffants na rumantschs. La LR è sagidada cun l'organisaziun da la surdada dal premi ils 10-11-1995 a Schlarigna.

Cuminanza da mussadras rumantschas (CMR)

La LR accompagna la lavur da la CMR tenor ils giavischs da quella. Ella infurmescha regularmain davart las lavurs e prenda encunter postulats per realisar quels senza u dar impuls al chantun respectiv a l'uffizi per la scolaziun da las magistras e dals magisters.

Scolinas a Cuira

Uniun da scolina Cuira (USC), rapport da la presidenta Nicole Kaiser-Campiche:

„Durant l'onn da scola 1994/95 han frequentà 33 uffants la scolina rumantscha da Cuira. En la partiziun sursilvana eran quai 19 uffants, en la partiziun ladina 14 uffants. Per l'onn scolastic 1995/96 èn sa decidids geniturs da 36 uffants per la scolina rumantscha (sursilvan: 22 uffants/ ladin: 14 uffants). Allegramain è la cifra da scolarets restada stabila ils ultims onns. Quai segir er grazia a la propaganda engaschada dals commembers da suprananza en il decurs da la primavaira 1995.

In'investiziun pli gronda durant l'onn da gestiun è stada la construcziun nova d'ina sablunera. Cun expensas da totalmain fr. 2 963.50 èn ils custs stads relativamain auts. Però il november 1995 è entrada la buna nova che la Pro Juventute contribueschia fr. 1 500.– vi dals custs.

Grazia al grond engaschament da mes antecessur, Claudio Dietrich, èn vegnidas effectuadas las diras tractativas per las entradas da la reclama vi dal bus. Ils contracts cun ils quatter sponsurs èn vegnids suttascrits e garanteschans contribuziuns da fr. 2 400.–/onn per il proxim trienni. Ultra da quai avain nus survegnì ina contribuziun unica da fr. 1 000.– da la firma C & A als custs da transport.

Malgrà la buna situaziun finanziaria han decis ils commembers da l'uniun a chaschun da la radunanza generala il settember 1995 d'augmentar la contribuziun da transport sin fr. 100.– per ils uffants da quatter onns.

Cun pliras occurrenz ed arranschaments ha l'USC provà da render er quest onn attractiva ed interessanta la scolina rumantscha.“

Cun in'istanza da la LR a la citad da Cuira èsi stà pussaivel d'augmentar la contribuziun da Cuira per las scolinas rumantschas da 75 000.– fr. sin 90 000.– fr. Tenor cunvegna cun l'Uniun per scolinas Cuira surpiglia quella ina summa da 12 000.– fr. als custs da transport dals scolarets.

Scolinas en general

La LR na dat naginas contribuziuns per scolinas. Ella sustegna ils postulats da rinforzar l'inspecturat chantunal da las scolinas. Lavurs d'integraziun e resguard dal rumantsch en quest sector prestan ils collavuratur regiunals.

Scolas fundamentalas tudestgas

Il chantun Grischun ha installà ina grupp da project per sustegnair la scolaziun supplementara da las scolastas e dals scolasts en il sector „Instrucziun da rumantsch en vischnancas al cunfin linguistic“. Il president da la LR fa part da questa grupp. En il rom dals curs da stad per scolast(a)s, organisads dal chantun Grischun, è vegnì offrì in curs intensiv davart questa tematica. Il curs è vegnì frequentà fitg bain ed ha effectuà a moda positiva la tenuta da las magistras e dals magisters en las scolas pertutgadas.

A Domat è l'instrucziun da rumantsch vegnida discutada da funs ensi en ina cumissiun communal specifica ed era en discussiun e furmaziun cun scolast(a)s. En collavuraziun cun il departament d'educaziun e la LR (represchentant Gian Peder Gregori) è vegnida chattada ina soluziun che vegn ussa introducida e realisada sco emprova da scola tenor lescha chantunala.

A Flem è vegnida cumenzada parzialmain l'instrucziun tenor la decisiun communal dal settember 1994. En in'emprima fasa vegnan fatgs curs d'introducziun per las scolastas ed ils scolasts. Sep Item e Gieri Seeli preparan materialias d'instrucziun tenor il cudesch „Bun success/Bonne chance“.

A Razén han già lieu discussiuns cun las scolastas ed ils scolasts e represchents dal cussegl da scola. Ins vul surpigliar ils meds d'instrucziun che vegnan preparads per Flem.

Per Veulden/Sched ha il collavuratur regional fatg ina translaziun parziala dal med „BUN SUCCESS“ en rumantsch grischun.

L'instrucziun da rumantsch en las scolas a Cuira, organisada da la LR, chaschuna difficultads pervia da la mancanza da scolast(a)s e pervia dals problems organisatorics dals divers levels d'enconuschientschas linguisticas tranter las/ils scolar(a)s interessad(a)s. Per il stgalim bass han las mussadras en Chasa rumantscha per l'emprima giada offrì cun success dus curs.

L'instrucziun da rumantsch ad Andeer, Ziràn, Lai dependa gronda-main da la lavur da las scolastas e dals scolasts. L'emprova cun rumantsch a San Murezzan (5 dis ad emna, a partir da la 4. classa, mintga di ina ½ lecziun) porta buns resultats.

La preparaziun dals meds d'instrucziun per la 1.–3. classa (titel: INSCUNTERS), progredescha sut l'egida dal departament d'educaziun.

Cun il departament d'educaziun è vegnida perseguitada la dumonda da resguardar legalmain il rumantsch sco emprima lingua supple-

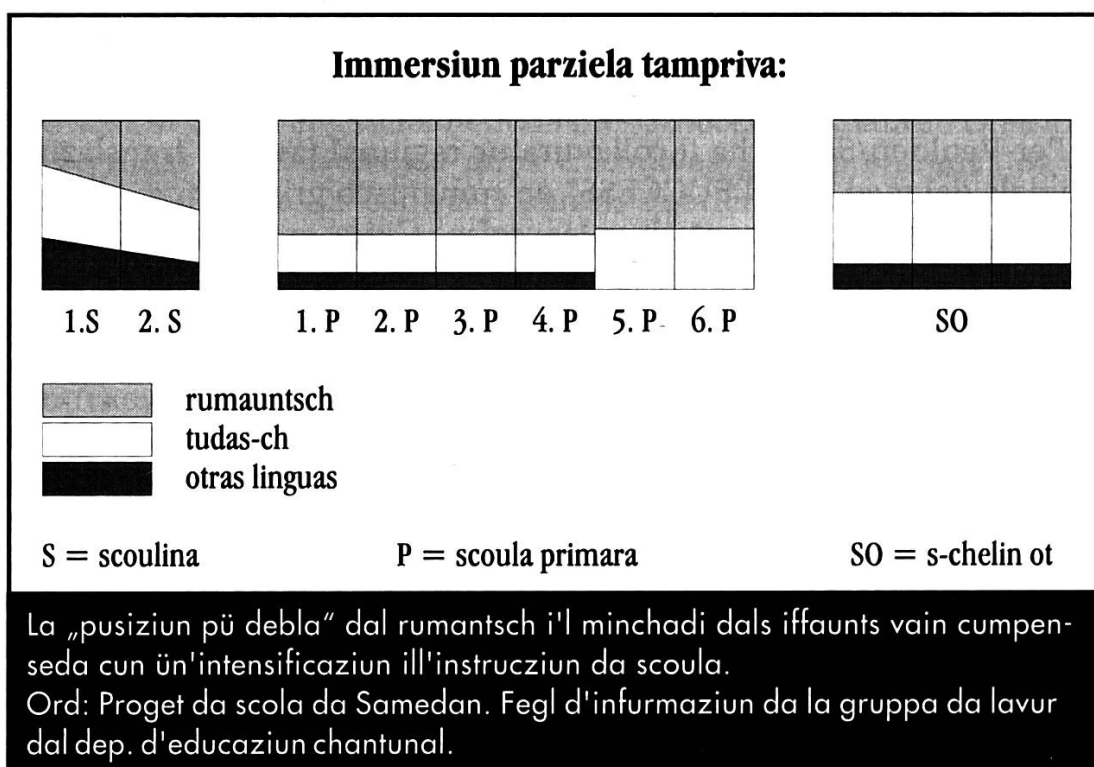
mentara (empè dal talian) da la 4.– 6. classa en las scolas tudestgas da vischnancas anteriuramain rumantschas u per vischnancas tudestgas en circuls rumantschs. La lescha che vegn ussa en la discussiun politica prevesa questa pussaivladad.

Scolas fundamentalas rumantschas

La LR ha prendì enconuschientscha dal project da scola da Samedan: „Promoziun da la bilingüited rumauntscha-tudas-cha illa scoula popu- lera ed illa scouline da Samedan 1996–2000“. La directiva vegn formu- lada sco suonda: „Da l’assimilaziun rumauntscha unilaterela a la pro- moziun intenziuneda da la bilingüited rumauntscha-tudas-cha cun: üna vasta promoziun da la prüma lingua; adöver da tuottas duos linguas principelas ill’instrucziun; dapü individualisaziun da l’in- strucziun“.

Ins vul cuntanscher ch’ils geniturs vegnian conscients da la valur da la plurilingüidad per il svilup e la furmaziun da lur uffants, ch’ils uffants possian far l’experientscha che la plurilingüidad è in enritgiment per els, ch’ils uffants vegnian sensibilisads per l’enclegientscha linguistica e ch’ils giuvenils che han passà la scola obligatorica disponian dad ina bilingüidad equilibrada tranter rumantsch e tudestg.

En quest project da Samedan vegnan messas grondas speranzas. La Lia rumantscha constatescha dentant che l’instrucziun da fin ussa cun ina scola immersiva da la scolina a la 4. classa ha purtà ina buna basa rumantscha. Ella spera ch’il nov model cun immersiun parziala tempri- va ed ina cuntinuaziun da l’instrucziun rumantscha fin a la 9. classa pussibilitescha da cuntanscher las finamiras formuladas. Il model tschernì sa preschenta sco suonda:



Scolas obligatorias en general

Il secretari fa part en la suprananza da l'associaziun per la promoziun da l'instrucziun plurilingua en Svizra. Quella ha fatg in inventar davart la situaziun da la scolaziun bilingua e da las experientschas en vischnancas rumantschas cun l'immersiun: immersiun totala tempriva da scolar(a)s na rumantsch(a)s en scolas rumantschas; immersiun tardiva totala da tuttas scolaras e tuts scolars rumantschs a partir da la 7. classa en l'instrucziun cumplettamain tudestga. La discussiun davart scolas bilinguas è actuala en l'entira Svizra. La CDEP (Conferenza svizra dals directurs chantunals da l'educaziun publica) ha dà ina „decleraziun“ davart la promoziun da l'instrucziun bilingua en general.

Ils barats da classa tranter las regiuns rumantschas e cun las gruppas da linguatg chantunals e da la Svizra n'han era strusch funcziunà durant l'onn da rapport. Il president da la LR sa participescha al comité da patrunadi dal barat da giuvenils en Svizra.

Cun dus inspecturs è vegnida discutada la dumonda da l'instrucziun da rumantsch en las scolas realas e secundaras. Anc adina na vegn questa instrucziun deplorablmain betg dada dapertut tenor ils novs plans d'instrucziun. La LR vegn vinavant ad insister sur las istanzas chantunals che quai succedia.

Cun ina contribuziun speziala sustegna la LR l'ediziun da la revista „Aviöl“.

Tenor program da lavur aveva la LR duas incumbensas en connex cun il rumantsch grischun en scola:

- a) „Discutar cun il chantun Grischun e las vischnancas la pussaivladad e sclerir l'opportunitad da manar classas da pilot cun rumantsch grischun sco linguatg scrit e da leger.“
- b) „Supplitgar il chantun da crear il pli spert pussaivel in med d'infurmaziun davart il rumantsch grischun per l'adiever en scola.“

Omadus postulats eran sa resultads ord discussiuns a la SCUNTRADA 1994. En vista a la retschertga fatga durant il 1995 davart l'acceptanza dal rumantsch grischun, ha la LR desistì da prender iniziativa per discutir questas dumondas. Sin fundament dal resultat da la retschertga d'acceptanza duai la dumonda vegnir reprendida l'onn 1996.

Scolas professiunalas

Ina meglieraziun considerabla è d'aventada pussaivla en la scola agricola dal Plantahof. Cun sustegn dal chau dal departament e dal directur da la scola èsi stà pussaivel da cuntanscher ch'ils curs medischina veterinara ed informatica vegnan dads cumplainmain per rumantsch. Ils scolars rumantschs da tuttas regiuns vegnan mess en ina classa per quests dus roms. Il post da linguatg da la LR ha preparà vastas materialias d'instrucziun, en collavuraziun cun ils dus magisters. Al cumenzament hai dà tschertas difficultads. Grazia a l'engaschament dals dus magisters, da la direcziun da la scola e cun in accompagnament dals responsabels dal post da linguatg da la LR, èsi stà pussaivel da surmuntar quests problems.

Il november èn las scolastas ed ils scolasts ch'instrueschan rumantsch en scolas professiunalas (industrialas e commercialas) a Glion, Cuir, Plantahof (Landquart), Samedan, Sta. Maria ed en la scola superiura da turissem vegnid(a)s envidad(a)s ad in inscunter en la LR. Il mument stat en discussiun in nov plan d'instrucziun per las scolas professiunalas industrialas. Quest nov plan d'instrucziun pretenda ina survista cumplessiva da l'instrucziun generala. El pretenda era novas furmas per l'instrucziun da rumantsch. L'organisaziun da l'instrucziun rumantscha da fin uss n'è betg cumpatibla cun il nov plan d'instrucziun.

Per perseguir la dumonda è vegnida installada ina grupp da lavur. Sin fundament da quella duai en l'onn nov vegnir prendì las mesiras pussaivlas per garantir e sche pussaivel rinforzar l'instrucziun da rumantsch en las scolas professiunalas.

Per metter a disposiziun materialias d'instrucziun en las scolas professiunalas è vegnida discutada la pussaivladad d'incumbensar scolast(a)s da rimnar materialias adattadas. La LR s'engaschass alura per realisar questas materialias en rumantsch e metter a disposiziun a las scolastas ed als scolasts.

Scolas medias

La Conferenza svizra dals directurs chantunals da l'educaziun publica (CDEP) ha decidì che l'instrucziun da mussadras, scolastas e scolasts duai vegnir structurada da nov. S'enter ina scolaziun cun maturitad duai la scolaziun vegnir cuntinuada en ina scola auta pedagogica. Las novaziuns pretendan midadas fundamentalas dal sistem da scolaziun da scolastas e scolasts en il chantun Grischun. La LR è s'engaschada per che la posiziun dal rumantsch en la scolaziun da las scolastas e dals scolasts vegnia resguardada e restia commensurada a l'importanza che questas persunas han per la tgira da lingua e cultura en las regiuns rumantschas. Las discussiuns cuntinueschan 1996.

Cun il „Center svizzer per il perfecziunament dals magisters da scola media“ (CPS/WBZ, Lucerna) è vegnì realisà in curs d'introducziun en la tematica rumantscha per scolast(a)s da las scolas medias da l'entira Svizra. Il curs ha gì lieu ils 14 e 15-3-1995 en Chasa rumantscha. Il success ha mussà che questa offerta duai vegnir fatga era en l'avegnir.

La LR sa guida cun la Conferenza dals scolasts da rumantsch en scolas medias per organisar lur scolaziun supplementara annuala.

En vista a la realisaziun d'ina scola media da sport ha la LR fatg valair ils interess dal rumantsch. Las autoritads chantunals han empermess che quel vegnia resguardà dal mument che la scola vegnia realisada.

Scolas autas

Diversas universitads svizras e da l'exteriur vegnan regularmain documentadas cun material davart la situaziun linguistica e sociolinguistica dal rumantsch. Exponent(a)s dad universitads, per part cun gruppas da studentas e students, visitan adina puspè la LR per sa laschar infurmar.

Cun tut ils exponents rumantschs a las universitads svizras mantegna la LR buns contacts. Ils professers stattan a disposiziun per cussegliaziuns en dumondas che pertutgan lur rom. 7 student(a)s han fatg stages da 2–3 emnas en ils divers posts da lavur da la LR per retschaiver invista en la planisaziun linguistica.

Scolaziun da creschid(a)s

La SCUNTRADA E FURMAZIUN SURSELVA e la SCUNTRADA E FURMAZIUN LADINA retschaivan contribuziuns per curs da rumantsch cun main che 8 participant(a)s. La LR ha sustegnì in inscunter da la SCUNTRADA E FURMAZIUN SURSELVA en connex cun ses 10 onns d'existenza. Ensemen cun la Romania e l'UdG è vegnids organisads a Trun ed a Zernez curs per persunas che scrivan regularmain rumantsch (chanzlists, persunas da l'administraziun, translaturas e translatur, e.a.).

Per la realisaziun da la scolaziun da creschid(a)s en las regions senza uniuns specificas (Sutselva, Surmeir) è la LR sa gidada cun sustegn organisatoric ed administrativ e cun contribuziuns.

Jacques Guidon represchenta la LR en l'Associaziun per universitads popularas svizras (AUPS).

La LR ha collavurà cun la scola per linguistica applitgada (SLA) a Cuira (filiala da la Schule für angewandte Linguistik SAL) cun cussegliaziun e cun intermediar servetschs.

La supranza ha fatg ina revisiun dal „Regulativ per ils curs d'assimilaziun/ integraziun linguistica (vesair documents).

Lavur da giuventetgna

La lavur da giuventetgna è vegnida sustegnida sco suonda:

- Contribuziun da 22 600.– fr. a la revista PUNTS. Per 1996 è vegnì decidì en il preventiv ina contribuziun da 32 500.– fr.
- Intermediaziun per integrar la part rumantscha dal DIALOG en PUNTS.
- Sustegn da la participaziun al seminari da Pasca da la Giuventetgna da las cuminanzas etnicas europeicas (GCEE).
- Contribuziun per il seminari da Pasca en terra rumantscha, avrigl 1996.
- Sustegn da divers projects da discs cumpacts cun musica per la giuventetgna (Pùntcrap/Roc'O'congo/Vagabunts).
- Sustegn da la collavuraziun tranter giuventetgna rumantscha e Dynamicha (organisaziun da giuventetgna en la Svizra romanda cun interess per la multilinguitad svizra).
- Promoziun da projects „Scienza e giuventetgna“, en collavuraziun cun l'organisaziun svizra.
- 7 stages per giuvnas e giuvens en la LR.
- Sustegn dals postulats a favur da la lavur da giuventetgna en il rapport REGIUNS LINGUISTICAS DAL GRISCHUN (postulat 38: Promover la chapientscha per la diversitad culturala e linguistica da noss chantun en il sector da la lavur cun giuvenils).

4. ASSIMILAZIUN / INTEGRAZIUN

Survista dals curs

En collavuraziun cun diversas instituziuns, autoritads communalas e regionalas (singulas organischeschan era curs en atgna reschia, sco p. ex.: Fundaziun Planta, Fundaziun Retoromana, Cerchel cultural Laax, Uniun dals Grischs, Società da trafic Scuol, Società da trafic Sta. Maria, Uniun da traffic Savognin, e.a.) e cun las uniuns Scuntrada e furmaziun èn vegnids organisads ils sequents curs da rumantsch:

Bever	3 curs	14 participant(a)s
Breil/Danis	1	9
Casti	2	10
Champfèr	1	15
Cuira	11	65
	(5 vall.; 2 surs.; 1 surm.; 3 rg)	
Flem	9	69
Ftan	3	28
Glion	11	75
Guarda	1	6
Laax	2	18
Lai	1	8
Lantsch	1	5
Lavin	1	8
Mustér	3	16
Puntraschigna	2	12
Samedan	7	65
Savognin	4	33
S-chanf	1	11
Schlarigna	1	14
Scuol	8	57
Sent	1	7
Sumvitg/Surrein	2	11
Trin	1	7
Trun	1	11
Tschlin	2	16
Zernez	3	14
Zuoz	4	21
total	87 curs	625 participant(a)s

Als curs da stad da la Fundaziun Planta a Samedan, da la Fundaziun retoromana a Laax, da l'Uniun dals Grischs a Scuol e Sta. Maria e da l'Uniun da cura e traffic da Savognin èn ca. 220 persunas sa participadas.

En 4 cas ha la LR dà ina contribuziun da mintgamai maximal 500.– fr. per curs „in tar in“ per persunas na rumantschas che prendan domicil en regiuns rumantschas e ston, pervia da lur contacts intensivs cun la populaziun rumantscha, emprender uschè spert sco pussaivel il linguatg da la regiun.

A scolastas e scolasts che dattan curs da rumantsch per creschids u scolaziun da creschids en rumantsch ha la LR offrì da frequentar sin quint da la LR curs da didactica specifica en la Scola per linguistica applitgada a Cuira (SLA). Da questa offerta han 8 persunas fatg adiever.

La suprastanza ha adattà il regulativ per ils curs d'assimilaziun/integraziun linguistica (vesair document).

Curs speziels d'integraziun linguistica per geniturs na rumantschs d'uffants che frequentan la scolina e las emprimas classas da la scola rumantscha vegnan tgrads dals collavurats regionals.

Novs meds d'instrucziun per emprender rumantsch

La suprastanza ha numnà ina cumissiun per preparar la decisiun per novs meds d'emprender rumantsch. Dals numerus meds per emprender linguatgs ch'èn oz sin la fiera internaziunala èn trais curs vegnids analisads pli detagliadamain: *Eurolingua*, da la scola da club Migros; *Rendez-vous 1* resp. *Essential English 1*, da la chasa editura Cornelsen; *Linea diretta* da la chasa editura Hueber. Sin fundament da las discussiuns ed analisas en la cumissiun e sin proposta da quella ha la suprastanza decidì da realisar novs meds d'instrucziun per emprender rumantsch sin la basa da „Linea diretta“.

Il curs sa basa sin ina metoda communicativa e cumpiglia in tom d'instrucziun ed in tom destinà per la lavur individuala e complementara. El cuntegna era ina grammatica sistematica e latiers cassetas. Jachen Curdin Arquint fa la lavur d'adattaziun linguistica e culturala per ina versiun da basa en vallader. Sin fundament da questa versiun vegn il curs transformà en ils ulteriurs idioms. L'emprima part dal curs è preparada per la stampa en l'emprima mesadad da 1996, uschia che l'introducziun da las scolastas e dals scolasts po succeder per l'entschatta dals curs d'atun 1996. Cura ch'il med „Linea diretta“ è avant maun, duai vegnir examinada la pussaivladad da realisar quest curs sin video per dar la pussaivladad ad interessentas ed interessents d'emprender rumantsch a moda autodidactica senza ir a curs.

5. RUMANTSCH GRISCHUN

Banca da datas - lavur linguistica

L'entschatta 1995 avain nus pudì furnir sco empermess il *Pledari grond* (PG) sin discs per il sistem Macintosh.

Noss specialist per EED ha elavurà discs per il nov sistem Windows 95, uschia ch'il PG è uss avant maun per tut ils systems operativs da computer actuals. Il PG en furma da cudesch è exhaust dapi la primavaira 1994. La dumonda da la versiun sin discs è perquai gronda. Fin oz avain nus vendì passa 80 sets per il sistem Dos/Windows e radund 40 per il sistem Macintosh.



Colliaziun cun Internet

Actualmain vegnan fatgas las preparativas per entrar en la rait dad Internet.

Siond ch'i dat dapi curt in uschenumnà „provider“ (ina firma che pussibilitescha l'access a la rait mundiala dad Internet per la taxa da telefon locala) qua a Cuira-èsi daventà interessant era finanzialmain da profitar da las pussaivladads en il sector da la communicaziun electronica.

Previs èsi en in emprim pass da metter en l'Internet 3-4 paginas da monitur cun infurmaziuns generalas davart il rumantsch (Tge è il rumantsch? Nua discurr'ins rumantsch? Ina pitschna carta da la Svizra cun il Grischun ed il territori rumantsch, infurmaziuns davart la LR e ses servetschs, infos davart curs, cudeschs, cassetas, discs etc.). Questas infurmaziuns èn uschia accessiblas a tut ils utilisaders dad Internet sin l'entir mund. La rait dad Internet collia gia uss ca. 5 miu. computers sin tut il mund, da quels passa 40 000 mo en Svizra. L'interess per Internet en Grischun para dad esser ordvart grond. Cun l'entrada da la LR en l'Internet survegn la LR en pli automaticamain senza access a tut las datas da la rait ed a medem temp era ina adressa dad e-mail (posta electronica). Uschia po la LR transmitter resp. retschaiver via computer brevs, infurmaziuns, communicaziuns, empustaziuns etc. da l'entir mund. Bunamain tut las universitads en Europa ed en ils Stadis unids èn p.ex. colliadas en la rait dad Internet.

Lavurs currentas

Dapi l'onn d'ediziun dal Pledari grond, il 1993, avain nus fatg bleras correcturas (sbagls da stampa, megras propostas per plects, controllas da glistas da nums locals, d'instituziuns ed abbreviaziuns etc.) ed amplificaziuns. Nus avain endatà ils bustabs L – S preredigids per il Vocabulari tud.-rg ed avain excerptà vinavant tut las translaziuns currentas (collecziun cumpletta da l'Ars Helvetica, materialias per las votaziuns federalas, nova terminologia furnida dals posts da translaziun dal chantun, Atlas dals animals, cudesch da scola da geografia, litteratura en rg etc.). La banca da datas è uschia creschida en stretga collavuraziun cun il Post da linguatg, il Post d'infurmaziun ed il Post da translaziun per radund 15'000 endataziuns (terminologia da l'elettronica, da l'energia electrica, da la meteorologia, da sport etc.). Perquai èsi previs da far durant l'onn proxim in *up-date* e da porscher uschia a tut ils utilisaders dal Pledari grond sin discs ina versiun actualisada da nossa banca da datas.

Sper las lavurs d'*amplificaziun da la banca da datas* avain nus fatg plirs lectorats da translaziuns pli grondas en rg ed avain sustegnì en cas da basegn il post da translaziun.

Plans da lavur per l'avegnir

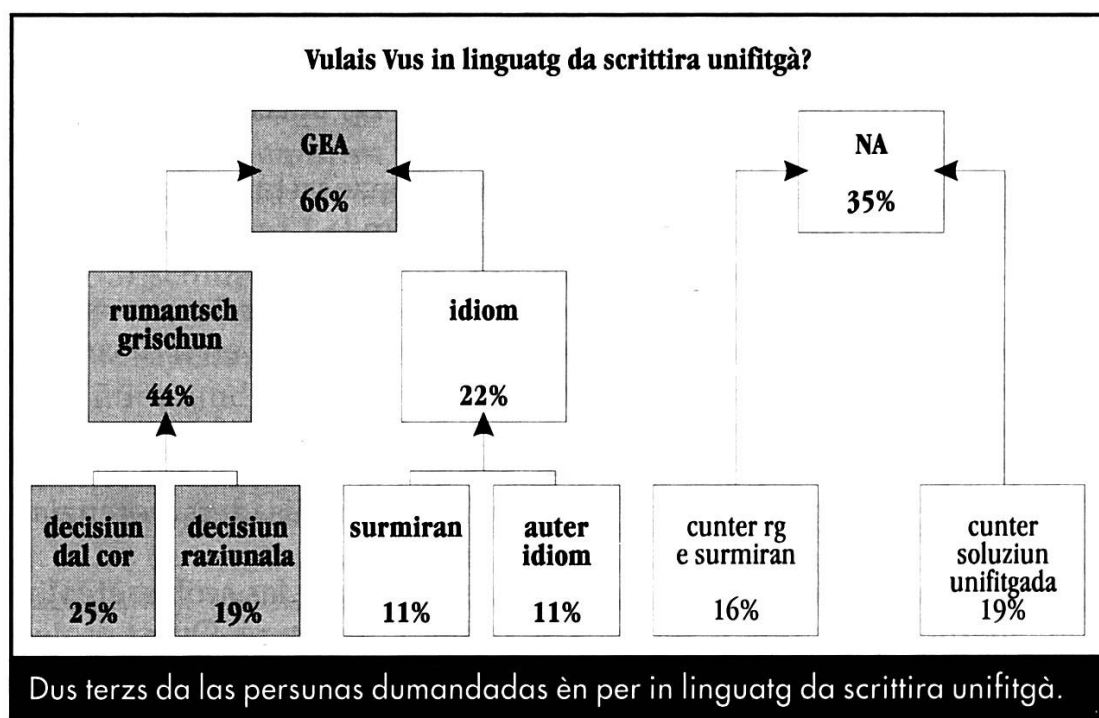
Las collavuraturas ed ils collavurats dal post da linguatg e dal post da rumantsch grischun han elavurà ensemen in plan da lavur per ils proxims onns. Quel prevesa ils sequents projects:

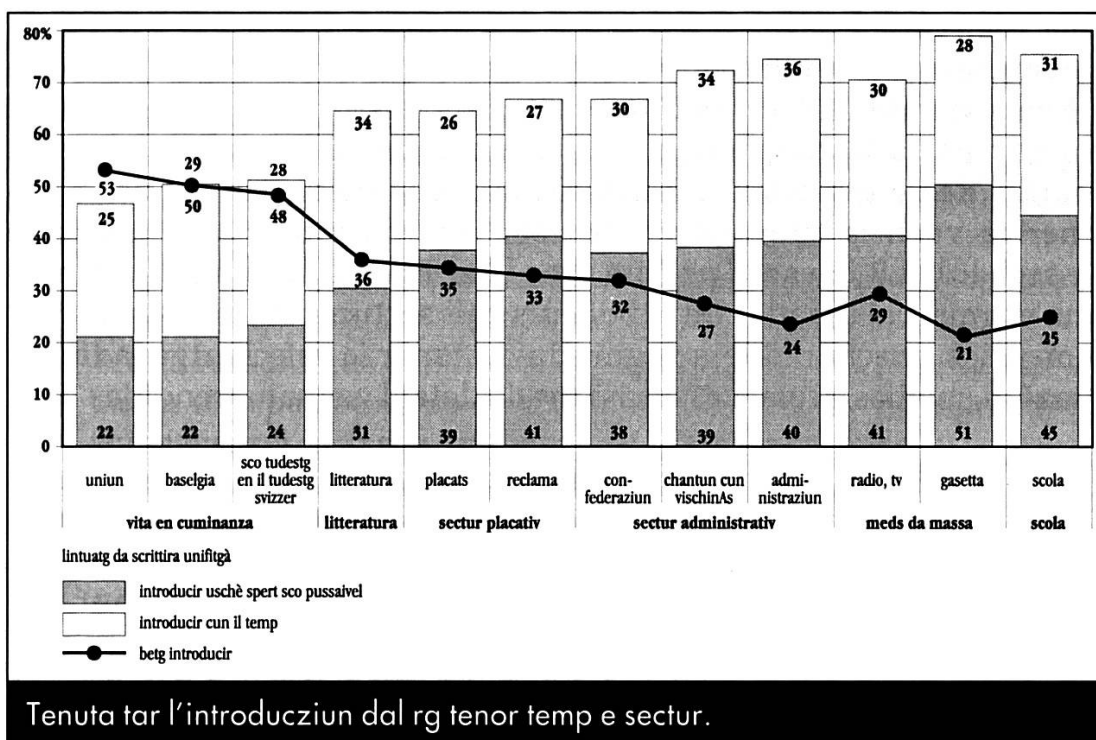
- Realisar in pitschen vocabulari da locuziuns/modas da dir tudestg-rumantsch grischun. La mancanza dad in tal manual sa mussa surtut en connex cun translaziuns, nua ch'expressiuns idiomaticas e locuziuns en tudestg n'han betg in pendant cumprovà en rg. Prelavurs ed in emprim sboz da redacziun per quest manual èn gia fatgs.
- Amplifitgar e cumplettar la grammatica dal rg existenta cun rimnar sistematicain l'entira normaziun dal rg, succedida ils ultims onns en connex cun l'applicaziun.
- Cudeschs da verbs a basa dad in model franzos u talian (cumplettar ils verbs existents en la banca da datas cun la 1.sg., 3. sg., 1. pl. ed il particip [irregular]).
- Realisar in program da correctura rg. Vastas prelavurs èn gia prestadas. Il project duess pudair vegnir terminà en il decurs da 1996.
- Realisar in med per emprender rg per Rumantsch(a)s e per Na-rumantsch(a)s. In tal curs è indispensabel per diversas furmaziuns che vegnan giavischadas actualmain dals utilisaders potenzials dal rg.
- Realisar in med d'infurmaziun davart il rg per las scolas -stgalim aut incl. preparaziun da buns texts da lectura en rg. Quest project sa basa sin in postulat en il rom da la SCUNTRADA 1994 en Val Schons e sin giavischs da vart da magistras e magisters.

- Evaluar in poliglot adattà per transponer en rumantsch grischun e realisar in tal.
- Cumpilar e discutir glistas da plets sinonims acceptabels per tut ils idioms.
- Curs da rumantsch grischun, organisads da diversas organisaziuns.
- Evaluar ina strategia sociolinguistica per la lavur publica e d'implementaziun dal rg (evtl. incumbensa a la cumissiun consultativa per l'applicaziun dal rumantsch grischun).
- Actualisar regularmain la bibliografia da texts en e davart il rg.
- A lunga vista sto il vocabulari tudestg-rumantsch grischun-rumantsch grischun-tudestg vegnir terminà. Quest project è per il mument main urgent, siond che nus pudain metter a disposiziun l'entira banca da datas da la LR. Quella vegn permanentain actualisada e cumplettada e grazia als meds tecnics pudain nus furnir regularmain up - dates da nossa banca da datas centrala.

Retschertga davart l'acceptanza dal rumantsch grischun

Curt avant Nadal ha la regenza grischuna preschentà a la pressa emprims *resultats da l'enquista davart l'acceptanza dal rumantsch grischun tar la populaziun rumantscha dal Grischun*. L'enquista è vegnida realisada da l'institut scientific „cultur prospectiv“ da Turitg. La manadra dal post rg ha participà a la grupp da lavur chantunala che ha preparà la basa per questa enquista. La LR ha prendì cun plaschair enconuschientscha dals resultats che conferman sia lavur dals davos onns. Resultats pli detagliads èn da spetgar en ina publicaziun per la primavaira 1996.





regiun linguistica	votant(a)s linguatg principal rumantsch (dumbraziun dal pievel 1990)	dumber da persunas dumandadas	factur d'evaluaziun	Part validada da las persunas dumandadas en l'enquista en %
Vallader	3 783	206	0.89	16.5
Puter	2 088	203	0.50	9.1
Surmiran	1 966	200	0.48	8.6
Sutsilvan	863	102	0.41	3.8
Sursilvan	11 388	202	2.74	49.7
Cuira	2 850	202	0.68	12.4
Total	22 938	1 115		100.1

Indicaziuns davart l'enquista

Funtauna: cultur prospectiv, Turtig.

Cumissiu consultativa

La cumissiu consultativa per l'applicaziun dal rumantsch grischun n'è betg vegnida en acziun durant l'onn da rapport, cunquai che la LR ha, en vista a la retschertga davart l'acceptanza dal project, prendì naginas decisiuns novas. En conuschientscha dals resultats da la retschertga vegn la cumissiu incumbensada d'analisar la situaziun e cusseglia la LR davart il proxim proceder. Eventualmain sto la cumissiu vegnir schlargiada cun exponents dals secturs principals, nua ch'il rumantsch grischun duess vegnir duvrà tenor la retschertga: administraziun, medias, scola. Las decisiuns da detagl vegnan prendidas 1996.

Novas domenas d'adiever per il rumantsch grischun

En la situaziun da spetga sin ils resultats da la retschertga èn paucas pussaivladads stadas avertas per duvrar il rumantsch grischun en novas domenas. Singulas instituziuns surregiunalas han dentant realisà prospects e scrittiras en rumantsch grischun, sco p.ex. il „Carnet da sanadad per l'uffant“ (Societad svizra per pediatria ed assicuranza CSS); „Ina part ferma da la Svizra“ (Pro Patria); „Laina e guaud en Svizra“ (Uffizi federal d'ambient, guaud e cuntrada).

Infurmaziun davart il project

Regularmain visitan classas dal seminari da magistras e magisters il post da rumantsch grischun, era gruppas d'ordaifer e gruppas da studi. Tenor directiva actuala fa la LR infurmaziuns davart il rumantsch grischun be sin dumonda e cun invit spezial, quai per evitar l'impressiun che la LR veglia „missiunar“ en chaussa. Referats han gì lieu en la conferenza generala ladina, a Bulsan, a Girona en Spagna ed en diversas ulteriuras occurrenz (vesair la glista da referats e dietas). En collavuraziun cun il servetsch da scolaziun per il persunal da la confederaziun è vegnì preparà in curs davart il rumantsch che ha lieu dal schaner al zercladur 1996. Cun l'Uniu Rumantsch Grischun è vegnì collavurà per la realisaziun dal „Atlas dals animals“.

Publicaziuns

- Pledari grond sin discs, sistem Dos/Windows, ed. Alsoft/LR, 1994, 1995 (3 discs + infurmaziuns).
- Pledari grond sin discs, sistem Windows 95, ed. Alsoft/LR, 1995 (3 discs + infurmaziuns).
- Pledari grond sin discs, sistem Macintosh, ed. Radiar/LR, 1995 (4 discs + infurmaziuns).
- Bibliografia dal rumantsch grischun, Litteratura primara (texts en rg) e Litteratura secundara (texts davart il rg), PRG/LR, 38 p., december 1994 (fotocopias, vegn actualisada permanentain).

6. POST DA LINGUATG

Lavurs da terminologia

Sper la terminologia occasiunala che vegn giavischada quasi quotidianamain da tuttas varts, ha il PdL preparà las sequentas terminologias:

- terminologia meteorologica (broschura surtut per ils meds da massa)
- terms rumantschs per cuvratetgs (tramess als mastergnants)
- nums dals pajais, nums d'uffizis e d'instituziuns federalas, denominaziuns d'istanzas politicas sin plaun communal
- terminologia da la selvicultura (en consultaziun)
- nums da peschs (coordinaziun cun terminologia existenta, eliminaziun e normaziun)
- terminologia da l'informatica (per med d'instrucziun Plantahof)
- terminologia da la medicina veterinaria (glista ed integraziun en med d'instrucziun Plantahof)
- Las terminologias purifitgadas vegnan integradas en la banca da datas linguisticas.

Adina pli intensiva daventa la lavur da consultaziun linguistica al telefon ed a scrit. Questa lavur ans porscha dentant savens la pussaivladad da crear e mantegnair contacts cun persunas che dovran mintga di il rumantsch en lur lavur ed uschia pudain nus dar fidanza e curaschi sper il scleriment concret.

Lectorat e preparaziun da materialias d'instrucziun

Il post da linguatg collavura regularmain cun la chasa editura chantunala da meds d'instrucziun resp. cun gruppas da lavur per meds d'instrucziun. La LR surpiglia cunter pajament lectorats linguistics. Durant l'onn da rapport èn vegnidas exequidas las sequentas lavurs:

- lectorat da las versiuns putera e sursilvana dal cudesch da scola da quints per la 2. classa
- lectorat da „Grufi Gruogn“ (vallader, ed. LR).
- translaziun e lectorat „Atlas dals animals“ (rumantsch grischun, ed. Uniun Rumantsch Grischun).
- collavuraziun a la grupa da lavur per l'elavuraziun d'in nov med d'instrucziun per emprender rumantsch, elavuraziun da lecziuns d'emprova „Linea diretta“.

Preparaziun da materialias da dus roms da rumantsch al Plantahof:

- **Informatica:** Per l'introducziun en l'informatica datti in med interactiv, nua ch'ins emprenda directamain cun l'ordinatur ed el cumpiglia „Windows“ e „Word 6“.
- **Instrucziun veterinaria:** Per l'instrucziun da quest rom al Plantahof èn vegnids translats il med d'instrucziun ed ulteriuras materialias d'instrucziun (folias davart las differentas tematicas).

Diversas lavurs

- Concept e preparaziun da cuntegn da la „Senda linguistica Flem“, en collavuraziun cun ina grupp da Flem.
- Curs per il persunal da la Banca chantunala a Cuir sco introducziun en il diever da la lingua professiunala en il sector bancar.
- Redacziun da la pagina per emprender rumantsch grischun en la Terra Grischuna.
- Cussegliaziun dals divers posts da la LR conc. programs per EED ed installaziun da programs speziels en quest sector.

Introducziun da persunas giuvnas en la lavur linguistica rumantscha

Sco usità ha la LR puspè dà la pussaivladad a studentas e students universitars da far in stage tar nus. Quest onn han set persunas lavurà totalmain 17 emnas tar nus (Marco Buschor, Iacinta Candinas, David Carigiet, Daniela Cavelti, Laurent Huguenin, Alberto Palaia, Claudio Spescha). Entant che las persunas novas han stuì vegnir introducidas en la lavur ed han er duvrà in tschert temp per emprender avant che prestar lavur concreta (terminologia da la selvicultura, terminologia militara, lavur redacziunala per la senda linguistica), han las persunas versadas „pli veglias“ lavurà praticamain (Daniela Cavelti: meteorologia, David Carigiet e Claudio Spescha: instrucziun veterinaria per il Plan-tahof). Nus considerain quest engaschament impurtant per che la glieud giuvna vegnia integrada en la pratica dal linguatg ed a la finala munta questa lavur er ina pussaivladad da gudagnar. Schegea che l'introducziun, ils scleriments e las dumondas concretas custan in pau da noss temp da lavur, ans para quest engaschi in bun chapital per l'avegnir dal rumantsch.

Lavur publica

- „Der sprachliche Grenzverkehr“, en: Terra Grischuna, 3, p. 22–26 (ensemen cun P. Masüger)
- Ein Volk ohne (Werbe-)Sprache, en: persönlich. Das Magazin für Werbung, Markt und Medien, 19, 33. ann. p. 16/17
- „Lexicon istoric rumantsch“ (supervisiun terminologica e contribuziun cun artitgels)
- Participaziun ad ina discussiun davart „Linguistische Projekte in Graubünden 1996–1999“ (projects da la Societad per la perscrutaziun da la cultura grischuna)
- Preschentà al Cussegl scientific svizzer la Rumantschia ed il rumantsch sco temas da perscrutaziun scientifica (standardisaziun e normaziun da linguatg, cumportament comunicativ en societads plurilinguas)
- contacts cun la chanzlia federala en connex cun la normaziun linguistica

- infurmaziun da dus linguists africans davart la lavur da terminologia pratica en la Rumantschia e da nossas metodas da crear e derasar nov material linguistic
- referats e dietas tenor glista sut cif. 8.

Publicaziuns

Sprachwandel und Sprachwechsel bei ausgeglichenem Bilinguismus. Verhandlungen des Internationalen Dialektologenkongresses, Bamberg 1990. Viereck, Wolfgang (Hrsg.) ZDL-Beiheft 77. Stuttgart: Franz Steiner, Band 4, p. 263–275. (C. S.)

Implantation de néologismes dans une langue minoritaire et de faible extension, en: Terminologies nouvelles, vol 12; Implantation des termes officiels. Actes du séminaire (Rouen, décembre 1993); Bruxelles: Rint, p. 58–64. (C. S.)

7. POST DA TRANSLAZIUN

Il post da translaziun ha er exequì il 1995 numerusas translaziuns en rumantsch grischun ed en ils differents idioms. Sper las lavurs regularas per nossa clientella stabla, sco per exempel PTT, viafier, banca, assicuranzas, organisaziuns culturalas e socialas, èn vegnidas fatgas differentas lavurs pli grondas, p. ex.:

- broschura da giubileum da la Pro Juventute „Moi, allegra, tgau, ciao“,
- broschura da l’Uffizi federal d’ambient, guaud e cuntrada „Laina e guaud en Svizra“
- Cudeschet da sanadad per l’uffant (Societad svizra per pediatria)
- texts per „La cratschla“ (Parc naziunal) e
- numerus rapports, statuts, reglaments, leschas etc. per vischnancas (idioms), uniuns ed instituziuns.

Ina gronda incumbensa dal post da translaziun è dapi il schaner 1995 la translaziun dals suttitels en tudestg per l’emissiun Telesguard da la tv rumantscha per mintga glindesdi, mesemna e venderdi.

Adina dapli vegn noss post era consultà al telefon da biros, instituziuns e persunas privatas che tschertgan plets u dovrà in titel u ina formulaziun en rumantsch.

Era en il post da translaziun vegn lavurà cun ils meds moderns da l’elavuraziun da texts. La gronda part da las lavurs entran e sortan oz sur fax, modem u sin discs. Quai ha avantatgs per la clientella che po vegnir servida en moda fitg speditiva. Quest svelt access ha dentant era il dischavantatg ch’ils termins da furniziun vegnan adina pli curts. Al post da translaziun, occupà cun ina plazza stabla da 60%, èsi savensbetg pussaivel d’exequir il medem mument tuttas lavurs sin ils termins

giavischads. Ina part da las translaziuns po vegnir dada ord chasa. Per translaziuns da gronda urgenza sto il persunal da las autras partiziuns da la LR vegnir activà. Quai diminuescha dentant lur activitad en lur secturs primars da lavur.

Sche l'art. 116 CF vegn acceptà, sto la dumonda da la translaziun sin ils divers livels (confederaziun, chantun, LR, regiuns, vischnancas) vegnir reglada da nov. En spezial na duessan ils collavuraturs regional betg vegnir suroccupads cun translaziuns, er sch'els ston sa chapescha far tals servetschs per translaziuns d'urgenza en ils idioms.

8. SERVETSCH D'INFURMAZIUN E DOCUMENTAZIUN

En quest post ha Manfred Gross lavurà 60%. Diversas lavurs (documentar medias ed interessents instituziunals e privats, infurmaziuns directas, e.a.) succedan er tras il secretariat.

Documentaziun

Il servetsch d'infurmaziun e documentaziun è vegnì amplifitgà cun diversas materialias (fotografias, artitgels, graficas, e.a.).

L'inventarisaziun en collavuraziun cun instituziuns cun incumbensas complementaras è stada punctuala ed occasiunala.

Infurmaziun

Nus avain pudì intermediar material d'infurmaziun e dar scleriments a numerus interessents en Svizra ed a l'ester (intermediads per part tras l'Uffizi federal da cultura, tras ils consulats svizzers, e.a.), a scolas e medias, ad instituts linguistics e culturals, a studentas e students (per lavurs da seminari e da diplom) ed a persunas privatas. Cun l'agid da la Pro Helvetia avain nus pudì tgirar contacts cun l'exteriur ed en spezial intermediar gratuitamain ediziuns en e davart il rumantsch.

Extendidamain è vegnida discutada la dumonda dad in nov signet/logo per la LR. La finala è vegnì decidì da restar tar la clav e las colurs mellen e blau. La dumonda vegn discutada vinavant l'onn 1996.

Il 1995 avain nus infurmà surtut er en connex cun ils resultats da la dumbraziun dal pievel 1990 e cun l'artitgel 116 CF. En vista a la votaziun dals 10-3-1996 vegn elavurà ina documentaziun infurmativa davart il rumantsch (referat da model, argumentari, resumaziun da la situaziun linguistica) ed organisà in servetsch da referats ed occurrenzas. Las lavurs da detagl crodan sin l'onn nov.

Al Center svizzer per il perfecziunament da las magistras e dals magisters da scola media (CSP/Lucerna) è danovamain vegnida inoltrada la dumonda per in curs d'introducziun en la lingua e cultura rumantscha. En cas d'interess vegn il curs realisà ils 28-29 d'october 1996.

La collavuraziun cun la cumissiun da nomenclatura chantunala e cun gruppas d'acziun per rumantschaziun è stada occasiunala (denominaziun da professiuns en il cudesch da telefon, e.a.).

La reediziun dals prospects d'infurmaziun exhausts (cumplettar, actualisar) è vegnida cumenzada.

Per in'exposiziun davart il rumantsch e vegnì elavurà in concept da basa ed inoltrà dumondas per contribuziuns. En discussiun stat era ina „multimedia-show“ davart la Rumantschia.

Lectorats

- Arthur Baur, *Allegra genügt nicht!* (lectorat, tschernà da las fotografias e tgira da la cumposiziun da l'ovra).
- Lexicon istoric rumantsch (lectorà divers texts translats dad Ines Gartmann ed Ursulina Monn).

Referats/dietas

- 26-2: Referat a Bogn Ragaz a la radunanza generala da l'Uniun rumantscha da Sargans e conturn (B.C.)
- 14-3: Introducziun e preschentaziun da las novas ediziuns per il curs da bibliotecaras e bibliotecars da la Cuminanza da lavur grischuna da cudeschs per la giuventetgna a Cuir/LR (B.C.)
- 14-15-3: Curs davart lingua e cultura rumantscha per scolast(a)s da scola media a Cuir/LR, en collavuraziun cun il „Center svizzer per il perfecziunament dals magisters da scola media Lucerna“ (Manfred Gross, Anna-Alice Dazzi Gross, e.a.)
- 19-4: Referat e discussiun a Zernez en la conferenza generala ladina davart „Rumantsch grischun - rumantsch grischun in scuola“ (Anna-Alice Dazzi Gross e B.C.)
- 13-5: Participaziun al CH Forum '98: Schweizerische Medienkultur en il center da sentupada Schloss Waldegg (Chasper Pult)
- 18-5: Referat en il Club da Lions Domat e conturn davart salvar e midar il linguatg (B.C.)
- 24-5: Referat a Lantsch en connex cun l'iniziativa per manar la radunanza communal en tudestg („Nichts zu gewinnen - viel zu verlieren“) e participaziun a la discussiun da podi (B.C.)
- 26-5: Referat a Bulsan al seminari linguistic „Ladin, ula'vas pa?“ davart „Sprachplanung und Sprachentwicklung der Rätoromania in der Schweiz“ (B.C.)
- 30-5: Referat e discussiun a Genevra „Le Romanche est aussi notre affaire“ en connex cun in'occurrenta da la Fundaziun Romandie, Svizzerà italiana e Retoromania (Clau Solèr)
- 21-6: Turitg, infurmaziun davart il rumantsch per duas classas superiuras dal gimnasi Hohe Promenade da Turitg (Clau Solèr)
- 7-7: Turitg, referat cun il titel „Terminologie und Neologie“ en la lecziun da Valentin Vincenz a l'università da Turitg (Clau Solèr)

- 14-7: Samedan, referat ed atelier davart il rg als Cuors rumauntschs da la Fundaziun Planta Samedan (Anna-Alice Dazzi Gross)
- 19-7: Referat ed atelier a Samedan davart il rumantsch grischun als cuors rumauntschs da la Fundaziun Planta a Samedan (Anna-Alice Dazzi Gross)
- 3-8: Preschentaziun da l'ediziun „La principessa loscha“ a Savognin (B.C.)
- 2-9: Discurs en connex cun „10 onns Scuntrada e formaziun Surselva“ a Laax/Crap S. Gion (B.C.)
- 9-9: Referat a la dieta svizra da lectura per la giuventetgna a Nottwil: „Je näher, desto fremder?“ davart il tema „Integrar l'ester e restar sasez, in pensum per minoritads“ (B.C.)
- 23-9: Radunanza da la VALS/ASLA (Associaziun svizra da linguistica applitgada) a Neuchâtel (Anna-Alice Dazzi Gross)
- 27-9: Preschentaziun a la conferenza da medias dal project „ORCAN“ (B.C.)
- 30-9: infurmà la gruppa da giuventetgna „Nëus jëuni“ da la „Val Gherdëina e Val Badia“ (30 persunas) davart la Lia rumantscha ed il rumantsch en general (Clau Solèr)
- 4-6-10: Participaziun al colloqui ad Ascona/Monte Verità davart „Las linguas naziunalas dador lur territori“ (Chasper Pult e B.C.)
- 7-10: Referat a la dieta „Il Friulano nel contesto delle lingue ladine“ a Verona (Chasper Pult)
- 3-11: Referat a Washington en connex cun la conferenza „The role of national minorities“, organisada da la Hungarian American Coalition (Chasper Pult)
- 9-10-11: Participaziun a la „European Conference on Language Planning“ a Barcelona (B.C.)
- 10-11: Preschentaziun da la LR e da sia lavur ad ina classa da lingua taliana da la Scola da dunnas (Manfred Gross)
- 11-11: Preschentaziun da l'artitgel 116 CF en occasiun da la radunanza annuala da l'URB a Berna (Manfred Gross)
- 13-11: Referat e discussiun a l'universitad da Girona/Spagna davart „Il rumantsch or dal puntg da vista sociolinguistic“ (B.C.)
- 24-11: Participaziun al curs da chanzlistas e chanzlists a Zernez (Manfred Gross e Jon Domenic Parolini)
- 24-11: Participaziun a la discussiun da „Rencontres Suisses“ en connex cun l'existenza da 50 onns da quest'organisaziun a Gruyère (Chasper Pult)
- 1-12: Referat a Trun a la dieta per il persunal da chanzlia „Il canzlist/la canzlista ed il romontsch sco lungatg uffical“ (B.C.)
- 9-12: Expertisa „Scienza e giuventetgna“ a Winterthur (Anna-Alice Dazzi Gross)
- 14-12: Referat a Turitg en l'Associaziun per la promoziun da l'instrucziun bilingua en Svizra (B.C.)

9. MEDS DA MASSA

Cun exponents dal radio e da la televisiun è vegnidas discutadas pussaivladads dad ina supervisiun linguistica d'emissiuns da radio e televisiun. Il post da linguatg da la LR ha surpiglià l'incumbensa da perseguitar singulas emissiuns pli exactamain sut l'aspect linguistic e da preschentar ils resultats da questa supervisiun a moda adattada als/ a las collavuratur(a)s pertutgad(a)s e da porscher l'instrucziun specifica che sa resulta da l'analisa. La LR ha punctuà ch'ina tala supervisiun na po betg satisfar a las pretensiuns dad ina scolaziun linguistica sistematica. Per diversas persunas che lavuran tar il radio/la tv e n'han betg già ina scolaziun linguistica da basa suffizienta u che mussan insuffizienzas linguisticas pli grondas fissi indispensabel ch'ellas frequentian ina scolaziun linguistica adeguata e sistematica.

En vista a la gronda impurtanza linguistica dal radio e da la televisiun ha la LR era rendì attent al vegl postulat da crear ina piazza cumplaina e stabla per in(a) supervisor(a) da lingua entaifer la squadra dal radio e da la televisiun rumantscha. Las incumbensas dad ina tala persona fissan: Supervisiun d'emissiuns, realisaziun da curs specifics, translatziuns per emissiuns, cussegliaziun en tuttas dumondas praticas dal diever da linguatg en ils meds da massa electronics, realisaziun dad eventuels manuals etc.

Cun il directur da radio e televisiun è vegnida discutada la pussaivladad da realisar in'emissiun regulara che tractass il diever dal linguatg e pudess era servir per furmar in corpus da linguatg plidà.

Orientaziuns directas per las medias:

- 10-06: Radunanza da delegadas e delegads da la LR a Tarasp.
- 01-09: Preschentaziun dal cudesch „Grufi Gruogn, chucal da cuorsa“ (vallader).
- 10-11: Surdada dal premi da la Fundaziun Peter-Hans Frey a las mussadras da l'Engiadina auta en renconuschientscha da lur lavur d'integrasiun linguistica.
- 28-11: Preschentaziun dal disc cumpact dubel dal musical „Puntcrap“
- 11-12: Radunanza da delegadas e delegads da la LR a Cuira.

La pressa svizra e chantunala ha rapportà regularmain davart il rumantsch, en spezial en connex cun la decisiun dal cussegl naziunal e dal cussegl dals stadis davart la revisiun da l'art. 116 CF, davart ils projects per l'agentura da novitads rumantscha, davart la reglamentaziun da lingua en Engiadina bassa/Val Müstair ed il transfer da quest'emprova sin las ulteriuras regions, davart ils dis da litteratura a Domat, davart la retschertga chantunala concernent l'acceptanza dal rumantsch grischun, davart ediziuns, projects d'integrasiun, davart il resguard dal rumantsch en divers secturs (militar, scolars etc.) e davart las discussiuns parlamentaras per ina nova lescha federala per mantegnair e promover la lingua e cultura rumantscha e taliana.

Agentura da novitads rumantscha

- La LR ha collavurà sco suonda:
- Participaziun a la grupp d'interess per l'agentura da novitads rumantscha (GIA) cun lavurs spezialas da preventiv e calculaziun, structura, translaziun da texts.
- Sedutas cun il departament chantunal e cun ils exponents da las edituras da gasettas rumantschas.
- Discussiun dal concept da basa e collavuraziun per il concept da detagl per in'agentura da novitads rumantscha (ANR) per specificar ils puncts: finamira da l'agentura, basegns ed interess dals utilisaders, purtader, organisaziun, custs.
- Instanza, ensemen cun la Pro Svizra Rumantscha, a la regenza grischuna per mauns dal departament federal da l'intern davart la contribuziun federala e chantunala per realisar il project.

Contribuziuns a la pressa existenta

Las gasettas rumantschas han retschet las contribuziuns tenor preventiv e quint. Il pajament da la contribuziun a la Casa Paterna/La Punt ed a la Pagina da Surmeir ha chaschunà difficultads, cunquai che la regenza grischuna n'ha, en sia emprima decisiun, betg approvà las contribuziuns a questas duas gasettas tenor preventiv LR. Argumentaziun da la regenza: *„Sie erachtet es als nicht opportun, genau in dem Zeitpunkt, in dem die ganze romanische Presseförderung durch die Schaffung einer Agentur neu strukturiert werden soll, die Unterstützung der bestehenden Strukturen durch Beitragserhöhungen noch auszubauen... Zudem würde die angeforderte Erhöhung um je Fr. 15 000.– für die beiden einmal wöchentlich erscheinenden Zeitungen die Beitragssituation der beiden zweimal wöchentlich erscheinenden rätoromanischen Zeitungen verschlechtern, womit auch die Verhältnismässigkeit in Frage gestellt würde.“* Sin dumonda da reponderaziun ha la regenza laschà crudar sia reserva concernent las contribuziuns a las duas gasettas pitschnas.

En il decurs da questas discussiuns è sa tschentada la dumonda da princip, schebain la LR duai vinavant esser l'istanza per dar las contribuziuns a la pressa. En il preventiv han la suprastanza ed il cussegl proponì a la radunanza da delegad(a)s da surlaschar per l'avegnir questa incumbensa al chantun Grischun e dad integrar en il preventiv naginas contribuziuns per las 4 gasettas rumantschas existentas.

Argumentaziun:

1. La nova lescha federala prevesa en art. 2, al. 2 che la confederaziun po conceder al chantun Grischun agids finanzials per sustegnair la pressa rumantscha. Las contribuziuns ad organisaziuns ed instituziuns cun incumbensas surregionalas, sco p.ex. la LR, vegnan regladas en al. 1, litt. b.
2. Da questa disposiziun legala resorta l'intenziun da reparter las incumbensas. Il chantun Grischun retschaiva contribuziuns per organisaziuns ed instituziuns e per sustegnair la pressa rumantscha. La repartiziun stat en cumpetenzia chantunala.
3. Las contribuziuns a la pressa èn adina stadas dispitaivlas, era entaifer la LR. Dapi 1976, cura che las emprimas contribuziuns èn vegnidas dadas, hai adina danovamain dà discussiuns, schebain l'incumbensa da sustegnair la pressa, en spezial la pressa privata, appartegna a la LR.
4. Ils editurs da la Gasetta Romontscha e dal Fögl Ladin han negà a la LR la cumpetenzia da conderscher contribuziuns a la pressa che derivan dal chantun resp. da la confederaziun. Il departament e l'editura da la Gasetta Romontscha (Gasser SA) han sviluppà models da splitting per las contribuziuns a la pressa.
5. Cun la realisaziun da l'agentura da novitads sa mida la situaziun en il sector da pressa. Igl è raschunaivel che la cumpetenzia suprema concernent contribuziuns resta tar il chantun Grischun. Uschia è ina coordinaziun pussaivla ed in svilup en il sector da pressa garanti.
6. La LR vul era vinavant s'engaschar en spezial per las duas gasettas pitschnas che han en la situaziun al cunfin da linguatg in'impurtanza existenziala per la preschientscha scritta regulara dal rumantsch.

Radios locals

Cun il radio Piz Corvatsch èsi vegnì collavurà regularmain per infurmaziuns directas. Radio Eviva porta sin 3SAT mintg'emna ina curta infurmaziun en rumantsch e dat bun plaz a l'infurmaziun rumantscha en las emissiuns. Cun Radio Grischa è vegnida cumenzada ina discussiun concernent la preschientscha dal rumantsch en ses programs. Fin ussa è prescrit in quota da 20% emissiuns en rumantsch, da nov pretenda la concessiun che Radio Grischa sa cunvegna cun la LR concernent bulletins da novitads regulars ed emissiuns moderadas en rumantsch. Las discussiuns cuntinueschan 1996.

10. TEATER RUMANTSCH

Cussegliaziun

Il post da teater è vegnì consultà en il rom dals davos onns areguard la cussegliaziun e spediziun da teaters.

Las activitads da las gruppas èn stadas numerosas. Nus avain registrà 39 preschentaziuns pli grondas. Tranter auter hai er dà trais gruppas professiunalas ch'èn idas sin turnea cun teaters rumantschs.

Biblioteca da teater/Mussavia dramatic

Il 1995 èn vegnids surdads a la LR 38 teaters novs (10 tocs originals, 28 translaziuns), quai che conferma la gronda activitad sin quest champ. La biblioteca da teater cumpiglia uss passa 1300 teaters rumantschs.

Il post da teater ha procurà regularmain per texts en la pressa rumantscha ed en la gasetta da l'UTP (Uniun grischuna per il teater popular) „Il reflectur“. Dasperas èn adina puspè vegnidas fatgas translaziuns per l'UTP e per l'UCTP/ZSV.

Il Mussavia dramatic è vegnì amplifitgà cun duas spediziuns cun totalmain 197 novs fegls.

„La Scena“ n'è betg cumparida 1995.

Collavuraziun LR cun l'Uniun grischuna per il teater popular (UTP)

Ils projects cun las federaziuns naziunalas ed internaziunalas da teater van per la Rumantschia sur l'UTP. Karin Pattis represchenta la LR en la suprastanza da l'UTP ed ha uschia il contact necessari. Sper las 4 sedutas da suprastanza, la radunanza da delegadas e delegads UTP ed in inscunter regional, ha la manadra dal post da teater participà er a 2 sedutas dal comité permanent, ch'è incumbensà d'organisar la Biennala da teater sin champ naziunal e che duai coordinar differentas lavurs per pudair profitar da sinergias da las quatter uniuns naziunalas dal teater amatur.

Il contract da collavuraziun cun l'UTP è vegnì prolungà senza midadas.

Commembranzas

Durant l'onn 1995 è vegnì elavurà d'ina grupp da lavur in statut spezial per l'UCTP (Uniun centrala da teater popular) che fixescha ils duairs da l'UCTP envers ses commembers rumantschs. Il statut va il 1996 en procedura da consultaziun.

La LR è commembra tar l'ITI (Institut da teater internaziunal) e da la SSCT/SGTK (Societad svizra per cultura da teater), represchentant: Giovanni Netzer.

Contribuziuns per translaziuns e tocs originals a

- Thomas Beer per „Il fabricant e siu ambient“ (da G. Bischoff e S. Pahl)
- Theo Candinas per „Quei che vus veis fatg al pli pign...“ (original)
- Rita Cathomas-Bearth per „La muetta“ (dad A. Tschechov)
- Annetta Conrad per „Il sain da las manzögnas“ (da F. Bosch), „Raps nu fan furtünà“ (da N. Meier) e „Pro'l meidi“ (autur nunenconuschent)
- Gion Dietrich per „Sco la miur el clauder“ (dad A. Christie)
- Cristiana Fliri-Feuerstein per „La precauziun“ e „Giò per l'assa“ (da J. Brun), „L'examen per peduns“ (da J. Meyer) e „Gö da Nadal“ (autur nunenconuschent)
- Nicolo Men Gaudenz per „Schigliusia“ (da M. Vitus)
- Anita Gordon per „Nepomuc - il millipeis“ (dad E.J. Sorson)
- Seraina Grass per „Tanta Fiorella“ (da K. Forrer)
- Giuseppa Hosang-Flepp per „Ali gianter cul sex“ (dad A. Marriot ed A. Foot)
- Margaritta Michel per „Üna chombra per set“ (da M. Fischer)
- Brida Sgier per „In bal da mascras dubius“ (da A. Brenner) e „Tgi mulscha la caura?“ (da W. Webels e C. Siber)
- Flurin Spescha per „La mort stancla“ (da M. Ferrari)
- Violanta Spinas per „L'anda selvadia“ (da H. Ibsen)
- Mariano Tschuor per „Korczak ed ils affons“ (dad E. Sylwanus)
- Hubert Venzin per „Las paterlieras“ (da W. Türk) e „La mustga africana“ (da R. Gordon).

Contribuziuns spezialas a

- Ressort K per „La mort stancla“
- Emna da teater d'uffants a Flem
- In Situ per „70 onns Matias Spescha“
- Schuschu per „Gaudenz“ da Flurin Spescha.

11. CHANT E MUSICA

Il post da chant è vegnì consultà en il rom dals davos onns areguard la cussegliaziun e spediziun da chanzuns.

Igl october è la retscha „Ediziun chanzuns LR“ vegnida cumplettada cun la 5. furniziun. Totalmain èn vegnidas agiuntadas als ordinaturs 5 chanzuns per chor viril e 7 chanzuns per chor maschadà. La furniziun cuntegna novas cumposiziuns da Peter Appenzeller e Curdin Janett, ils quals la cumissiun da chant aveva incumbensà cun questa lavur. Il dumber d'abunents munta a 97 per la collecziun da chanzuns per chor maschadà e 62 per chor viril.

Per la proxima „Ediziun chanzuns LR“ ha la cumissiun da chant contactà cumponists rumantschs cun la supplica d'inoltrar fin la fin d'october 1995 ina u duas novas cumposiziuns per chor viril u chor maschadà. En tut èn vegnidas inoltradas 13 chanzuns per chor viril e 18 chanzuns per chor maschadà. Las cumposiziuns vegnan uss evaluadas da la cumissiun da chant per in'ediziun 1996.

En discussiun stat la dumonda dad in'ediziun da chanzuns anc betg publitgadas da Benedetg Dolf en ina proxima furniziun da chanzuns. Il president ha l'incumbensa da contactar ils responsabels dal relasch e da prender invista da las chanzuns.

Sin fundament dad ina retschertga tar ils chors maschadads è il cudesch da chant *Laudinella* vegnì restampà en in dumber da 700 exemplars.

Plinavant ha il secretariat LR gidà cun diversas lavurs tar l'ediziun dal disc cumpact dal musical Puntcrap.

Contribuziuns da la LR per:

- Bardill Linard: Tamangur (DC + booklet)
- Cathomen Rica-Maria: Il polischet (chanzuns per l'instrucziun da clavazin)
- Klucker Christian: Puntcrap (DC + booklet)
- Tuor Rest Giusep: Concert: Veta e perpetnadad
- Vagabunts/Vigne Benedetto: 11 polaroids (DC)

12. EDIZIUNS 1995

Las ediziuns èn vegnidas procuradas e tgiradas l'onn 1995 dal secretariat.

Ediziuns novas

- Don Quichotte (ed. LR, 650 expl. vallader, 450 expl. surmiran, 900 expl. sursilvan)
- Girumbella (ed. LR, 1098 expl. vallader)
- Grufi Gruogn, chucal da cuorsa (ed. LR, 1170 expl. vallader)
- Rico/Menin va a scola (ed. LR, 800 expl. sursilvan, 500 expl. vallader)

Restampas

- Cassetta salep e la furmicla (ed. LR, 108 expl.)
- Cassetta tar cudesch da praulas (ed. LR, 329 expl.)
- Cassetas da praulas sursilvanas III (ed. LR, 107 expl.)
- Cassetta tar curs sursilvan (ed. LR, 324 expl.)
- Cassetta tar curs vallader (ed. LR, 200 expl.)
- Curs puter I (ed. LR, 150 expl.)
- Curs rg I (ed. LR, 100 expl.)

- Dicziunari Langenscheidt (ed. chasa editura Langenscheidt, 400 expl.)
- Dicziunari rumantsch ladin-tudais-ch (ed. LR, 1594 expl.)
- Laudinella (ed. LR, 692 expl.)
- Polyglott (ed. chasa editura Langenscheidt, 1080 expl.)
- Tatgader: RUMANTSCH LINGUA SVIZRA
- Vocabulari romontsch sursilvan-tudestg (ed. LR, 2200 expl.)

Carnets OSL

- nr. 2017 „Cul cor da Tini an cassatga“ (Lina Frei-Baselgia, 1. ed., 600 expl. surmيران)
- nr. 2018 „Carolina e'ls 7 amihs“ (Maja Gerber-Hess/Nuot Gaudenz, 1. ed., 600 expl. puter)
- nr. 2019 „Lumpi ed Aurina“ (Anne Ender-Blumer/Gion Lechmann, 1. ed., 800 expl. sursilvan)
- nr. 2020 „Praulas ord la Sibiria“ (divers/Gion Deplazes, 1. ed., 800 expl. sursilvan)
- nr. 2021 „La feivra da far s-chaina“ (Ingeborg Rotach/Madlaina Rauch-Stupan, 1. ed., 800 expl. vallader)

Collavuraziun da la LR tar divers projects realisads dad autras chasas edituras /organisaziuns

- Atlas dals animals (ed. URG, 2000 expl., rg)
- Diversas ediziuns da las uniuns regionalas (collavuratur regiunals)

La LR ha retschet contribuziuns per realisar atgnas ediziuns u restampas da las suandantas instituziuns:

- Chantun Grischun per „Girumbella“
- Pro Helvetia per „Girumbella“
- Pro Juventute per „Girumbella“

Contribuziuns da la LR per ediziuns a:

- Clalüna Alfons: Chant dals munts
- Chasa editura Nimrod: Il clam dal vent d'utuon (Irma Klainguti)
- Deflorin Mathias: Zignau d'avon biars onns
- Hendry Vic: Auras/Windzüge
- Renania: Igl Argientegn
- Romania: Artgin
- Romania: Aulza ti'egliada
- Romania: Miu artg Sogn Martin
- Societad Retorumantscha: text dad Alfons Maissen en Romanica Raetica
- Ütil public Sent: Monografia dal cumün da Sent
- UdG: Adüna quist Michel
- UdG: Il pesch arch San Martin

- UdG: Negritta
- URS: Artgera
- URS: Sulom Surmiran 1995
- Venzin Hubert: Clauns sco ti ed jeu
- Verdet Regula: La soncha Cecilia

Lectorats per ediziuns:

Ils divers posts da la LR ed ils collavuratur regiunals han procurà lectorats per ediziuns da la LR, da l'Uniun Rumantsch Grischun e per diversas ediziuns realisadas ordaifer la LR.

Ediziuns en preparaziun

„Allegra genügt nicht! Rätoromanisch als Herausforderung für die Schweiz“ dad Arthur Baur, cumpara l'entschatta favrer 1996 tar la chasa editura Bündner Monatsblatt/Desertina SA. La LR ha fatg il lectorat ed ha procurà la grafica e las illustraziuns.

Sin giavisch ord il territori renanian ha la LR fatg ina dumonda en la pressa e sur las uniuns davart la reediziun da „Trutta e Blondina“ dad Emilie Locher-Werling en translaziun da Gian Fontana. Sche pustaziuns èn avant maun per cuvrir ils custs da reediziun vegn quest project realisà 1996.

Tuttas preparativas, incl. 1. translaziun (puter), èn era fatgas per in cudesch per uffants pli gronds „Ben ha gugent ad Anna“, da Peter Härtling, translaziun da Curdin Melcher. L'ediziun è sa retardada e duai cumparair 1996.

Cun Victor Tuor è vegnida discutada l'ediziun d'in cudesch da paraulas.

Per la Renania è vegnì scrit en net in manuscrit da Flurin Darms: translaziuns da divers texts da la litteratura rumantscha.

Cun la tv rumantscha è vegnida discutada l'ediziun da videos cun emissiuns adattadas. Quests videos vegnan offrìs a las bibliotecas localas ed als/a las scolast(a)s da curs d'integraziun.

Alexi Nay, Marcus Hobi e Gieri Spescha preparan cun scholaras e scholars da la Lumnezia ina cassetta cun chanzuns ord CUORTURIALA; Rico Peterelli fa il medem cun scholaras dal seminari da mussadras per GIRUMBELLA.

Libreria rumantscha „Il Palantin“

La LR sustegna quest project cun surpigliar ina part dals fits per il local. La manadra venda tut ils cudeschs rumantschs, dentant era talians, franzos, englais e tudestgs. La preschientscha cumplessiva dals cudeschs rumantschs en ina libreria centrala a Cuira vegn generalmain stimada.

Propagaziun e vendita da publicaziuns

La LR è, per mancanza da finanzas, betg stada preschenta al „Salon international du livre et de la presse“ a Genevra. Per 1996 è vegnì decidì en il rom dal preventiv da sa participar a questa exposiziun da cudeschs.

Per diversas exposiziuns en ed ordaifer la Svizra è vegnidas messas a disposiziun ediziuns rumantschas per motivs da propaganda e preschientscha rumantscha.

Per mancanza da finanzas na pon ins betg far inserats per propagar las ediziuns. Quai ha effects negativs sin la vendita, era sche las medias rumantschas èn per regla prontas da preschentar las novas ediziuns commensuradamain. Per in nov catalog cumplessiv da las ediziuns en vendita èn prelavurs vegnidas prestadas. La realisaziun dal catalog duai succeder l'onn 1996.

La vendita da cudeschs stat cun entradas da 212 000.– fr. per 15 000.– fr. sut il preventiv. Motivs: naginas ediziuns novas spezialas, fitg modesta vendita da las ediziuns per uffants pli gronds (12–16 onns). Stans da vendita da cudeschs èn vegnids realisads cun diversas occasiuns.

Cun diversas chaschuns è vegnì mess a disposiziun per pretschs reducmds ediziuns pli veglias da la LR, surtut per far plaz en ils magasins da cudeschs.

La LR sa participescha da nov a l'organisaziun „Spediziun da cudeschs Grischun/Bündner Buch Vertrieb“, da la quala diversas chasas edituras dal Grischun fan part. La LR è associada a questa organisaziun cun in deposit da 10 000.– fr. che vegn dentant restitui en cas d'extrada. L'infrastructura da spediziun da cudeschs sur la LR vegn ad interim mantegnida entiramain.

Antiquariat da cudeschs rumantschs

Persunas che vulan surdar u vender cudeschs vegls a la LR vegnan per regla rinviadas a las uniuns regionalas, nua che la fiera per cudeschs vegls è pli activa. La LR intermediatescha cudeschs vegls sin giavisch spezial.

Discussiun davart ina nova chasa editura

Cun la Societad per la perscrutaziun da la cultura grischuna, cun la chasa editura Bündner Monatsblatt/Desertina SA e cun la Walservereinigung Graubünden èn vegnidas evaluadas las pussaivladads da crear ina nova chasa editura per il chantun triling. Organisaziun: Societad anonima senza maioritad d'aczias dad ina u l'autra part. Presidi: tar ina da las uniuns LR, WV u Societad per la perscrutaziun. Persunal: in(a) gestiunari(a) a 100%, in(a) collavuratur(a) incumbensà (-ada) per ediziuns rumantschas/evtl. talianas a 50%, ina forza da lavur auxiliara a 50%. La realisaziun dal project è vegnida sistida e duai vegnir discutada vinavant 1996.

Regals da cudeschs a bibliotecas

Per tombolas, premis e diversas occurrenzias vegn mess a disposiziun ediziuns per cundiziuns spezialas. Per incumbensa ed a quint da la Pro Helvetia furnescha la LR cudeschs ad universitads, centers da perscrutaziun ed a persunas privatas a l'exteriur.

Rapport dal president da la cumissiun da redacziun dals carnets OSL (Michel Andriuet):

„Jeu haiel ussa miu emprem onn sco commember e sco president dalla redacziun OSL davos mei. Tschun carnets OSL ein vegni edi 1995 ed il program per 1996 ei pinaus. Aschilunsch tut en uorden. Enteifer la cumissiun OSL ha ei dau igl onn 95 neginas midadas da persunal. Nus havein teniu las duas usitadas sedutas la primavera ed igl atun.

Naturalmein ei quei buca semplamein iu da sez. Jeu savevel gie ton sco nuot sur da lavur da redacziun. Pia ha ei giu num senudar, suenter che jeu hai schau better mei ell’aua. Per cletg haiel jeu adina puspei anflau rintgs da salvament cuort avon che negar. Specialmein lessel jeu menziunar en quei senn dunna Karin Pattis.

Ussa che jeu scrivel questas lingias saiel jeu in bien ton dapli, tgei che jeu hai da far e co ei va il meglier. Igl ei denton aunc buca aschia sco quei che jeu lessel. Jeu sperel denton da s’avischinar pass per pass a quella finamira.“

Rapport dal represchentant rumantsch (Erwin Ardüser) en la Cuminanza da lavur grischuna per cudeschs da la giuventetgna (CGCG):

„Las activitads da la Cuminanza da lavur èn enconuscentas a Vus. S’engaschava ella avant onns anc per la derasaziun da ‘buna’ litteratura per la giuventetgna, èn sias incumbensas principalas ozendi la scolaziun da bibliotecaras e bibliotecars e la promoziun da bibliotecas popularas e da scola existentas e novas. Uschia po ella natiralmain er influenzer vinavant indirectamain la purschida da lectura per uffants, giuvenils e creschids. Quai che pertutga il rumantsch, è noss’organisa-ziun adina sa spruvada da resguardar quel en sia lavur tant sco pussaivel. La lavur pratica succeda dentant en las bibliotecas. Jau sai, che l’offerta da lectura rumantscha – gist per giuvenils – n’è betg fitg attractiva. Co procurar remedura, è ina dumonda che vegn adina puspè tschentada. Ideas fissan segir avant maun, quai che manca è sco dapertut ils daners.

Quai ch’jau deploresch er persunalmain fitg, è la situaziun che nus na possedain gnanc ina suletta chasa editura ‘rumantscha’. En in tschert senn pudess ins bain numnar chasas edituras las uniuns rumantschas, ma quellas han per ordinari da schliar auters problems, avant ch’ellas sa fatschentian da temp en temp cun l’ediziun da cudeschs rumantschs che custan ina massa e che vegnan legids adina da pli paucs. Per memorgia: Avant insaquants onns aveva la Lia rumantscha anc in post d’ediziun cun in responsabel en plazza cumplaina. Oz è quel daventà l’unfrenda da mesiras da spargn. Donn! Per terminar vuless jau anc menziunar ch’il cudesch rumantsch n’è anc adina betg mort. Il pled rumantsch sto dentant era chattar la via sin DCs, cassetas e videos. Tals pudais Vus dal reminent retrair da la Biblioteca chantunala a Cuira. Quella archivescha dapi in bun temp era numerusas emissiuns rumantschas da radio e da televisiun. Emissiuns ch’ins po era emprestar. – Il paradis da las fantasias resta dentant il cudesch.“

Cumissiun per lectura d'uffants e giuvenils

La cumissiun per lectura d'uffants e giuvenils è vegnida contactada ina giada per evaluar diversas propostas per ediziuns 1995. Sin fundament da las respostas dal questunari èn ils cudeschs vegnids selecziunads. Ultra da quai è la cumissiun s'inscuntrada ina giada l'atun 1995 per preparar il plan d'ediziun per 1996. Quel sa cumpona sco suonda: „Ben liebt Anna“ da Peter Härtling en puter, surmiran e sursilvan (project previs per 1995); „Mit Hannibal wär alles anders“ da Renate Welsh en vallader, surmiran e sursilvan; „Im Wald sind keine Räuber“ dad Astrid Lindgren en vallader ed evtl. en ulteriurs idioms.

13. CONTACTS CUN AUTORITADS, PRESCHIENTSCHA RUMANTSCHA

Contact cun las autoritads federalas en connex cun:

- nova lescha federala davart agids finanzials per mantegnair e promover la lingua e la cultura rumantscha e taliana (procedura da consultaziun; messadi dal 1-3-1995; decisiun finala ils 6-10-1995)
- revisiun da l'art. 116 CF, decisiun finala ils 6-10-1995, votaziun dal pievel ils 10-3-1996; discussiuns cun exponents dal cussegl dals stadis e dal cussegl naziunal en connex cun la tractaziun; discussiuns cun l'uffizi federal da cultura en vista a la votaziun dals 10-3-1996
- novas contribuziuns al Grischun ed a la LR sin fundament da la nova lescha federala
- curs da pilot rumantsch grischun per Rumantsch(a)s e Na-rumantsch(a)s, organisà da l'uffizi federal dal persunal. Il curs vegn realisà 1996.
- posiziun da la supranza en connex cun la revisiun da la constituziun federala
- collavuraziun cun l'uffizi federal da statistica en connex cun l'analisa dals resultats da la dumbraziun dal pievel 1990
- infurmaziun da la classa da diplomats en collavuraziun cun il departament federal per affars esters
- procedura da consultaziun tar la cunvegna da rom per la protecziun da las minoritads naziunals. La supranza sustegna la proposta da segnar questa cunvegna.
- contacts cun ils comités d'organisaziun per l'exposiziun naziunala 2001.

Contacts cun il chantun Grischun en connex cun:

- retschertga davart l'acceptanza dal rumantsch grischun
- propostas en connex cun la revisiun da l'art. 116 CF
- contribuziuns per scolinas e projects d'ediziun
- procedura da consultaziun tar il rapport da la grupp da lavur REGIUNS LINGUISTICAS DAL GRISCHUN (la suprastanza è s'exprimida tar tut ils postulats 1–39 ed ha supplitgà il chantun da ponderar l'ediziun da l'emprim tom dal rapport ch'includa ina preschentaziun detagliada da las 3 regiuns linguisticas dal Grischun
- adiever dal rumantsch en ils rapports da la scola chantunala, dal seminari ed en il fegl uffizial
- posiziun concernent la nova concessiun als radios locals
- realisaziun dad in'universitad da la Svizra taliana
- referendari per dumondas linguisticas (nova piazza a 50% en il departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient)
- contribuziun dal departament da l'economia publica per meds d'instrucziun da rumantsch al Plantahof.
- discussiuns cun il departament da l'intern e da l'economia publica concernent l'instrucziun da rumantsch al Plantahof
- emprova da scola bilingua a Samedan
- emprova da scola cun resguard spezial dal rumantsch a Domat
- reuniun per discutir mesiras entaifer il chantun Grischun suenter las decisiuns a Berna davart la promoziun da linguatg (art. 116 CF e nova lescha da contribuziuns; inscunter dals 12-10-1995)
- instrucziun da rumantsch a la scola media da sport planisada a Tavau
- procedura da consultaziun davart la revisiun da la lescha da scola
- distincziun da la fundaziun Peter-Hans Frey a las mussadras da l'Engiadina auta per prestaziuns pedagogicas spezialas
- meds per l'instrucziun da rumantsch en scolas fundamentalas tudestgas
- mandat a la controlla da finanzas per la revisiun dal quint LR
- instrucziun da rumantsch facultativa a la scola chantunala ed al seminari scolastic
- curs da tudestg a la scola agricola Plantahof
- program da lavur, preventiv, quint e rapport LR
- contribuziuns a la Casa Paterna/La Punt ed a la Pagina da Surmeir
- project Agentura da novitads rumantscha e contribuziuns a la pressa rumantscha
- posiziun dal chantun Grischun tar la nova lescha federala davart agids finansials per il Grischun e Tessin
- contribuziun chantunala per materialias d'infurmaziun davart il rumantsch
- occurrenza da las trais organisaziuns da linguatg en vista a la votaziun davart l'artitgel 116 CF
- lavur da translaziun dal chantun Grischun

Contacts cun vischnancas e citads

Ultra da las relaziuns regularas dals collavuraturs regiunals cun vischnancas e circuls ha la LR sezza gè ils sequents contacts:

- Engiadina Bassa e Val Müstair: reglament per l'adiever uffizial da la lingua
- Flem, Razén, Domat, Bravuogn, San Murezzan, Samedan concernent projects da scola
- Breil: ediziun ovras Giacun Hasper Muoth
- Domat, Mustér, Schlarigna e Tujetsch concernent SCUNTRADA 1997
- Scuol concernent recepziun en dretg da burgais
- Lantsch concernent votaziun davart il rumantsch en la radunanza communal

Per la dieta annuala „Vischnancas pitschnas“ è la LR s'engaschada cun translaziuns e sustegn organisatoric.

Directamain u en contact cun ils collavuraturs regiunals è l'adiever dal rumantsch en las vischnancas vegnì sustegnì en ils secturs translaziuns, inscripziuns publicas, publicaziuns communalas, curs d'integraziun, projects linguistics e culturals en vischnanca.

Contacts per rumantschaziuns

Per cuntanscher ina meglra preschientscha dal rumantsch sin inscripziuns e per scrittiras han gè lieu contractivas cun: la Viafier retica; la PRO CH98 (nov imni naziunal); SULEGL SVIZRA (cumin dal sulegl 1996 a Mustér); commando da la divisiun e brigada 12 (cumpagnias rumantschas); Parc naziunal svizzer; inspecturat da chatscha e pestga; chanzlia chantunala (translaziuns); Uniun grischuna per sendas e vias; diversas firmas che produceschan/vendan products dal mintgadi; instituziuns ed organisaziuns sin divers plauns.

Contacts cun la Pro Grigioni Italiano e la Walservereinigung

Cun il president ed il secretariat da la PGI e da la WV han gè lieu duas discussiuns concernent la posiziun tar il rapport da la grupp da lavur REGIUNS LINGUISTICAS DAL GRISCHUN ed ina discussiun concernent realisar comunablamain in'occorrenza en vista a la votaziun dals 10-3-1996.

En ina dumonda cuminaivla han las trais organisaziuns linguistics supplitgà il departament da cultura chantunala da mantegnair la grupp da lavur e da dar a quella l'incumbensa d'evaluar las materialias da la procedura da consultaziun e da far propostas per il proxim proceder.

Il nov art. 116 CF prevesa en alinea 2 che la confederaziun ed ils chantuns promovon la chapientscha ed ils barats tranter las cuminanze linguistics. Sche l'artitgel vegn acceptà en la votaziun dals 10-3-1996 è la LR decidida da prubar ensemen cun las duas organisaziuns linguistics grischunas da rinforzar il barat tranter nossas

cuminanzas linguisticas. Questa intenziun vegn era sustegnida da postulats en il rapport da la grupp da lavur REGIUNS LINGUISTICAS DAL GRISCHUN.

Contacts cun diversas instituziuns ed organisaziuns en territori rumantsch, en Grischun e sin plaun svizzer

La LR ha represchentantas u represchentants en ils gremis da las sequentas organisaziuns:

- Associaziun da las universitads popularas svizras (AUPS): Jacques Guidon, suprastanza
- Associaziun per la promoziun da l'instrucziun plurilingua en Svizra: Bernard Cathomas, suprastanza
- Associaziun svizra per linguistica applitgada (VALS/ASLA): Anna-Alice Dazzi Gross, suprastanza
- Barat da giuvenils en Svizra: Chasper Pult, comité da patrunadi
- Cuminanza da lavur grischuna per cudeschs da giuventetgna (BAJ): Erwin Ardüser, suprastanza
- Forum 97: Rita Killias-Cantieni, comité d'acziun
- Fundaziun linguatgs e culturas TI: Romedi Arquint, cussegl da fundaziun (ad personam)
- Fundaziun per la scola da linguistica applitgada (SAL): Chasper Pult, cussegl da fundaziun
- Fundaziun Romandie, Svizzera Italiana, Retoromania: Giusep Capaul, cussegl da fundaziun (la suprastanza ha, pervia da difficultads internas da questa fundaziun, sistì ad interim la commembranza da la LR)
- Institut da teater internaziunal (ITI): Giovanni Netzer, suprastanza
- Museum Ballenberg: Bernard Cathomas, cussegl da fundaziun
- Nova Societad Helvetica Grischun: Bernard Cathomas, suprastanza
- Ovra svizra da lectura per la giuventetgna (OSL): Cristian Joos, cussegl da fundaziun
- Pro Raetia: Bernard Cathomas, suprastanza centrala
- Quarta Lingua: Cristian Joos, suprastanza
- Societad per la perscrutaziun da la cultura grischuna: Chasper Pult, suprastanza
- Societad svizra per documentaziun: Manfred Gross, suprastanza
- Societad svizra per minoritads: Heidi Derungs-Brücker, suprastanza
- Uniun grischuna per il teater popular: Karin Pattis, suprastanza
- Uniun per films da purtret: Manfred Gross, gremi directiv
- Uniun sentupada 91 - 2001: Toni Cantieni, gremi directiv

Ultra da quai è la LR en contact cun las suandantas instituziuns ed organisaziuns, senza participar als gremis directivs:

Academia Amriswil (Dino Larese); Academia svizra per sciences umanas; Coscienza Svizzera; Federaziun svizra per la furmaziun da creschid(a)s; Fondo naziunal; Forum Helveticum; Fundaziun Waldegg Solothurn; Helvetia Latina; Osservatori linguistico (Sandro Bianconi, TI); Maison Latine; Pro Helvetia; Pro Svizra Rumantscha; Rencontres Suisses; Schweizerische Arbeitsgemeinschaft für das Berggebiet (SAB); Societad svizra per pievels periclitads; Suissimage, Societad svizra per la gestiun dals dretgs d'autur dad ovras audiovisivas.

Contacts cun instituziuns ed organisaziuns internaziunalas

L'Uniun federalistica da las cuminanzas etnicas europeicas (UFCE/FUEV) ha salvà ses congress annual dals 24-28-5-1995 a San Murezzan. Gion Kunfermann e Silvia Steiner-Filli da la suprastanza han participà. La LR è commembra da questa organisaziun.

Ina delegaziun da la Giuventetgna Rumantscha ha prendì part al seminari da Pasca da la Giuventetgna da las cuminanzas etnicas europeicas (GEE). L'onn 1996 ha il seminari da Pasca (SePa) lieu a Zuoz, organisà da la Giuventetgna Rumantscha.

Cun il „European Bureau for Lesser Used Languages“ collavura la LR en connex cun la realisaziun da manuals d'infurmaziun davart las minoritads en l'Europa (situaziun da las minoritads, instituziuns, publicaziun da curs da linguatg etc.). Cunquai che la Svizra n'è betg commembra da l'Uniun europeica (UE), èn ils contacts cun questa impurtanta organisaziun europeica pli difficils.

Cun la „Direcció General de Política Lingüística“ da la „Generalitat de Catalunya“ han ins stabìli contacts en vista ad in barat d'experiencia davart la normalisaziun linguistica ch'è vegnida realisada ils ultims 20 onns cun grond success en Catalugna. Il „Plan general da normalisaziun linguistica“ da la Catalugna pudess esser directiv er per la planisaziun linguistica en il Grischun.

Cun diversas minoritads, surtut da l'Europa dal vest, e lur organisaziuns, ha il secretariat LR contacts d'infurmaziun, p.ex. cun ils Sorbs en Germania, ils Fris en il nord da la Germania, minoritads en l'Austria, ils Celts en la Gronda Bretagna, ils Bretons en Frantscha, ils Sards en Sardegna, e.a.

Contact cun ils Ladins e Furlans

Il vicepresidente Gion Pol Simeon e Toni Poltera han prendì part ad ina dieta dal forum LAFURUM (forum Ladins, Furlans, Rumantschs) dals 22-24-9-1995 a Lignano. En quest connex è vegnida discutada la pussaivladad dad ina collavuraziun pli stretga tranter ils radios dals Ladins, Furlans e Rumantschs e la realisaziun dad in premi litterar interladin.

Ils 18 da november ha ina delegaziun da l'ULDA (Union de i Ladìs de Anpezzo) visità l'Engiadina. Silvia Steiner ha mussà als represchents da l'ULDA las duas vischnancas Guarda e Scuol, ha surdà differentas materialias e barattà infurmaziuns.

Discussiuns, barat da publicaziuns ed inscunters han lieu cun las Dolomitas en connex cun il project SPELL (Servetsch da planisaziun ed elavuraziun dal linguatg ladin) ed en connex cun il project „Ladin Dolomitan“.

En il dals projects INTERREG II vegn era perseguitada l'idea dad ina collavuraziun pli stretga cun projects per la dumonda da las medias u da la standardisaziun linguistica.

Contacts cun las baselgias

La LR stima grondamain la lavur che las baselgias prestan cun l'adiever regular dal rumantsch en la liturgia, en servetschs divins, per l'instrucziun religiosa e cun lur ediziuns. Contacts directs cumpetan als collavurats regiunals. La LR collavura per l'intermediaziun e la vendita da cudeschs da baselgia; ella mantegna ils contacts cun las instituziuns ecclesiasticas era sur las uniuns affiliadas.

14. SCUNTRADA RUMANTSCHA 1997

La SCUNTRADA RUMANTSCHA 1997 è vegnida scritta ora publicamain en las gasettas rumantschas. Enfin al termin mess, ils 30-10-1995, èn vegnidas inoltradas las sequentas candidaturas: Uniun da cura e traffic Sedrun/Tujetsch; Uniun da cura e traffic e vischnanca da Mustér; Acziun Romontscha Domat; vischnanca burgaisa e politica da Schlarigna. Las candidaturas èn vegnidas evaluadas en suprastanza. La surdada da la SCUNTRADA vegn decidida definitivamain dal cussegl a l'entschatta da 1996.

Propostas da la SCUNTRADA 1994 èn vegnidas integradas en il program da lavur 1995. Parzialmain (scolas, integraziun, rumantsch grischun) è vegnì cumenzà cun la realisaziun.

15. ADMINISTRAZIUN, ORGANISAZIUN, FINANZAS

Persunal

Il secretariat ha pudì lavurar senza pli grondas midadas da persunal. Sco nov collavuratur regional per l'Engiadina è Jon Domenic Parolini entrà en piazza da 50%. Sco nova imprendista è vegnida elegida Martina Candrian da Sagogn. La suprastanza ha decidì in urden per il perfecziunament e per congedis dal persunal LR (cf. document). Per 1995 è la scolaziun/il perfecziunament restà en il rom dal preventiv decidì. Per 1995 è vegnì integrà en il preventiv imports che pussibilite-schan da realisar il perfecziunament dal persunal tenor l'urden.

Entradas spezialas

Ultra da las contribuziuns directas da la confederaziun e dal chantun e da las entradas ord ediziuns ha la LR gì las sequentas entradas supplementaras pli grondas:

Dal chantun Grischun

– per scolinas d'exercizi	5 284.60
– per contribuziuns vid las pajas da las mussadras	23 671.05
– per scolaziun da creschid(a)s	2 396.20

Citad da Cuira

– instrucziun rumantscha	5 000.—
– scolinas	75 000.—

Citad da Turitg

– contribuziun 1994	5 000.—
---------------------	---------

Uniun da scolinas Cuira

– contribuziun al transport dals scolarets	10 500.—
--	----------

Contribuziuns spezialas da la LR

Ultra da las contribuziuns considerablas a la pressa, per ediziuns e per translaziuns da teater vegnan ils sequents projects sustegnids:

- Scola da musica Domat per in project biling
- Concert dal Collegium Musicum Son Gagl cun ovras rumantschas
- Dis da cultura alpina a Tusaun
- Echolos, project triling „performance“
- Concert spezial dal Chor mischedau Rezia, Cuira
- Primrose: Ticktack (ediziun) sin discs
- Fundaziun linguatgs e culturas TI (ediziun Babylonia)
- Scola per linguistica applitgada (placat sco regal d'avertura)

Situaziun finanziaria generala

Dapi onns, en spezial dapi 1993 en connex cun las discussiuns per mesiras urgentas, s'occupan ils gremis da la LR cun la dumonda, co cuntanscher ils meds indispensabels per realisar programs urgents ed effizients avunda per resister als process permanents en las regions a disfavur dal rumantsch. L'istanza respectiva al chantun Grischun ed a Berna ha la finala purtà il resultat da la nova lescha federala dals 6-10-1995.

Sin fundament da questa lescha spera la LR ch'ella possia uss realisar almain ina part dals projects urgents tenor ils concepts e las discussiuns dals ultims onns. Il preventiv per 1996 integrescha projects cun preparaziuns detagliadas e sa concentrescha sin mesiras absolutamain urgentas ed indispensablas en la situaziun actuala.

La nova lescha federala dals 6-10-1995 porta ina midada decisiva da la pratica da contribuziun da la confederaziun. Ils agids finansials da la confederaziun vegnan dads per projects circumscrits che pon dad onn tar onn vegnir adattads. Mesiras urgentas cun bun effect, innovativas e bain preparadas duessan pudair vegnir sustegnidas da la confederaziun sur il chantun Grischun cun pli blera culanza che fin uss. Ils onns 1993, 1994 e 1995 han, per mancanza da finanzas, stuì vegnir stritgadas diversas acziuns da princip absolutamain indispensablas. La contribuziun dal chantun Grischun è dapi 1984 nunmidada. La LR ha dentant gì da surpigliar novas scharschas ed incumbensas, sco. p.ex. la SCUNTRADA, contribuziuns supplementaras a las gasettas pitschnas, lavurs da terminologia, l'elavuraziun dal rumantsch grischun dapi 1991. En il preventiv 1996 vegn mess accents sin:

La creaziun da novs meds d'instrucziun per emprender rumantsch en tut ils idioms.

Rinforzament dal servetsch per linguistica applitgada en la LR tenor il concept en il rapport annual 1993.

Augment da las contribuziuns a las uniuns regionalas per rinforzar la scolaziun da creschid(a)s, per acziuns da rumantschaziun e per diversas acziuns en la basa.

Augment da contribuziuns a diversas organisaziuns ed instituziuns che fan lavurs en la basa.

En il preventiv documentscha la LR in basegn finansial supplementar urgent per 1996 da 170 045.- fr. Ultra da quai duain las contribuziuns a la pressa vegnir pajadas directamain al chantun Grischun e betg ir a quint da la LR. La repartiziun dad incumbensas e finanzas tranter il chantun Grischun e la LR stat sin il program da lavur da 1996.

Infrastructura da biros, biblioteca, archiv

Ils locals da lavur en la Chasa rumantscha èn mobigliads a moda fitg modesta. La fundaziun Chasa rumantscha ha decidì da mobigliar en il decurs dals onns diversas localitads sin agen quint.

La biblioteca da la LR n'è era l'onn da rapport betg vegnida tgirada professiunalmain. L'archiv vegn dentant manà consequentamain cun agiuntar las novas materialias tenor in sistem cumprovà.

L'infrastructura per l'elavuraziun electronica da datas vegn renovada precautamain e permanentamain cun ils custs ils pli minimals pussaivels.

DOCUMENTS

1. Revisiun da l'art. 116 da la constituziun federala (proposta dals 6-10-1995)

La votaziun federala davart questa revisiun ha lieu ils 10-3-1996.

1. Las linguas naziunalas da la Svizra èn il tudestg, il franzos, il talian ed il rumantsch.
2. La confederaziun ed ils chantuns promovon la chapientscha ed ils barats tranter las cuminanzas linguisticas.
3. La confederaziun sustegna las mesiras dals chantuns Grischun e Tessin per il mantegniment e la promoziun dal rumantsch e talian.
4. Las linguas uffizialas da la confederaziun èn il tudestg, il franzos ed il talian. Per il contact cun persunas da lingua rumantscha è er il rumantsch lingua uffiziala da la confederaziun. La lescha regla ils detagls.

2. Lescha federala davart agids finanzials per mantegnair e promover la lingua e cultura rumantscha e taliana

dals 6-10-1995

L'assemblea federala da la Confederaziun svizra,
vis l'artitgel 116 al. 1 da la constituziun federala,
vis il messadi dal Cussegl federal dal 1 da mars 1995¹⁾
decida:

Art. 1 Object

Questa lescha regla la concessiun d'agids finanzials da la Confederaziun al chantun Grischun per mantegnair e promover la lingua e cultura rumantscha e taliana sco er al chantun Tessin per promover la lingua e cultura taliana.

Art. 2 Agids finanzials

¹ La Confederaziun po conceder als chantuns Grischun e Tessin agids finanzials en il rom dals credits approvads per sustegnair:

- a) mesiras generalas per mantegnair e promover la lingua e cultura rumantscha e taliana;
- b) organisaziuns ed instituziuns che surpiglian incumbensas surregiunalas per mantegnair e promover la lingua e cultura rumantscha e taliana;
- c) l'activitad d'ediziuns en la Svizra da lingua rumantscha e taliana.

² La Confederaziun po, cun l'intent da sustegnair e promover la lingua rumantscha, sustegnair la pressa rumantscha.

³ La concessiun d'agids finanzials tras la Confederaziun vegn fatga dependenta d'ina atgna contribuziun commensurada dals chantuns Grischun e Tessin.

⁴ L'agid finanziel da la Confederaziun munta a maximal 75 pertschient dals custs totals. La prestaziun dals chantuns munta a minimal 25 pertschient da quests custs.

⁵ Il Cussegl federal po fixar agids finanzials graduads.

Art. 3 Cundiziuns ed obligaziuns

Il Cussegl federal po colliar la concessiun d'agids finansials da la Confederaziun cun cundiziuns ed obligaziuns.

Art. 4 Preventiv e rapport

¹ Ils chantuns Grischun e Tessin inoltreschan al Departament federal da l'intern (Departament) annualmain in preventiv ed in program davart las mesiras previsas, per las qualas i vegn dumandà agids finansials da la Confederaziun.

² Il Departament decida davart ils agids finansials da la Confederaziun.

³ Ils chantuns Grischun e Tessin rapportan annualmain al Departament davart l'applicaziun dals agids finansials da la Confederaziun.

Art. 5 Via da dretg

La procedura da recurs sa drizza tenor la lescha davart la procedura administrativa¹⁾ e tenor la lescha davart l'organisaziun giudiziala²⁾.

Art. 6 Execuziun

Il Cussegl federal relascha las disposiziuns executivas.

Art. 7 Abrogaziun dal dretg da fin uss

La lescha federala dals 24 da zercladur 1983³⁾ davart contribuziuns als chantuns Grischun e Tessin per promover lur cultura e lur linguas vegn abrogada.

Art. 8 Referendum ed entrada en vigur

¹ Questa lescha è suttamessa al referendum facultativ.

² Il Cussegl federal fixescha la data da l'entrada en vigur.

3. Intervenziuns parlamentaras en il cussegl grond

- Interpellaziun davart inscripziuns sin tablas d'infurmaziun sper vias, sin edifizis e vehichels en il territori rumantsch (vesair protocol dal cussegl grond dals 31-5-1995)
- interpellaziun da deputà Monn concernent il diever dal rumantsch en l'armada (vesair protocol dal cussegl grond dals 2-10-1995)

4. Convenziun intercommunal davart l'adiever dal rumantsch sco lingua uffiziala

(Proposta da Not Carl sin fundament dal reglament elavurà da la grupp da lavur Engiadina Bassa/Val Müstair, UdG, LR)

Las vischnancas sutsegnadas acceptan, sa basond sin art. 51 al. 1 da la lescha da vischnanca dal chantun Grischun, la sequenta convenziun:

I. Las vischnancas s'obligheschan d'applitgar il reglament sequent davart l'adiever dal rumantsch:

Art. 1: Finamira

Il rumantsch è la lingua uffiziala da la vischnanca.

Quest reglament regla ses adiever. El ha la finamira da garantir l'adiever dal rumantsch sco lingua uffiziala da la vischnanca en ils divers secturs da l'administraziun, da la scola e da la preschientscha publica e vul qua tras gidar a mantegnair il rumantsch.

Art. 2: Decrets legislativs

Ils decrets legislativs vegnan redigids en rumantsch, en particular:

- a) la constituziun communal
- b) las leschas, ils urdens ed ils reglaments da character general abstract sco er ils decrets e las publicaziuns uffizialas che sa drizzan a la generalitad.

Sche traducziuns en autras linguas existan, vala la versiun rumantscha sco unica uffiziala.

Art. 3: Radunanzas e tschentadas

Las radunanzas e tschentadas dals organs communal elegids dal pievel vegnan protocolladas en rumantsch.

A dumondas u propostas en autras linguas naziunalas vegn per regla prendì posiziun en rumantsch.

Art. 4: Administraziun

L'administraziun succeda da princip en rumantsch, en particular:

- a) la correspundenza, decisiuns e disposiziuns communalas che sa drizzan a persunas domiciliadas en vischnanca
- b) circularas e communicaziuns che sa drizzan a tut la populaziun domiciliada
- c) per regla er correspundenzas ed inoltraziuns a las autoritads chantunalas e federalas ed a lur uffizis
- d) publicaziuns uffizialas.

Art. 5: Scolaziun

La vischnanca maina la scolina e las scolas tenor la legislaziun chantunala per scolinas e scolas rumantschas.

La vischnanca sustegna la Lia rumantscha resp. las organisaziuns affilia-
das en l'organisaziun da curs da scolaziun da lingua per creschids.

La vischnanca sustegna arranschaments che promovon l'integrasiun linguistica da ses abitants en la cuminanza.

Art. 6: Inscrizziuns publicas

Inscrizziuns publicas e reclamas stablas che pretendan ina permissiun communal ston esser rumantschas.

Las vischnancas pon admetter excepziunalmain traducziuns. Admessas èn era terminologias internaziunalas che na sa laschan betg translatar bain.

Inscrizziuns existentas na rumantschas, per las qualas igl è vegnì dà permissiun, pon restar enavant. La vischnanca s'intermetta però per che quellas vegnian adattadas en il senn da quest artitgel.

Art. 7: Inoltraziuns

Inoltraziuns da persunas privatas o giuridicas domiciliadas en vischnanca duessan da princip succeder en rumantsch.

Art. 8: Contribuziuns

En connex cun contribuziuns communalas per arranschaments publics animescha la vischnanca da far adiever dal rumantsch.

II. Execuziun e coordinaziun

L'organ executiv da la singula vischnanca è l'organ cumpetent e responsabel en emprim'istanza per l'execuziun e la surveglianza da quest reglament.

Pli ras vischnancas pon surdar la surveglianza superiura, la coordinaziun e la scumpartiziun d'eventuals meds finansials per la promoziun da la lingua ad in'istanza comunabla. Sumegliantas delegaziuns pon vegnir fatgas cun decisiun da l'organ executiv da la vischnanca.

III. Disposiziuns finalas

Il reglament stat sur tut las disposiziuns da leschas communalas che las cuntrafan. Admessas èn disposiziuns communalas pli severas a favur dal rumantsch sco lingua uffiziala. Ultra da quai èn admessas reservas protocollaricas areguard singuls artitgels, sch'ellas succedan ensemen cun l'approvaziun da la convenziun. Ellas èn da communitgar cun brev recumandada per mauns da la Lia rumantscha avant che suttascriver la convenziun.

La Lia rumantscha tegna en salv l'original da la convenziun ensemen cun las reservas protocollaricas.

IV. Entrada en vigur, durata e desditga

Questa convenziun entra en vigur cun l'approvaziun tras ils organs cumpetents da las singulas vischnancas.

Ella dura fin ils 31 da december 2015.

La durata vegn prolungada adina puspè per 5 onns, sche la convenziun na vegn betg desditga almain in onn avant cun brev a la Lia rumantscha per mauns da las vischnancas contrahentas.

5. Urden per il perfecziunament e per congedis dal persunal LR dals 15-6-1995

I. Perfecziunament persunal

<i>Tgi</i>	tuttas/tuts collavuratur(a)s
<i>Cundiziun/finamira</i>	1. scolaziun en l'agen sector da lavur 2. perfecziunament linguistic 3. contact cun autras minoritads linguisticas
<i>Durada</i>	max. 5 dis/onn, en relaziun cun il pensum da lavur
<i>Sistem/decisiun</i>	– scolaziun interna ed externa – collavuratur(a)s fan sezs propostas documentadas u schef(fa) da ressort propona la participaziun ad occurrenzas. – secretari decida cun infurmaziun a la suprastanza concernent punct 1.–3. En auters cas decida la suprastanza. – scolaziun en il rom da l'import fixà en il preventiv.
<i>Custs</i>	La LR surpiglia, incl. las spesas, custs maximals da 1 000.– fr. per persuna ad onn; be per occurrenzas en connex cun la lavur; contribuziun per perfecziunament en relaziun cun il pensum da lavur (pensum da lavur reduci-contribuziun reducida).

II. Congedis pajads

<i>Tgi</i>	entir persunal
<i>Cundiziun</i>	– min. 10 onns da servetsch (nagin dretg sin congedi)–buna qualificaziun da lavur – obligaziun da restar 2 ulteriurs onns en servetsch – program da scolaziun per il congedi, rapport a scrit suenter, respectiv attestats
<i>Durada</i>	max. 3 mais
<i>Sistem/decisiun</i>	suprastanza decida congedis pajads
<i>Custs</i>	La LR dat la paga regulara; naginas spesas; nagins custs per curs etc.

Ultra dad I e II valan las determinaziuns da l'urden da persunal dal chantun Grischun.

En il preventiv 1996 è da prevair in import adattà a questas directivas per il perfecziunament. Per 1995 duai la scolaziun/il perfecziunament restar en il rom dal preventiv decidì. La scolaziun succeda en il rom dal preventiv. Per congedis na pajads decida il secretari cun infurmaziun a la suprastanza.

6. Carnet da duairs per la cumissiun accompagnanta (CA), per ils collavurats regiunals

1. Il „Reglament per ils collavurats regiunals“ dals 12-12-1992 preveva sut cifra 2.4. il sequent: „La LR deleghescha ad ina cumissiun accompagnanta (CA) las sequentas obligaziuns:

- accompagnar las lavurs dals collavurats regiunals
- coordinar las lavurs dals collavurats regiunals
- survegliar questas lavurs sin basa dal regulativ, dals programs semestrils e dals rapports da lavur
- infurmar vicendaivlamain.“

2. La CA ha ils sequents duairs specifics:

2.1. accompagnar

- tegnair contact regular (telefonar da princip mintg'emna, inscunters regulars) cun ils collavurats regiunals
- dar tips per accziuns, ediziuns etc.
- sa gidar per surmuntar difficultads
- visitar ensemen cun ils collavurats regiunals istanzas publicas
- sustegnair la lavur cun collavurar cun las medias
- participar ad occurrenzas da perfecziunament professiunal (facultativ)

2.2. coordinar

- tegnair contact regular cun il president/la presidenta da l'uniun regiunala
- discutir projects cun ils members da la cumissiun da las autras regiuns
- gidar ad evitar lavur dubla.

2.3. survegliar

- repassar detagliadamain ils programs semestrils ed ils rapports da lavur
- cumparegliar la lavur inditgada cun la pratica
- intervegnir en cas da reclamaziuns u intervenziuns
- gidar a declerar la lavur dals collavurats regiunals a la publicitad
- infurmar l'uniun regiunala e/u la LR (president, suprastanza, secretari) en cas d'irregularitads.

- 2.4. infurmar vicendaivlamain
 - LR, commembers da la CA ed uniuns regionalas.
3. La cumissiun accumpagnanta s'inscuntra 2–4 giadas per onn, suletta u ensemen cun ils collavuratur regionalas. Dus commembers da la CA pon pretender in inscunter.
4. La CA vegn indemnizada per sias sedutas tenor la medema norma sco la suprastanza LR. Spesas vegnan indemnizadas tenor rapports e quints.
5. La CA n'ha nagina cumpetenza da decider en dumondas che pertutgan la relaziun d'emploià dals collavuratur regionalas, lur vacanzas e perfecziunament persunal, lur incumbensas ordaifer il rom ordinari e lur temp da lavur.

Approvà dal cussegl LR ils 5-5-1995.

7. Incumbensas da la cumissiun da gestiun

1. Basa tenor ils tschentauments LR, art. 28: *„La cumissiun da gestiun sa cumpona da trais commembras u commembers e da duas suppleantas/dus suppleants. Ella elegia sezza sia presidenta u ses president. Ella examine-scha l'entira gestiun da la LR e retschaiva per invista ils protocols dals organs da la LR, il preventiv ed il program da lavur sco era il rapport ed il rendaint e sin dumonda tut ils ulteriurs documents da gestiun.“*

art. 29: La controlla da finanzas vegn fatga dad in post da revisiun professiunal per mauns da la cumissiun da gestiun.“

art. 30: „La cumissiun da gestiun preschenta ses rapport e quel da la revisiun dal quint en scrit per mauns da la suprastanza, dal cussegl e da la radunanza da delegadas e delegads.“

2. La cumissiun
 - 2.1. ha invista en tuttas decisiuns dals organs da la LR.
 - 2.2. examinescha l'andament da la gestiun che sutstat a la suprastanza ed a tut ils posts da la LR, inclusiv incumbensas d'ordaifer en gestiun da la LR (administraziun „Litteratura“ da l'USR, gestiun da projects dal Fondo naziunal, incumbensas editorialas en collavuraziun cun autras interpresas etc.)
 - 2.3. prenda conuschientscha dal rapport da la controlla da finanzas.
3. La cumissiun po trair decisiuns, sche almain dus commembers u lur suppleants en preschents.
4. Cun consentiment da la suprastanza po la cumissiun surdar l'examinaziun da dumondas specificas a persunas u a biros spezialisad(a)s. Talas examinaziuns en da survegliar dad in commember da la cumissiun da gestiun.

5. Ils commembers da la cumissiun da gestiun han la cumpetenza da far controllas singulas senza s'annunziar ordavant. Per regla duessan las controllas dentant vegnir avisadas a temp al secretari u a la suprastanza.
6. Mintg'onn fa la cumissiun in rapport a scrit da sia lavur e suttametta sia proposta concernent l'acceptaziun dal quint per mauns da la suprastanza, dal cussegl e da la radunanza da delegadas e delegads. Davart constataziuns secundaras po ella far in rapport separà a la suprastanza u ad in organ superiur.
7. Sin fundament da sia invista en la gestiun LR po la cumissiun da gestiun far propostas per tractaziun en ils organs LR.
8. Questas incumbensas èn vegnidas acceptadas da la cumissiun da gestiun en sia seduta dals 23 da matg 1995. La suprastanza ha preni enconuschientscha da quests puncts en sia seduta dals 14 da zercladur 1995.

8. Regulativ per ils curs d'assimilaziun / integraziun linguistica

1. Organisaziun

L'organisaziun succeda directamain tras la LR u tras collavuraturs regiunals, tras uniuns regiunals, vischnancas u autras uniuns.

Las scolas autas popularas «Scuntrada e furmaziun Surselva» (SFS) e «Scuntrada e furmaziun Ladina» (SFL) organischan lur curs d'assimilaziun en atgna reschia (dumber minimal da participantAs: guarda pct.6).

Ils collavuraturs regiunals tegnan contact cun ils scolasts per ils curs d'assimilaziun en lur regiuns. Da temp en temp èn reuniuns inditgadas per discutir davart experientschas, meds d'instrucziun etc. Per talas reuniuns paja la LR spensas da viadi a norma da l'urden vertent.

2. Engaschament da la LR

La Lia rumantscha

- procura per meds d'instrucziun
- paja ils/las scolastAs engaschadAs en ses curs (excepziun: SFS, SFL)
- incassa (sur ils organisaturs resp. scolastAs) il daner da curs
- metta annualmain en il preventiv ina summa commensurada per realisar questa scolaziun
- surpiglia il deficit da curs cun main che 8 participantAs (dumber minimal da participantAs, cf. pct.6), organisads da la SFS u SFL. En quest deficit po vegnir quinta per l'organisaziun in import pauschal da 200.– fr. per curs cun main che 8 participantAs.

3. Durada da las uras

La regla è da far 2 lecziuns à 45 min./saira.

4. Daner da curs

Daner da curs per participantAs: lecziun dubla a 12.– fr. (per Cuira ed auters centers ordaifer il territori fin 20.– fr. saira/participantAs).

5. Paja dals/da las scolastAs

Indemnisaziun da las scolastas/dals scolasts: 100.– fr. per lecziun dubla, incl. preparaziuns. Viadis dal scolast/da la scolasta vegnan per regla betg indemnissads supplementarmain (excepziun: viadis indispensabels pli lungs). Meds d'instrucziun (era copias, etc.) paja il/la participantA.

6. Dumber da participantAs

Tenor pussaivladad duain vegnir furmadas gruppas dad 8 persunas. En lieus pli pitschens e per curs spezials è la LR pronta da contribuir tenor pratica vertenta a curs cun main participantAs. Exempel da quint per 8 sairas cun 8 participantAs:

– daner da curs total	fr.	768.–	
– paja scolastA	fr.	800.–	(cf. pct. 5)
– deficit LR	fr.	32.–	(cf. pct. 5)

Il curs ordaifer il territori rumantsch, surtut en aglomeraziuns pli grondas sco Cuira, duess en princip purtar sasez, na dastga dentant en mintga cas betg chaschunar gronds deficits.

P.ex. quint per 10 sairas cun 8 participantAs:

– daner da curs total	fr.	1 000.—
– paja scolast	fr.	1 000.—
– deficit LR	fr.	—.—

Per curs cun main che 4 participantAs duess il daner da curs vegnir augmentà, surtut en lieus nua che curs cun pli blerAs participantAs stuessan esser pussaivels.

7. Rapport e cuntinuitad

Il scolast rapporta davart il curs a la LR u a la SFL/SFS (lieu, termin, participantAs, lavur, meds d'instrucziun, pajaments) cun ils formulars respectivs.

Ils organisaturs e scolastAs sa dattan fadia per la cuntinuitad dals curs.

8. Determinaziuns finalas

Per cas spezials po il secretari en discussiun cun ils organisaturs, scolastAs etc. decider excepziuns da questas normas.

Quest regulativ vala da princip era per ils curs «Geniturs ed uffant», q.v.d. curs specifics per geniturs na rumantschs ch'han lur uffants en scolinas/scolas rumantschas.

Il secretariat LR exequescha quest regulativ.

Revisiun, decidida da la suprastanza LR ils 17-11-1995

Va en vigur il 1. da schaner 1996

Defunctas e defuncts 1995

Nus ans regurdain en pia memorgia dals/da las defunct(a)s stad(a)s engaschad(a)s en il moviment linguistic-cultural rumantsch u per il rumantsch.

Christian Caduff 1916 – 1995

Giachen Giusep Casaulta 1919 – 1995

Antonia Sonder 1919 – 1995

Aita Stricker 1906 – 1995

Maximilian von Arx 1916 – 1995

Franca Bernina von Guaita 1903 – 1995



Rapports da las uniuns affiliadas

Societad retorumantscha



Chi chi legia il rapport dal cheuredactur dal Dicziunari Rumantsch Grischun, il dr. Felix Giger, cun atenziun, fa svelt surasèn cha sias externaziuns sun portadas d'üna intunaziun chi tradischa schlantsch, lavur sistematica bain ponderada e sentimaint da buna reuschida. La lavur da redacziun progredischa plü bain co previs e las innovaziuns giavüschablas vi da l'infrastructura da l'Institut han pudü gnir surdatas davo cha la suprastanza ha gnü dat liber il credit necessari in üna tschantada extraordinaria chi ha gnü lö vers la fin dal 1995.

L'incumbenza centrala da la Società Retorumantscha, la gestiun da l'Institut dal Dicziunari Rumantsch Grischun e l'ediziun dal DRG, as preschainta dimena in ün möd ourdvar positiv. Tuottüna, adonta da quist bun resultat intern, nu po il rapport dal president da la Società Retorumantscha avoir ün'intunaziun uschè allegraivla. La suprastanza da la Società Retorumantscha e seis president sun stats confruntats cun problems chi nu sun adüna be simpels chi tils vegnan adössats da dadoura nan. I reguardan impustüt duos chomps: d'üna vart il dachasa da l'Institut dal Dicziunari Rumantsch Grischun, da tschella vart la finanziaziun da l'annuari da la SRR, las Annalas.

Per quai chi riguarda il dachasa rinviess eu al rapport da l'onn 1994. Apaina cha'l president es gnü a savair cha'l stabilimaint da la direcziun da la duana III vegna fat vnal, ha'l tut sü contact cun rapreschantants da la Regenza, nomnadadmaing culs cusgliers guvernativs Caluori e Maissen, per far tuot il necessari per impedir cha l'Institut haja da far müdada. Il cheuredactur e la chaschiera til han sustgnü in quista acziun. I'l cuors da l'on è'l lura stat continuantamaing in contact cul secretariat dal Departamaint da finanzas chi'ns ha adüna darcheu asgürà telefonicamaing chi nu saja da quintar cun problems. Vers stà ha il manader da la secziun da construcziun ota dal chantun Grischun express publicamaing l'opiniun cha l'Institut dal Dicziunari Rumantsch stuvarà pensar da tscherchar ün oter dachasa. Il president da la SRR es gnü infuormà da quai da vart dal Radio Rumantsch ed ha-sün quai-scrit üna charta a la Regenza ingio cha quel ha preschantà la problematica dal püt da vista da la SRR. Impustüt ha'l fat resortir cha'l Chantun svesse-cun quai ch'el subvenziunescha la Società Retorumantscha per la gestiun da l'Institut dal Dicziunari Rumantsch Grischun-haja tuot interess cha'l fit pel dachasa da l'Institut dal Dicziunari Rumantsch Grischun nu saja massa ot e cha la continuità da la lavur saja garantida eir per quai chi riguarda il tip da localitats ch'ün tal institut scientific sto avoir a disposiziun. La Regenza ha respus ch'ella haja incletta per la problematica da la Società Retorumantscha, ma ch'ella stopcha tuottüna giavüschar a la Società Retorumantscha

da's procurara *lunga vista* otras localitats. In connex culla discussiun sur da l'acquist da la chasa a la Rohanstr. 5 tras il Chantun aint il Grond Cussagl ha lura la Società Retorumantscha – sur l'intervenziun da Grondcuschlier Jon Plouda – laschè preschantar il giavüsch cha – schi saja vairamaing necessari da dislocar l'Institut dal Dicziunari Rumantsch Grischun – l'administraziun chantunala stetta a disposiziun cun seis buns servezzans per güdar a chattar novas localitats adattadas per l'Institut scientific da la SRR.

Preschantond la situaziun dal dachasa pel 1994 vaiva il suottascrit constatà cun buna radschun cha la chosa saja amo averta. Hoz, in vista al svilup davo la seguonda mità dal 1995, sto'l malavita constatar ch'üna dislocaziun – cunter tuotta apparentscha e cunter tuots buniamaints – es dvantada inevitabla. Tant il suottacrit co il cheuredatur s'impegnaran per cha nus chattan üna soluziun chi po satisfar per quai chi riguarda il spazi e la posiziun sco eir a regard la dürada da la fittanza e la continuità.

La finanziaziun da las Annalas es garantida amo pel 1996. Dal 1997 nu gnarà nos periodic plü subvenziunà tras l'Academia Svizra da Scienzas Moralas e Socialas (ASSM). Il raster cha las instanzas da la ASSM han applichà per correspuonder al bsögn da spargnar, impost tras il Cussagl federal, ha gnü la conseguenza cha'l periodic da la SRR es categorisà tanter las publicaziuns da valur plüchöntscha culturala e main tanter las publicaziuns da taimpra spüramaing scientifica. Quai adonta dad ün'intervenziun extaisa, scritta ed orala, davart dal president. L'esit da tuot l'exercizi es cha la subvenziun da la ASSM per las Annalas vegn strichada e cha nus ans stuvain fatschendar da survgnir ils mezs federals chi'ns mancan sur ün oter chanal. Cun quai cha las pussibilitats da raziunalisar e da spargnar cuosts pro la produenziun dal periodic sun gnüdas sfrüttadas ils ultims ons, nu güda oter co da tscherchar üna nouva funtana pels mezs chi'ns mancan, q.v.d. tanter 7000 ed 8000 francs.

Las Annalas ans han dat da chefar eir sül chomp persunal, v.d. per quai chi riguarda la redacziun. Nos predschà redacter engiadinais, il rav. Gion Gaudenz, ha preschantà sia demischiun per la fin dal 1995. Ma, cugnuschond la situaziun e bainvugliaint sco ch'el es, ha'l laschè avert la via per üna prolungaziun da sia actività eir pel 1996. E nus eschan stats plü co cuntaints da sia sporta. I nun es stat pussibel da chattar üna persuna chi's vess miss a disposiziun sco redatur/a. Sperain cha quai dvainta pussibel i'l cuors dal 1996.

Uschigliö esa stat pussibel dad occupar ils posts vacants. La radunanza generala ha tschernü sco nouv suprant, in piazza dal dr. Jon Mathieu, al lic. fil. Dumenic Andry. Nus eschan cuntaints ch'el s'ha miss a disposiziun ed eschan persvas d'avair chattà ün commember da supranza chi – grazcha a seis spiert critic e grazcha a sia fuormaziun – ans po prestar buns servezzans. In piazza da Robert Capaul ha

la Radunanza generala tschernü a Christian Cavegn sco revisur da quint. Cun sar Christian dispuonin nus d'ün revisur da professiun. Nus ans pudaran adüna darcheu basar sün sias vastas cugnuschentschas, consolidadas tras üna lunga experienza in servezzan dal Chantun.

Sül chomp dal persunal resta da manzunar ün problem. In connex culla tscherna dal lic. fil. Claudio Vincenz illa mezza piazza da redac-tur, statta scritta oura dal 1994, s'haja fat surasèn cha la pratcha per quai chi riguarda las tschernas e la remuneraziun nu d'eira dal tuot conse-quenta. In vista a quist fat e davo üna correspundenza extaisa tanter la presidenta da la Cumischiun filologica (CF) – chi s'ha dostada per la cooperaziun da la CF pro las tschemas – ed il president da la SRR s'haja chattà chi saja necessari da reveder il Reglamaint pel Dicziunari Ru-mantsch Grischun chi dataiva dal 1956 e chi – eir simlas chosas pon para capitar! – d'eira i in invlidanza.

Per quai chi riguarda las publicaziuns nun ha üna pendenza amo pudü gnir evasa. Ils duos toms da la Romanica Retica cullas ouvras dad Alfons Maissen sun in lavur, ma nun han amo pudü cumparair. Nus fain quint cun lur cumprasa i'l cuors dal 1996.

Il suottascrit glivra seis rapport ingrazchond cordialmaing a tuot quels chi han contribui a la buna reuschida da la lavur d'ürant il 1995.

Il parsura: Jachen Curdin Arquint

Suprastanza

<i>President</i>	Dr. Jachen Curdin Arquint, Cuoir
<i>Vicepresident</i>	Dr. Arnold Spescha, Cuoir
<i>Actuara</i>	Anna-Alice Dazzi Gross, Cuoir
<i>Cassiera</i>	Genoveva Seger-Arquisch, Vaduz
<i>Assessurs</i>	Dr. Cristian Collenberg, Cuoir
	Rest Luis Deplazes, Rabi
	Jost Falett, Bever
	Martin Gabriel, Glion
	Rav. Gion Gaudenz, Puntraschigna
	Cristian Joos, Cuoir
	Gion Arthur Manetsch, Cuoir
	Dr. Jon Mathieu, Cuoir
	Chasper Pult, Pasqual
	Dr. Stefan Sonder, Cuoir
<i>President d'onur</i>	Dr. Gion Deplazes, Cuoir
<i>Redacziun Annalas</i>	Roman Caviezel, Cuoir
	Rav. Gion Gaudenz, Puntraschigna
<i>Revisurs da quint</i>	Robert Capaul, Danis
	Chasper Stupan, Cuoir
<i>Dicziunari Rumantsch</i>	Dr. Felix Giger, Cuoir, caporedacziun
<i>Grischun</i>	Annatina Secchi Malfroy, Cuoir, redacziun
	Dr. Carli Tomaschett, Cuoir, redacziun
	Kuno Widmer, Cuoir, redacziun
	Ines Gartmann, Cuoir, documentaziun
	Alexa Arquisch, Cuoir, secretariat
	Dr. Alexi Decurtins, Cuoir

Romania



Radunonza da delegadas e delegai 1994

Igl onn da gestiun 1993/94 ei ius a fin cun la radunonza da delegadas e delegai a Danis ils 19-11-1994. La presenza ei stada cun 72 persunas dètg buna, 53 delegadas e delegai e 19 hosps. Perstgisas ha ei dau 29. Il chor d'affons cun Ciril Friberg ha fatg l'introducziun musicala.

Sesidas dils organs administrativs/executivs

La *suprastonza* ha giu 11 sesidas. Risguardond sche zaco pusseivel en turnus las quater regiuns romanianas, han las sesidas giu liug uonn a Domat, Trun, Glion, Trun, Domat, Vella, Falera, Rueun, Trun, Laax e Sumvitg.

Dallas sesidas dalla *suprastonza* prendan era part cun vusch consultativa il collaboratur regiunal Carli Scherrer e la representanta dalla Romania ella *suprastonza* dalla Ligia Romontscha Rita Killias - Cantieni.

Ina gada ad onn ha era il *Cussegl dalla Romania* sia sesida. En quel seconferescha la *suprastonza* cul collaboratur regiunal e ses collaboraturs subregiunals. Lur muntada per la *suprastonza* ei quella dil bratsch liung ora ella regiun. La finamira da quella seduta annuala ei da sentir il puls per saver integrar giavischs el program digl onn che suonda.

Nossas secziuns

La *suprastonza* ei adina dètg bein sil current sur dallas activitads dalla *Romania da giuventetgna*. Il brat d'informaziuns ei pli u meins garantius cun la presenza da quella en *suprastonza*. Alice Darms, lur representanta dil davos temps, ha stuiu abdicar ord motivs da midada da domicil. La vacanza vegn surmuntada interimisticamein cun Werner Carigiet.

La *Scuntrada e formaziun Surselva*, ina secziun da cuminonza dalla Romania, Renania e Ligia Romontscha, ha saviu festival uonn siu 10avel anniversari.

Lavur communabla Romania e Renania

La Romania e la Renania lavuran gia dapi biars onns ensemen. Specialmein sin basa dils dus collaboraturs regiunals vegn fatg buna lavur da cuminonza. Quei ei lavur che sedat neu dalla pratica dil mintgadi.

Ils 4 da matg ein las duas *suprastonzas* seradunadas a Domat per primarmein coordinar e planisar occurrenzas, mo era per tgirar tut quei che unescha e tematisar quei che sparta.

Denter auter seconfereschentan mintgamai parts dallas *suprastonzas* ina gada ad onn cun ina delegaziun dalla Corporaziun da Vischnauncas Surselva. Uonn ei quei stau ils 31 d'uost en Casa Cumin a Glion. La sesida ha tematisau damondas dil romontsch che tangheschan l'ina sco l'autra vart.

Il bein frequentau „Cuors per canzlists e canzlistas“ dalla Romania e Renania ha pudiu vegnir menaus atras per la quarta gada e suttastreha la necessitad dalla scolaziun sin quei sector.

Coc dalla lavur communabla sin scalem dallas suprastonzas ei stau uonn la preparaziun e realisaziun dalla sera dad informaziun davart il diever dil romontsch sco lungatg official dils 3 da november 1995 a Laax.

Nossa sedia

La Romania ei satisfatga da siu suttetg dapi in pèr onns ella *Cuort Ligia Grischa* a Trun. Ella dispona leu dad in center d'informaziun, documentaziun e vendita. Il menaschi da stizun marscha dètg pulit, nus stein bugen a disposiziun a tut tgi ch'ei interessaus per fatgs romontschs.

La Romania dispona era sur dad ina biblioteca cul num *Fundaziun Biblioteca Romania*. Quella exista dapi ils 10-12-1993 e fa prova.

Collaboraziun cun la Ligia Romontscha

La *Ligia Romontscha* ha envidau uonn a duas sesidas da delegadas e delegai. La presenza dalla Romania a talas occurrenzas ei tradiziunalmein fleivla. Il parsura ha anflau per bien da regurdar delegadas e delegai dalla Romania a lur incarica. Cul sistem da substituziun duess ina megliera presenza esser pusseivla.

La collaboraziun denter la Romania e la Ligia Romontscha ei buna. La Romania engrazia per il sustegn.

Il *Cussegl dalla Ligia Romontscha* ha giu ina sesida ils 5 da matg a Cuera.

Nossas ediziuns

Ischi, Nies Tschespet, Artgin, Gregory Greg (ediziun Romania ed LR).

Autras activitads

La grupp da lavur „*Sensibilisaziun linguistica e culturala*“, purtada dil collaboratur regiunal e ses gidonters, prepara acziuns specialas.

Per la suprastonza dalla Romania ein las stentas en favur dad in rinforzament dalla pressa romontscha da grond'impurtonza. Ord quei motiv eis ella representada en differentas gruppas da lavur cun quella finamira.

Las suprastonzas dalla Romania e Renania tgiran il contact cun la *Corporaziun da vischnauncas Surselva*. Romania e Renania ein perschuidadas dall'impurtonta rolla dalla CVS pil romontsch en Surselva. Il bien inscunter dallas treis delegaziuns ha giu liug ils 31-8 a Glion.

Ils 5-10 ei la suprastonza s'entupada cun la *Suprastonza communal da Laax*. Nus vein discutau damondas dil romontsch en ina vischnaunca cun grond svilup economic.

Bia e buna lavur ha la Grupp predeliberonta „100 onns Romania“ fatg. Quella vegn presidiada da Sora Florentina Camartin, members ein Erwin Ardüser, Simon Camartin, Giusep Capaul, Werner Carigiet, Carli Scherrer e Justina Simeon-Cathomas.

La suprastonza ha era encuriu il contact cun las *conferenzas scolasticas* dalla regiun. Ella sustegn il project da Werner Carigiet e Rico Cathomas.

Finanzas

La Romania stat buca sin rosas. Ella ei obligada – ed ella fa era quei – da spargnar nua ch'ella sa. Nies quen da gudogn e sperdita muossa in pign avanzament da 1'061.05 fr. Il deivet ella bilanza munta ussa aunc a 12'502.89 fr.

Engraziament

Jeu hai il basegns da dir a tuttas e tuts cordialmein engrazi. Nus dalla suprastonza sentin che l'idea dalla Romania vegn purtada.

In engraziament tut special va als pli stgretgs collaboraturs: l'entira suprastonza, il collaboratur regiunal e ses gidonters subregiunals ed en biro, la delegada ella suprastonza dalla LR, las redacturas ed ils redacturs e la grupp da lavur, en special quella che prepara nies giubileum da „100 onns Romania“.

Buca emblidar en miu engraziament less jeu era il secretariat dalla Ligia Romontscha cun Bernard Cathomas al guvernagl che stat adina a disposiziun per plaid e cussegl.

Il parsura: Gion Antoni Derungs

(In rapport pli extendì publitgescha la Romania sco separat)

RAPPORT DIL COLLABORATUR REGIONAL

Sedutas e rapports

Jeu sun separticipaus da tuttas sedutas meinsilas dils collaboraturs regionals a Cuera en Casa Romontscha. Medemamein dallas sedutas cun la CA e cun ils collaboraturs denter els. Plinavon sun jeu staus a tuttas sesidas dalla suprastanza dalla Romania.–Scret ils rapports meinsils, ils 2 plans semestrils ed il rapport da lavur annual.

Lavurs concretas

Scolaziun da carschi: Frequentau las radunonzas dalla *Scuntrada e Formaziun Surselva*. Segidaus tenor pusseivladad cun detagls organisatorics.

Assimilaziun da persunas d'otra lieunga: Scret a 150 persunas immigradas e presentau ad ellas l'offerta da cuors romontschs ed auters e recumandau da frequentar ils cuors da romontsch. Era bia discuors cun persunas immigradas.

Contacts cun vischnauncas: Intervegniu beinsavens tier suprastanzas ed uffecis, cura ch'il romontsch ei vegnius ignoraus ni discriminaus. Organisau e realisau ina documentaziun fotografica e scret cun Bartolome Tschärner il rapport che ha surviu per basa da discussion d'ina interpellaziun dil Cussegl grond.

Translatau per administraziuns communalas, uniuns, fatschentas e persunas privatas.

Cussegliau en damondas da lungatg e cant. Romontschaziuns externas ein succedidas sporadicamein.

Organisau il 4. cuors *Romontsch en biro* igl 1. da december 1995 a Trun. Referents ein stai mistral Heinrich Huonder e dr. Bernard Cathomas.

La Romania ha ina reit da revendiders. Quels derasan cudischs dalla LR e dalla Romania els vitgs. Cun quels buns gidonters tgira il collaboratur regional biars e buns contacts.

Ediziun *Aulza ti'egliada*, prosa e poesia da sur Giusep Durschei. Il collaboratur regional ha fatg la schelta, currigiu manuscrets ed artgas e cumpignau il cudisch en stampa.

Da cumpignia. Aschia secloma il cudisch niev da canzuns popularas che la Romania edescha igl onn 1996. Ensemen cun Giusep Giuanin Decurtins ed Ursin Defuns prepara e survigilescha il collaboratur regional l'ediziun.

Ensemen cun mes collegas dallas autras regions ed en collaboraziun cun la cas'editura Nord-Süd ei vegniu ediu il cudisch d'affons *Artgin*.

100 onns Romania. Era il collaboratur regional cooperescha cun la gruppa da lavur che prepara las acziuns e las occurrenzas che sespleigan durant igl onn 1996.

Dapi igl onn 1991 posseda la Romania ina biala biblioteca. Il collaboratur regional tgira quella. Ei tucca da cumpletar ed actualiser la purschida.

El center dalla Romania a Trun ha ei dau beinsavens visetas dalla Bassa e digl exterior.

Ei tucca mintgamai da documentar ed orientar.

Scolaziun dils collaboraturs regiunals

Ils 24 ed ils 25 d'ust 1995 ein ils collaboraturs regiunals stai enta Müstair ed ell'Engiadina bassa. Quellas duas regiuns han reglamentau il diever dil romontsch sco lungatg uffical. Las experienzas fatgas e rimnadas duein vegnir applicadas en autras regiuns.

Carli Scherrer, collaboratur regional

Suprastonza

President
Viceparsura
Administratur
Assessuras

Gion Antoni Derungs, Cuera
Pieder Antoni Halter, Sumvitg
Giusep G. Decurtins, Falera
sora Florentina Camartin, Mustér
Alice Darms, Ruschein

RedacturAs

Ischi
Nies Tschespet

Anita Mazzetta/Hubert Venzin
Marietta Tuor

Uniun dals Grischs



Il rapport da l'UdG s'extenda da la mità da lügl 1994 fin la mità d'avuost 1995, il termin chi's dà giò il rapport pel Chalender Ladin.

La suprastanza

La suprastanza s'ha radunada 11 jadas, bod adüna a Zernez, per evader numerusas tractandas. Sco üsità s'ha la suprastanza eir reunida culs cuvis e quai a Lavin. Il böt es da gnir insembel üna jada l'on cun quellas persunas chi sun vairamaing ils lioms e mess oura aint illa regiun, per tadlar lur plaschairs e pissers e per gnir cun novs impuls e novas ideas. Quista sezzüda es statta imbellida cun prelecziuns dad Oscar Peer.

Dadour il territori ladin ha gnü lö üna sezzüda a Donat avant la Scuntrada. In seguit ha la suprastanza eir as partecipada tenor pussibilità a las occurrenzas sportas a la Scuntrada. Surtuot restarà il „Musical Puntcrap“ a blers amo lönch in buna memoria.

Ad üna sezzüda extraordinaria s'ha radunada la suprastanza cun las delegiadas e culs delegiats da la Lia rumantscha per pudair tour posiziuns cleras avant la radunanza da la LR e pers-chivir malinclettas a regard temas actuals.

La suprastanza s'ha eir partecipada a la sairada da discussiun cul tema: „La situaziun dal rumauntsch in Engiadin'Ota“, organisada da la Cumpagnia da la Ladinia.

Chesin Manella

Noss'administradura, Ursula Willy, maina la butia da cudeschs e mezs auditivs cun plaschair ed ingaschamaint. Quai ha natüralmaing ün'influenza positiva sün tuot la gestiun da la butia. Ursula ha eir quist on organisà üna butia ambulonta ed es statta preschainta a divers marchats in Engiadina.

Clavinas rumantschas

Clavinas rumantschas vegnan scumpartidas gratuitamaing a giarsuns diplomats e maturants chi fan lur examens eir in lingua rumantscha; implü eir ad absolvents dals cuors da rumantsch davo il 3. on.

Il collavuratur regional

Fin in schner 1995 es stat in uffizi nos collavuratur Jacques Guidon. La suprastanza ha tut cumgià cun üna saira cumünai vla e cun plets d'arcugnuoschentscha per seis grond ingaschamaint.

Ils collavuratuors Romedi Arquint e Jon Domenic Parolini sun entrats in mezza piazza. Els sun adüna preschaints a las sezzüdas cun vusch consultativa, sco eir la nouv'eletta suprastanta da la LR, Silvia Steiner.

A partir dal schner 1995 ha la suprastanza pudü retrar üna località aint il chastè da Wildenberg a Zernez. Daspö là han eir lö las radunanzas aint il chastè. Las curunas da cudeschs da la Chasa Alossai s'ha eir pudü transportar plü o main in quist local. Grazcha fich al cumün da Zernez ch'els han dat quista pussibilità a l'UdG.

Ediziuns

Chalender Ladin, Dun da Nadal, Paster sainza stailas, Stizzis, Annapurna, Il pesch Archet, Negritta, Adüna quist Michel.

Sustegns

L'UdG ha dat l'on 1995 sustegns per divers progets.

Assimilaziun

Ils cuors per assimilar genituors chi nu sun da lingua rumantscha in Engiadin'Ota maina daspö l'on passà duonna Ladina Melchior.

L'UdG sustegna a societats, affars e privats pro'l tradüer nouvs tschantamaints, circularas o affischas scrittas in tudais-ch, in quel sen cha l'UdG spordscha ün servezzan da traducziun gratuit.

Ils cuors regulars da rumantsch cuntinuan in Engiadina Bassa ed in Val Müstair suot la guida dals collavuratuors.

La reglamentaziun da la lingua ufficala

Ils cumüns da la Val Müstair han acceptà in üna votaziun chi ha gnü lö per tuot ils cumüns al listess mumaint, la lingua rumantscha sco lingua ufficala.

La lavur chi vain prestada per mantgnair la pusiziun dal rumantsch da la scoula, dals gremis politics, culturalas, socials, da l'economia e da bleras singulas persunas es remarchabla e buna. Üna gruppa linguistica cun ün territori uschè pitschen sco il rumantsch dovrà però amo ulteriur sustegn.

In Engiadina Bassa es il proget per la reglamentaziun da la lingua entrà illa fasa finala. Ed eir ils cumüns fin Zuoz e Madulain han l'intenziun da reglamentar l'adöver linguistic.–La presidenta s'ha partecipada a la sezzüda da la PEB cur cha quista tractanda staiva in discussiun.

Ingrazchamaint

Eu nu vuless glivrar quist rapport sainza ingrazchar cordialmaing a l'inspectur scolastic, a magistras e magisters ed a genituors per la lingua ch'els dan inavant a la generaziun giuvna. Ün ingrazchamaint va eir a las instanzas politicas, als cumüns per lur sustegn finanziel e moral, sco eir a mincha singula persuna chi s'ingascha in ün möd o tschel pel mantegnimaint e la promoziun da la lingua rumantscha. A las societats culturalas vuless eu ingrazchar per lur ingaschamaint. Quist on es la società da Tarasp chi merita ün lod special pel gö liber bain gratià e fich impreschiunant.

Na in ultim vulessa ingrazchar a la suprastanza da la LR sco eir a las suprastanzas da las otras regiuns per la buna collavuraziun. Surtuot però va mia recugnuschentscha invers noss collavuratuors e nossa administradura. Ün sincer ingrazchamaint a mias consuprastants e meis consuprastants per la buna collavuraziun, pel spiert collegial chi ha regnà in suprastanza, per lur partecipaziun e per lur sustegn.

La presidenta: Renata Bott

(In rapport pli extendì publitgescha l'Uniun dals Grischs en il Chalendar Ladin)

RAPPORT DALS COLLAVURATURS REGIONALS

Al principi schner 1995 n'haja cumanzà cun mia lavur a mezza piazza sco collavuratur regional. Pro quista lavur vasta e fascinanta as pudessa dvantar activ in numerus sectuors. Important esa però da metter prioritats e dad animar eir ad oters da dvantar activs. Ün pêr puncts centrals da mia lavur sun stats ils seguaints:

Scolaziun da creschüts

Dürant l'ultim'eivna da lügl n'haja organisà il cuors intensiv da rumantsch a Scuol. 76 partecipantas e partecipants (ün terz indigens e duos terzs giasts) han frequentà quist cuors. La collavuraziun culs gremis turistics per l'organisaziun ha funcziunà bain e lur interess vi d'ün tal arrandschamaint para da dvantar vi e plü grond.

Fich important esa da spordscher dürant tuot l'on cuors per quellas persunas chi vivan illa regiun. A Scuol n'haja organisà insembel cul cuvi da l'UdG duos blocs da cuors da rumantsch chi'd han cumanzà in october 95 ed in schner 96. Mincha jada s'han annunzchadas 48 persunas. Quist nouv record da partecipaziun demuossa cha la dumonda per tals cuors es plü gronda co quai chi's vess pensà. Mia conclusiun per l'avegnir es quella, chi'd es da spordscher conseguaintamaing trais jadas l'on cuors i'ls differents cumüns (utuon, inviern e prümavaira). Eir l'administraziun da tuot ils cuors i'l intschess ladin e la coordinaziun regionala sto gnir amegladrada. Problems chaschuna minchatant la mancanza da magistras e magisters. Per ameglstrar quista situaziun am n'haja ingaschà per cha la magistraglia survegna megltras cundiziuns (daplü paja, perfecziunamaint persunal ed oter plü). In connex cun tuot ils cuors esa necessari dad ingrazchar cordialmaing als cuvis da l'UdG per lur gronda lavur organisatorica ch'els fan gratuitamaing! Ün sincer ingrazchamaint va eir a la magistraglia chi's metta adüna darcheu a disposiziun per dar cuors da rumantsch.

In november n'haja organisà ün cuors "formular texts sainza retgnentschas" per Rumantschas e Rumantschs. Il success cha nus vain gnü demuossa cha quista sporta correspuonda eir ad ün bsögn. Il cuors da chanzlists ed otras persunas da l'administraziun, cha meis antecessur Jacques Guidon ha gnü inizià avant divers ons, es medemmamaing üna sporta chi vain predschada.

Scoula

Sco expert dals examens finals illa scoula commerciala a Samedan n'haja survgnü üna buna invista illa situaziun dal rumantsch sün quist s-chalin da scoula. La preschentscha rumantscha illa scoula commerciala ed eir illa scoula industrial es da fich gronda importanza schi's voul cha'l rumantsch saja preschaint illa vita professiunala da la mansteranza e dal commerzi!

Gremis politics

Da prümavaira vain Romedi Arquint ed eu gnü l'ocasiun da preschan-
tar nossa lavur e nossas ideas al ravuogl dals capos cumünals da
l'Engiadina Bassa. Per mantgnair permanentamaing il contact culs
gremis politics n'haja survgnü il permiss dad esser preschaint a las
radunanzas da delegadas e da delegats da la Pro Engiadina Bassa. Eir
cun la Corporaziun regiunala Val Müstair esa previs in avegnir dad
avoir contacts regulars. Las suprastanzas cumünalas da l'Engiadin'Ota
n'haja invidà persunalmaing a la sairada organisada da prümavaira
1995 cul titel „il rumantsch illa vita publica“. Dürant quella sairada ed
eir dürant oters inscunters esa stat pussibel da discuter e da dar impuls
a favur dad üna bilinguità per las administraziuns cumünalas i'ls
cumüns cun üna clera magiurità tudais-cha.

Reglamentaziun da la lingua ufficala

Üna demonstraziun a favur dal mantegnimaing da la lingua ruman-
tscha es statta la reglamentaziun da la lingua ufficala illa Val Müstair,
in Engiadina Bassa ed ils duos cumüns puters S-chanf e Zuoz. La lavur
es gnüda preparada da la cumischiun ingio ch'eu am n'ha partecipà. In
votumaziuns cumünalas in tuot la Val Müstair han decis las votantas ed
ils votants dad acceptar la cunvegna regiunala. Quai voul dir cha tuot
ils cumüns da la Val sun liats vi da quista cunvegna e be la magiurità da
las radunanzas cumünalas e da las votantas e dals votants da l'intera
regiun pudess darcheu annullar tala.

Pro üna consultaziun in Engiadina Bassa vaivan preferi 7 da las 11
suprastanzas cumünalas (sainza Samignun) medemmamaing quista
variante. Cun quai chi nu s'ha però pudü persvader a tuot ils capos
cumünals da quista variante ha decis la suprastanza da la PEB da
suottametter la variante chi resguarda l'autonomia cumünala. Quai
voul dir cha mincha cumün decida autonomamaing sch'el voul far part
a la cunvegna o na. Quella es gnüda limitada üna jada fin als 31
december 2015. La dürada vain prolungada adüna darcheu per 5 ons,
scha la cunvegna nu vain desditta almain ün on avant. Las radunanzas
cumünalas respectivmaing la cumünanza d'urna da tuot ils 11 cumüns
han acceptà quista cunvegna cun fich grondas magiuritats da vuschs.
Pels duos cumüns da l'Engiadin'Ota, S-chanf e Zuoz, n'haja adattà la
cunvegna manzunada. Las duos radunanzas cumünalas han lura
acceptà cleramaing il contrat tanter pêr. Uossa resta amo da concretisar
il sustegn linguistic necessari per optimar l'applicaziun dal rumantsch
sco lingua ufficala illas regiuns pertoccas.

Concept da svilup EB

Important esa cha'ls exponents da las organisaziuns rumantschas
s'ingaschan in differents gremis chi'd elavuran concepziuns cumünal-
as e regionalas. I'l rom dal concept da svilup Engiadina Bassa prouv'eu

da render attent a las influenzas cha ün augmaint da la populaziun dad actualmaing s–chars 7000 abitants sün 10 000 abitants vess per la preschentscha da la lingua. Quist scenari vain nempe discus in quel connex. Exaimpels da cumüns cun ün svilup demografic fich grond e sias consequenzas negativas per la lingua rumantscha daja divers in Engiadin'Ota ed in oters lös. Üna integraziun linguistica dvainta illusorica, scha las persunas gnüdas nanpro dvaintan la magiurità da la populaziun avant ch'ellas sun integradas linguisticamaing illa cumünanza locala. Perquai m'ingasch eu per ün svilup demografic moderà. Important esa da raggiundscher üna basa economica sana chi pussibiltescha als abitants da viver e lavurar illa regiun. Ün svilup exagerà cun ün augmaint massiv da la populaziun gess percunter a don e cuost da la qualità turistica, da la qualità da viver pels indigens e da la cultura rumantscha.

Mezs da massa, organs da publicaziun

Per garantir üna preschentscha rumantscha illa revista turistica "Allegra" chi vain scumpartida in tuot las chasadas da l'intschess vallader n'haja pisserà per divers texts. Cul schefredatur dal Fögl Ladin n'haja discurrü plüssas jadas davart pussibilitats per amegldrar la pressa ladina. Pro divers mezs da massa, surtuot pro'ls mezs da massa electronics, n'haja gnü la pussibilità dad orientar regularmaing davart temas actuals da la Rumantschia. Insembel culs redactuors novs dal Chalender Ladin n'haja discus davart il concept dal Chalender e las innovaziuns pussiblas.

Teater, art ed oter

L'attività da numerusas gruppas da teater illa regiun es remarchabla. Ils singuls tocs teater da livel professiunal, ils gös libers ed ils numerus tocs teater tradiziunals in mincha cumün sun arrandschamaints ourdvart buns per promover la cultura e la lingua rumantscha. Id es fich allegraivel cha quista sparta sco eir bleras otras activitats culturalas funcziunan sainza chi füss necessari ün sustegn davart dal collavuratur.

I'l center da cultura Binz 39 a Nairs-Scuol ha gnü lö dūrant il mais da lügl 95 l'exposiziun "Art a l'En" dad artistas ed artists chi vivan lung las rivas da l'En in Svizra, Austria e Germania. Eu am n'ha partecipà a l'organisaziun da quist arrandschamaint chi'd es gnü visità dad ün public vast.

Contacts, servezzans e lavur administrativa

Suvent suna gnü contactà da persunas chi tscherchan cussagl linguistic, da persunas chi'd han dumandas generalas regard il rumantsch ed eir da schurnalistas e schurnalists cun dumandas da different gener. Minchatant n'haja gnü l'ocasiun da referir sur dal rumantsch davant societats, classas gimnasialas ed oters gremis. Pro diversas dumandas per traducziuns n'haja intermedià üna traductura o ün traductur.

Ün dischavantag da la lavur dals collavuratuors es cha tuot la lavur administrativa sto gnir fatta svesa. Eu n'ha lantschà perquai la discussiun illa supranza da l'UdG per pudair delegar üna part da la lavur da secretariat a terzas personas. Quatras restessa daplü temp per far propcha lavur d'animaziun.

Jon Domenic Parolini, collavuratur regional

Integraziun / scolaziun da creschieus

Co sun da numner in prüma lingua ils cuors da rumauntsch, inua cha'd es da spordscher maun saja que tar l'organisaziun da la magistraglia, tar giavüschs e bsögn da singuls, tar la coordinaziun ed administraziun. Da stüdger daun impü ils mezs d'instrucziun e la diversificaziun da las pussibiliteds per imprendar rumauntsch (cuors per genituors chi haun iffaunts chi vaun a scoula, cuors düraunt il di etc.). Scu magister am d'heja participo als cuors da la *Fundaziun Planta*, scu organisatur e magister al cuors intensiv da sted in Val Müstair. A Schlarigna es gnieu organiso t. o. ün cuors da 4 sairedas dedicho a la situaziun specifica da l'Engiadin'Ota. Il program da la scoul'ota populera d'Engiadin'Ota resguarda eir arrandschamaints d'interess per la Rumantschia. Tres visitas ed intermediaziun da cudeschs e da prelecziuns prouv eau da sustgnair las bibliotecas da vschinauncha in lur funcziun importanta.

Ediziuns

Per la prüma vouta es gnieu edieu ün dals cudeschs d'iffaunts da la ches'editura Nord-Süd „L'arch San Martin“ in tuot ils 5 idioms rumauntschs. Impü ho l'UdG edieu „Negrita“, „Adüna quist Michel“. Per quistas ediziuns esa sto da pisserer per la traducziun, trer aint offertas, asgürer ils drets, repasser las binderas, preparar la preschantaziun da las novas publicaziuns eop.

In preparaziun sun l'ediziun da las ouvas da Chasper Po e da poesias da Tista Murk, *Istorgettas* da Silvia Sempert, „Rico ed Anna“ da Johanna Spiry, comics da Paulin Nuotclà.

Animaziun, contacts, servezzans

Adüna darcho sto il collavuratur ster a dispusiziun per infurmaziuns, referats ed intermediaziuns da tuot gener, saja que per personas privatas, schurnalists u per gruppas. Cun plaschair esa eir sto pussibel dad intermediar agüd finanzia e magistras e magisters per mini-cuors da rumauntsch a classas gimnasielas da Berna. Sves d'heja coopero a l'organisaziun da la radunanza generela e dal 40avel congress da l'Uniun federalistica da las cumünanzas europeanas UFCE/FUEV als 25–29 meg a San Murezzan. 250 personas da l'Ural fin a l'Atlantic

haun pudieu giudair 4 dis da bellezza illa stagiun morta. Ün'excursiun, discussiuns infurmelas, referats t.o. da cusglier gov. Aluis Maissen e da dr. Franz Däniken scu rimplazzant da cusglier federel Flavio Cotti, e per glivrer la saireda culturela haun do als giasts ün'impreschiun da la situaziun da la minurited rumauntscha in Svizra.

Insembel cun la Fundaziun „Schweizer Jugend forscht“ es gnida organisada ün'eivna da lavur a Chapella, dedicheda al rumauntsch ed al Parc naziunel.

Eau d'he eir adüna darcho fat sves pitschnas traducziuns u intermedio telas.

Rapports e preschentscha

Eau sun sto preschaint tar las tschantedas da la suprastanza da l'UdG scu actuar e d'he rapporto da quellas periodicamaing illa pressa rumauntscha e tudas-cha. Impü as po numner:

- la preparaziun da la reuniun dals cuvihs,
- l'elavuraziun dal concept da PR e da marketing in üna gruppa da lavur da l'UdG,
- la discussiun areguard ün nouv logo,
- la partecipaziun als inscunters regulers dals collavuratuors regiunels,
- la preparaziun da 2 dis da scolaziun pels collavuratuors regiunels in Engiadina Bassa e Val Müstair,
- partecipaziun a reuniuns da la PEB, dal Center da dmura a Zuoz (co sun eau gnieu elet scu rapreschantant da l'UdG), da la Fundaziun Dialog, da la Fundaziun Linguas e culturas, da las sessiuns da las organisaziuns na-guvernamentelas scu rapreschantant da l'UFCE tal cussagl d'Europa a Strasbourg.
- Üna collavuraziun intensiva e constructiva ho que do illa gruppa accompagnanta ed in üna gruppa da lavur dal proget da scoula da Samedan.

Remarcha finela

La lavur spordscha bgera satisfacziun. Ils bgers contacts cun personas chi provegnan da divers champs d'operusited scu eir la collavuraziun cun rapreschantants ufficiels da las instituziuns culturelas e publicas muossan cha'd es avaunt maun fich bger entusiassem ed üna granda volunted per s'ingascher a pro dad üna cultura viva ed actuela. Üna granda dischillusiun es steda la reprimanda ufficiela da la suprastanza da la LR areguard üna contribuziun critica davart il resultat parlamentari da l'artichel da linguas publiccho in favrer aint illa BZ.

Romedi Arquint, collavuratur regional

Suprastanza

Parsura

Vice-parsura

Chaschiera

Assessuors

Suppleanta ed actuara

Suppleant

Revisuors da quint

Renata Bott, Sta. Maria

Nina Dazzi, Zuoz

Maria Sedlàcek, Sent

Claudio Chiogna, Samedan
vacant

Monica Menig, Scuol

Robert Giacometti, Lavin

Oscar Cuorad, Susch

Anton Demonti, Sent

Renania



Al cunfin liunguistic

Ina pulita part dil territori che la Renania ha da tgirar, sesanfla al cunfin linguistic. Bein ein enzacons vitgs renanians per gronda fortuna aunc veramein vitgs romontschs. Differents ein denton exponi fermamein all'unda dalla germanisaziun ed auters han dapi onns in surpli dad habitonts da lungatg tudestg. Mantener il lungatg romontsch en ina tala situaziun ei fetg grev e pretenda in grond engaschament, quei dils singuls suprastonts, dil collaboratur regiunal e da tut ils Romontschs da quella regiun che s'engaschan per lur lungatg matern. Savens ha la suprastonza ensemen cul collaboratur dad organisar acziuns da pum-piers per salvar quella ni tschella posiziun dil lungatg. Plinavon ha ei num da prender mesiras prudentas per francar era pigl avegnir l'existenza dil romontsch che vegn stuschaus cuntinuadamein a cantun. Mintga pign success en quei cumbat permanent dat puspei curascha als responsabels da far vinavon. Cun plascher astga ins era constatar, ch'il diember da persunas da lungatg matern tudestg che sustegnan nus en nossas stentas pil manteniment dil romontsch, crescha dad onn ad onn. Quella capientscha e quei sustegn ein necessaris per saver mantener e rinforzar il lungatg romontsch surtut en vitgs cun ina pluralitad dad habitonts da lungatg tudestg.

Assimilar ed integrar

En quei sector havein nus aunc buca anflau igl iev da Columbus. Bein ein ils cuors per emprender romontsch en certs vitgs bein frequentai. In exempel positiv ei Flem. Leu han 44 persunas frequentau in dils quater cuors ch'ei vegni dai. Per regla entscheiva la gronda part dallas participontas e dils participonts quels cuors cun slontsch. In pulit diember lai denton suenter in cert temps pender las alas ed ei buca promts da cuntinuar ils secunds e tiarzs cuors. Tgei far per meglierar quella situaziun? Nua manca ei? Ein nos cuors buca attractivs? Quel che anfla la sligiazion per quei problem vess veramein meritau il tetel dil docter h.c. Segiramein fagein era nus gronds sbagls en nossa tenuta concernent l'integraziun da nos convischins da lungatg tudestg. Nus essan sez memia cumadeivels e discurrin cun els tudestg, schegie ch'els han frequentau ni ch'els frequentan gest cuors per emprender romontsch. Contas gadas hai jeu udiu lur reproscha: Cun nus discuora negin romontsch! Co duei jeu lu aunc emprender quei lungatg? Quei pretenda era da nus disciplina. Pertgei buca discuorer igl prem romontsch e midar sil tudestg pér lu, cura ch'ins senta ch'il partenari da discuors capescha lidinuot. Bien ei era che la LR ei vidlunder da realisar in niev cudisch d'instrucziun per emprender romontsch. Nos convischins da lungatg tudestg che vegnan tier nus ston buca daventar novs

scripturs romontschs. Ei basta gia, sch'els domineschan nies lungatg romontsch en fuorma passiva e sforzan nus aschia buca da discuorer tudestg. Ton pli gronds sto esser nies plascher e nosa renconuschientscha, sch'els san era discuorer empau romontsch.

Radunonza generala

Sco senn d'engraziament alla vischnaunca da Donat per la cordialitad ed igl agid a caschun dalla Scuntrada romontscha ha la Renania salvau ils 13 da matg sia radunonza generala a Donat. Georgina Schaller e Martin Gabriel che vevan demissiunau sco suprastont(a)s ein vegni remplazzai da Georgina Janki da Vuorz e Claudia Cantieni da Donat. Magnasch Michael, Analeta Semadeni e Catrina Salis, tuts treis d'Andeer, remplazzan Vreni Caprez, Trin, Martin Gabriel, Vuorz e Georgina Schaller, Donat sco delegadas e delegai dalla Ligia Romontscha.

Suprastonza

La suprastonza dalla Renania ha salvau 8 sesidas ed ina ulteriura sesida ensemen cun la suprastonza dalla Romania. Sper las tractandas usitadas ei la suprastonza daventada in ver forum da discussiun davart ils problems ch'ein da sliar, aschia che las sesidas ein mintgaton bravamein liungas.

Renania e Romania

Positiv astgein nus mintgamai taxar la sesida comunabla cun la suprastonza dalla Romania. Ei regia cheu veramein in spért da cuminonza ed ins emprova era da sliar problems urgents comunablamein. In grond project comunabel che vegn a fatschentar nus era ils 1996 ei l'emprova da fixar il diever dil romontsch sco lungatg uffical en las vischnauncas dalla Renania e Romania, semeglient a quei ch'ei vegniu fatg ell'Engiadina Bassa ed ella Val Müstair. Ils 3 da november ha giu liug a Laax ina sera d'informaziun sut l'egida dalla Romania e dalla Renania cun dr. iur. Giusep Nay, il derschader federal, e culs deputai ladins Benjamin Stecher e Werner Malgiaritta. Ils emprems resuns ein positivs, aschia ch'ins astga sperar da puder realisar quei project da gronda muntada.

La Casa Paterna / La Punt

La Casa Paterna ha saviu festivar la fin digl onn il giubileum da 75 onns. L'emprema Casa Paterna ei cumparida il december avon 75 onns. Sco emprem redactur signava P.P.Cadonau, da lezzas uras plevon a Luven ed a Flond.

All'entschatta era La Casa Paterna in fegliet che cumpareva ina gada per meins. Ella era da gliez temps igl organ dalla Renania romontscha e dalla Uniun romontscha da Schons. Pli tard ha ei lu dau ord il fegliet

meinsil ina gasetta dall'jamna ed il proxim pass impurtont ei stau la maridaglia cun La Punt, aschia che la gasetta renaniana porta oz il num: La Casa Paterna/La Punt. En quella liunga veta dalla gasetta ein plirs redacturs s'engaschai cun anim per „lur“ gasetta. Ad els essan nus fetg engrazieivels per lur buna lavur. Schegie ch'ins ha empruau ils davos onns da contonscher ina gasetta dil gi e proponiu differentas variantas, ei quei aunc buca reussiu. Igl ei denton vegniu fatg in pass anavon: Ei duess dar in'agentura romontscha che furnescha „material“ per tut las gasettas, en emprema lingia per las gasettas romontschas, quei vul gir differentes artechels per aschia engrondir la purschida e levgiar la lavur dils redacturs. Con che resta per las gasettas pintgas, vegn a semussar ils proxims onns. Tgei midadas ch'ei vegn a dar egl avegnir era tier „La Casa Paterna/La Punt“ san ins buca gir oz. Il proxim temps vegn ella denton aunc a cumparer sco tochen dacheu. Quei vul buca gir, ch'ins emprovi buca d'anflar vias per meglierar ed engrondir la purschida. Sco mira finala resta l'opziun d'ina gasetta romontscha dil gi.

Il Calender per mintga gi

Il Calender per mintga gi 1996 ch'ei cumpariu l'entschatta da december, ei era in calender da giubileum. Era el ha cumplenu ses 75 onns. Il calender vegn redigius en duas parts, ina part sursilvana ed ina part sutsilvana. Redactur dalla part sursilvana ei ser Martin Fontana da Fidaz, la part sutsilvana ei vegnida redigida per la davosa gada da ser Jacob Michael da Sagogn. Per ser Jacob Michael eis ei stau il davos calender ch'el ha redigiu. Il schaner 1941 ha el surpriu la redacziun dalla part sutsilvana ed ha redigiu quella senza interrupziun tochen uonn, pia durent 54 onns. En quei liung temps ha el scret differentas lavurs litteraras e historicas per siu calender. Per quella fetg gronda prestaziun sco redactur e scribent in cordial engraziament dalla Renania e da tut quels che han astgau guder sias ovras litteraras. Igl ei reussiu d'engaschar Paul Michael, Cuera sco siu successur. Paul Michael vegn sustenius en sia lavur da Gierina Jörimann-Cantieni, Tumein, e da Peter Michael, Arezen.

La Tschuetta

La Tschuetta ei cumparida uonn per la secunda ga. Ella ei la successura dil Dun da Nadal e sedrezza a scolaras ed a scholars. La midada ei stada in success en fuorma e cuntegn. Nus sperein denton ch'ella anfli pli stedi la via era ellas stivas sursilvanas buca renanianas. La Tschuetta ei daventada uonn empau pli grossa ed en consequenza era empau pli cara. Nus sperein denton che nos geniturs romontschs seigien egl avegnir era promts da pagar ils 11 francs per ina Tschuetta enstagl d'impunder silmeins quei import per carnets da Mickey Mouse, secrets per tudestg.

Las secziuns localas dalla Renania

La lavur che vegn prestada dallas secziuns localas dalla Renania ei gronda ed indispensabla. Secziuns localas dalla Renania dat ei a Flem, a Trin ed ad Andeer. Representants ha la Renania plinavon el Cerchel cultural da Sagogn ed en quel da Luven-Flond-Surcuolm. Ils commembers da quellas secziuns fan veramein lavur da basa en lur vitgs. La secziun da Flem s'engascha sper bia auter per l'instrucziun da romontsch en scola e per l'informaziun dils geniturs. Quei ha ella denter auter fatg cun ina sera d'informaziun pils geniturs davart la bilinguitad e cun schar presentar ils editurs il niev mied d'instrucziun da romontsch „Inscunters“ che vegn actualmein examinaus ellas scolassas da Flem. Flem instruescha puspei romontsch sco rom obligatoric dalla 1. tochen la 3. classa. Dalla 4. alla 6. classa han ins aunc dau romontsch sco rom facultativ. Cun l'entschatta digl onn da scola 1996/97 vegn l'instrucziun obligatoria era introducida per la 4. classa dalla scola primara e lu va ei ils ulteriurs dus onns vinavon cun l'instrucziun da romontsch obligatoria ella 5. e 6. classa. Quei che maunca aunc adina ein per part ils mieds d'instrucziun. Per l'emprema tochen la 3. classa va in project da pilot, per la 4.-6. classa ha il Cantun aunc buca dau glisch verda d'adattar il „Bien success“ al romontsch sursilvan e sutsilvan. Cheu emprovan ussa commembers dalla Cuminonza romontscha da Flem da preparar il material en fuorma provisorica, per che Flem sappi entscheiver cun l'instrucziun obligatoria sco previu. Gronds sforzs ein denton vegni fatgs dil departament d'educaziun concernent la scolaziun dils scolasts ch'instrueschan romontsch en vischnauncas al cunfin linguistic. Ils responsabels cun Hans Finschi sco cumpetents dil Cantun per la scolaziun da scolasts han organisau in cuors dad in'jamna ch'ei staus frequentaus fetg bein. Cuors dad in gi per introducir mintgamai ils novs moduls dil mied d'instrucziun ein previ il mars ed il matg 1996, quei en collaboraziun cun la cumissiun per l'instrucziun da romontsch al cunfin linguistic che vegn empalada digl inspectur da scola Linus Maissen. Quei engaschi practic mereta la renconuschientscha dalla Renania e da tut las vischnauncas pertuccadas directamein. Era la Cuminonza romontscha da Trin s'occupescha cun l'instrucziun da romontsch en scola. Trin ha ina scola romontscha e la purschida sil sector cultural ei remarcabla. Quei vala era pil Ravugl romontsch d'Andeer. Activs en quei sector dalla cultura romontscha ein era la Cuminoza culturala da Sagogn e quella da Luven-Flond-Surcuolm. La Renania vegn ad empruar da slargiar il diember da cuminonzas romontschas en ulteriurs vitgs. Quei ei in dils puncts impurtonts dil program da lavur per 1996.

Gruppa da giuventetgna renaniana

La gruppa da giuventetgna renaniana ha salvau ils 23 da settember sia radunonza annuala a Vuorz. Presidiada vegn quella gruppa da Georgina Janki da Vuorz. Activa ei quella gruppa stada duront la Scuntrada

a Donat. Suentar quella eis ei vegniu empau pli quiet. Igl ei immens grev da gudignar giuvens e giuvnas d'in territori aschi spatitschau per in ni l'auter arranschament. Ei vul da bia pazienza ed energia. Lein sperar che la biala idea d'ina gruppa dalla giuventetgna renaniana stezzi buca sco ina flomma falombra e ch'ei reusseschi als responsabels da gudignar giuvnas e giuvens per bunas ideas. Pertgei nus duvrein igl agid da nossa giuventetgna!

Il parsura: Sep Item

RAPPORT DAL COLLAVURATUR REGIONAL

L'onn passà è stà marcà per mai entras ina detg extendida lavur schurnalistica, essend ch'jau hai già da remplazzar la redactura da «La Pùnt» durant ses congedi da maternità ed il redactur da «La Casa Paterna» durant sias vacanzas e ses servetsch militar. In auter champ che ha occupà mai bler durant l'onn passà è da transcriber e da curreger meds d'instrucziun surtut per las scolas en Sutselva. L'occupaziun, per part dubla, ha chaschunà ch'il temp da lavur è daventà fitg malregular e ch'jau hai cuntanschì in dumber relativamain aut dad uras supplementaras.

La survista resumada da mias lavurs principalas da l'onn passà sa preschenta sco suonda:

Scolaziun da creschids en Sutselva: Jau hai elavurà il program ed il preventiv da questa. Malgrà mias stentas da reclama han già lieu la primavaira 1995 be dus curs: in a Donat ed in a Scharons. Il segund semester dal 1995 nun han già lieu curs d'assimilaziun per mancanza da magisters. I vegn ad esser in'incumbensa particulara da l'onn che vegn per reorganisar la scolaziun da creschids en Sutselva e da restructurar la cumissiun responsabla, la quala tegna quint dal fatg che la scolaziun da creschids en Sutselva daventa adina pli difficila, perquai che la minorità rumantscha daventa adina pli indifferenta envers l'agen linguatg. Igl è er da constatar ina diminuziun da motivaziun da la vart dals immigrants d'emprender rumantsch, perquai ch'els damognan pli e pli la situaziun linguistica en ils vitgs da la Sutselva, en ils quals i sa producescha actualmain midadas dramaticas quai che pertutga il linguatg.

La cumissiun dal Gruppament da planisaziun regionala ch'aveva da preparar la revisiun dal concept da svilup – da la quala jau hai fatg part – ha elavurà ses rapport che riguarda er la scolaziun da creschids. Mesiras concretas n'èn dentant betg da spetgar da questa lavur, malgrà ch'il CdS vegn a servir sco basa per las vischnancas che vegnan intimadas da realisar tenor pussaivladad las ideas da quest.

Jau mez nun hai dà nagin curs da rumantsch en Sutselva. In tal è dentant en vista per l'emprim semester dals 1996.

Scolaziun da creschids en Surselva: Enfin la stad 1995 hai jau dà dus curs da rumantsch a Flem, cun 80 lecziuns; in curs per avanzads ed in curs da conversaziun. Ils curs per novizs han chattà fitg bun resun a Flem, damain a Trin ed en las vischnancas da la Foppa.

Collavuraziun cun la Casa Paterna/La Pùnt: En il decurs da l'onn passà hai jau substituì il redactur da la CP/LP, Manfred Veraguth, durant 7 emnas, e durant 10 emnas la redactura da la part sutsilvana, dunna

Barbara Riedhauser-Riesch. Ordaifer quest temp da redacziun hai jau scrit bain inqual rapport ed artitgel per CP/LP, surtut sche las occurrenzas han gì lieu da temps che redactura e redactur èn stads occupads. En general pon ins dir che la lavur da redacziun nun è be negativa per il collavuratur – sch'ella è limitada ad in tschert temp – perquai ch'ella porscha bain inqual chaschun da sa scuntrar cun glieud ch'ins avess uschiglio nagin contact.

Translaziuns e correcturas da traducziuns: Translaziuns per uffizis u per privats èn stadas da far paucas. Sco commember da la cumissiun «cultura» dal Gruppament da planisaziun regiunala hai jau survegnì la chaschun da translatar l'introducziun dal rapport final pertutgant il concept da svilup II.

La correctura da l'adattaziun dal med d'emprender sutsilvan da Gieri Menzli/Georgina Schaller, tom II, è progredida per 5 lecziuns. Essend il material registrà ussa tut en il computer, è quella lavur pli facila da far. La valur pratica da questa lavur è quella che quest material vegn duvrà en l'instrucziun da la Scola chantunala.

Grazia a la buna collavuraziun cun l'Uniun dals Grischs ha pudì vegnir fatga l'ediziun dal cudesch per uffants en sutsilvan «Igl Argientegn», cun ina stupenta traducziun da dunna Annaleta Semadeni-Kaiser.

Jau hai gì da curreger la versiun sutsilvana dal teater «Otto il retg dal lotto» che vegn represchentà da la «Cumpagneia da Donat» il mars vegnint.

A partir dal december hai jau lavurà da temp en temp vi da la traducziun da «La Strietta» en sutsilvan.

Il segund semester da 1995 hai jau er gì da repassar la traducziun dal cudesch da scola «Matematica 2», translata da Georgina Schaller.

Collavuraziun cun la suprastanza da la Renania: Jau hai fatg part da 5 sesidas da la suprastanza da la Renania e da sia radunanza generala ch'ha gì lieu a Donat.

Collavuraziun cun cumissiuns e secziuns da la Renania: Jau hai fatg part da duas sesidas da la «Cuminonza romontscha da Trin» e dad in da ses arranschaments, medemamain hai jau fatg part dals arranschaments dal Ravugl Rumantsch d'Andeer e da trais sesidas da la Cuminonza Romontscha da Flem, tgirond uschia ils contacts cun ils ravugls rumantschs renanians.

Plinavant hai jau fatg part da duas sesidas da la cumissiun «LP».

Ediziuns e vendita da cudeschs: La vendita da las ovas da Gion Battaglia «Poesias a raquents» (150 exemplars) e la vendita da las ovas da Gion Mani «Iert fluraint» (150 exemplars) èn idas da maniera che questas ovas èn exaustas e la Renania ha decidì da far ina reediziun da

mintgamai 50 exemplars. La vendita dals ulteriurs cudeschs è plitost stagnada l'onn passà. Il medem sa lascha dir da la vendita da «La Tschuetta» ch'è tschessada fitg en cumparegliaziun cun l'onn avant. Var 250 exemplars èn vegnids returnads e 34 abunents han desditg l'abunament, uschia che «La Tschuetta» vegn anc retratga da 312 abunents.

Il december avain survegnì la chaschun da coedir «La Strietta» per sutsilvan, grazia a la collavuraziun cun l'Uniun Rumantscha da Surmeir. Jau fatsch mez la traducziun dal text.

Teater: En mia funcziun da collavuratur hai jau frequentà las represchentaziuns da teater sin l'intschess da la Renania. A Donat hai jau fatg reschia dal toc «L'attest matrimonial» dad E. Kishon. Quai è la prima giada che la «Cumpagneia» da giuventetgna ha dà in toc da questa dimensiun ils ultims dus decennis.

Contacts: Il decurs da l'onn passà hai jau gì plitost paucs contacts cun represchentants da las vischnancas da l'intschess da la Renania. I n'è betg reussì a mai da realisar la finamira formulada per quest onn dad intensivir ils contacts cun nossas vischnancas, pervia dad autras occupaziuns.

Rumantschaziuns: Rumantschaziuns hai jau fatg paucas en il decurs da l'onn passà. I daventa er adina pli difficil da motivar ils Renanians da rumantschar las inscripziuns publicas.

Contacts cun la LR: Jau hai fatg part da tuttas sesidas da rapport e dad ina radunanza da delegads. Jau tgir stediain contact cun singulas partiziuns da la LR.

Incumbensas generalas: Mias lavurs administrativas sa restrenschan a scriver las invitaziuns per las sesidas da suprastanza e la radunanza generala. Jau hai anc scrit inqual protocol per la suprastanza (3) ed inqual artitgel per il «Reflectur», la gasetta dal teater. Jau hai fatg part sco cunorganisatur dals «2. Dis da cultura alpina da Tusaun», organisond la part linguistica (in referat cun Iso Camartin).

Bartolome Tscharner, collavuratur regional

Suprastanza

Parsura
Cassier
AssessurAs

Sep Item, Flem-Vitg
Hanspeter Meiler, Flem-Vitg
Johann Clopath, Trin-Mulin
Martin Fontana, Flem-Fidaz
Martin Gabriel, Glion
Barbara Riedhauser-Riesch, Ziràn
Georgina Schaller, Donat
Annaleta Semadeni, Andeer
Martin Wetten, Luven
Gieri Risch, Vuorz
Martin Cantieni, Donat

Revisurs

Casa Paterna/La Pùnt

Calender per mintga gi

Tschuetta

RedacturAs
Manfred Veraguth, Vuorz
Barbara Riedhauser-Riesch, Ziràn
Martin Fontana, Flem-Fidaz (part sursilvana)
Jacob Michael, Sagogn (part sutsilvana)
Emmi Caviezel, Cuirà (part sursilvana)
Augustin Manetsch, Mustér, cunredactur
(part sursilvana)

Uniun rumantscha da Surmeir



La premaveira passada on igls renumos chors 'Chor viril Alvra' ed igl „Chor viril Surses“ concerto communablamaintg a Savognin, Coira e Lai. Igls passa 100 omens surmirans on documento en'unitad exemplarica cun en stupent e persvadent matg canzungs, e bagn blers cors digl numerous auditori varon puspe battia scu Rumantschs. Impressiun ò exprimia la canzung finala cantada digls chors unias „Al cant romontsch“, ena cumposiziun dad Alvin Muoth cun text da Flurin Camathias. Chella declaraziun unitara cantada da tala persvasiun ò perfign commuento igl parsoura dall'URS. Quant bel fissigl schi nous Rumantschs e Rumantschas vessan angal en po ple curasch da star davos la nossa pedra linguistica dada an tgigna. Star davos e perfign promover igl noss lungatg vot betg deir sbittar igls lungatgs vaschigns: tudestg, taliang ed o. pl. I dat nigra tenuta pi ferma e transparenta tgi chella digl respect vicendevel. An chel senn so luvrar egn e mintgign. L'Uniun rumantscha so sporscher sustign, pero purtader digl rumantsch èn angal igls Rumantschs e las Rumantschas sezs.

La supranza dall'URS è er ches onn sa fatschantada an bleras sedutas digl muvimaint rumantsch an general ed an Surmeir an particular. Cun l'approbaziun digl artetgel 116 dalla lescha federala e l'acceptaziun dalla lescha da contribuziuns per igl cantun Grischun tras las tgombras federalas pò igl lungatg rumantsch ed uscheia la rumantscheia sperar ad ena migra basa finanziaria e materiala agl avigneir. Talas valan pero angal schi nous Rumantschs e Rumantschas nign da las applitgier commensuradamaintg. Igl è normalità umana pero betg deplorabla, tgi gist an chels muments da sustign, neschan animositads destruttivas. En fatg cun igl qual l'URS è stada confrontada permanentamaintg durant igl onn scadut ed actual.

La promoziun digl lungatg

Scu gio exprimia plessas gedas resta la responsabladad pigl mantignamaint digl lungatg tar mintga singul RumantschA sez. Ena gronda pussebladad da promover tal stat an mang agls cumegns, alla baselgia, scola, organisaziuns e.o.pl. All'uniun rumantscha ègl da procurar per la logistica basignevela, vot deir, metter a disposiziun igls meds materials basignevels per la promoziun linguistica. En grond ageid an tgossa porscha igl collaboratour regional incumbenso dalla LR per l'URS.

Igl Sulom surmiran

L'antschatta da december 1994 è cumparia igl Sulom surmiran an frestg vistgia e sang mavogl. La grafica sen la cuverta è creeida dall'artista Cecilia Demarmels, burgheisa da Salouf, e signifitgescha igls treis

circuits tgi circumdeschan igl marcant Piz Mitgel. Er chesta 4. ediziun separa la part digl calender, tgi cumpeggia diversas contribuziuns da giuvenils surmirans, dalla part litterara tgi è deditgeida chest onn primarmaintg agl tema „La masdegna an Surmeir“. Igl Sulom surmiran ò catto en fitg ferm resung tar la nossa populaziun surmirana. Per chella ovra gartageda maretan la redacziun cun Rina Steier-Peduzzi alla testa, sustigneida da Rita Uffer tgi magna la part digl calender popular, Franzestg Schmid e Reto Capeder en grond paiadia. E gio ans legrainsa dalla nova ediziun.

La Pagina da Surmeir

La Pagina da Surmeir è dasper igl Sulom surmiran egn digls meds igls pi effizients per la derasaziun e la promoziun actuala digl pled rumantsch e chegl er ainten en taimp, noua tg'igls stampats tgi corran de per de an tgesa stuftgaintan igl plascheir da liger e cotras da promover la recepciun digl pled rumantsch scretg. A chel fatg deditgescha la suprastanza dall'URS en bung taimp dalla sia lavour. La Pagina da Surmeir tgi cumpara cun mintgamai ena media da 14–16 paginas vign ligeida an Surmeir da quasi 90% dalla populaziun. Redactour e contribuent regulars tschertgan emda per emda da contributeir artetgels e contribuziuns infurmativas e popularas agls sies lectours ed allas sias lectouras. Rancunaschientscha persiva demossa igl fidevel domber d'abunents. Actualmaintg vign la Pagina redigeida da Peder Antona Baltermia. El vign sustignia da collaboratours permanents numnamaintg da Emil Candreia, Stierva, Gion Nutegn Stgier, Sur e Gabriela Sonder-Dosch, Salouf, tgi s'angaschan fitg ferm an tgossa e maretan da neir ventilos. Displaschevlamaintg èn igls costs da produciun e travagl betg equivalents cun las antradas.

Uscheia è l'ediziun dalla Pagina da Surmeir digl tottafatg dependenta dalla subvenziun da confederaziun e cantun tras la LR. Dallas grondas midadas da structura ainten la pressa rumantscha vign er la nossa Pagina prubablamaintg betg schinigeida digl tottafatg. La suprastanza è alerta e precauta an tgossa, pertge alla finala na dastgainsa betg perder la pitga pigl mantignamaint e per la promoziun digl lungatg.

Vocabulari surmiran

Las lavours da basa pigl vocabulari surmiran sa sviluppeschan tenor program. Ins chinta, schi tot vo bagn, da dar igl vocabulari surmiran an stampa cunter la fegn digl onn giubilar dall'URS 1996, uscheia tgi l'ovra tgirada digl redactour responsabel Faust Signorell pudess bagnspert sarveir alla practica da mintgade.

Sustigns

Er chest onn à l'URS dastgea piglier ancunter pulitamaintg sustigns or digl mang public. Uscheia corran las subvenziuns da Berna e Coira sur

la LR tar l'URS. An madem mossan er igls noss cumegns surmirans la sia attaschedadad tras sporscher sustigns regulars.

Administraziun

Siva dalla disdetga digl biro dall'URS a Savognin/Grava è la suprastanza sa decideida siva da grondas ponderaziuns da star anavant cun l'administraziun a Savognin ed uscheia sa cattan las novas localitads an tgesa digl „calger Janutin“ sper igl stradung cantunal. Igl muteiv decisiv per star a Savognin è sto sulettamaintg igl li central cun igl qual la gronda part dalla nossa populaziun è collieida tras affaris e fatgs da mintgade.

Persunal

Agl biro dall'URS lavouran permanentamaintg igl collaboratour regional, Reto Capeder. Scu impiego dalla LR stat el a disposiziun all'URS scu uniun affiliada dalla LR per l'animaziun e coordinaziun an dumondas dalla promoziun digl lungatg. El substituescha er an cass d'absenza igl redacter dalla Pagina da Surmeir. Cun la redacziun dalla Pagina da Surmeir è incarico Peder Antona Baltermia, scu responsabel. Igl sies pensum vign chinto cun 80% lavour per la redacziun dalla PdS e 20% scu correspondent local pigl radio rumantsch. Igl redacter vign sustignia d'ena gidantra an piazza parziala, actualmaintg donna Gretigna Brenn.

Leia rumantscha

La nossa collaboraziun cun la LR è fitg bunga. La lavour dalla LR è per nous scu uniun affiliada persvadenta ed ans dat igl sustign basignevel. L'URS è represchentada ainten la suprastanza dalla LR cun igl delego Gion Pol Simeon, tgi s'angascha fitg ferm pigls noss basigns. Igl mument funcziunescha el scu viceparsoura dalla LR. Scu assessour stat a disposiziun Remi Capeder.

Memoria

An rancunaschientscha dalla scribenta Antonia Sonder, Salouf, cattez en necrolog aint igl „Sulom surmيران“.

Angraztgamaint

La suprastanza dall'URS angraztga cordialmaintg a tots collaboratours ed a tottas collaboratouras, incaricos, ameis e simpatissants, allas autoritads publicas pigl sustign demusso pigl mantignamaint dalla nossa retga ierta, igl lungatg rumantsch.

Igl president: Romano Plaz

RAPPORT DIGL COLLABORATOUR REGIONAL

Er igl davos onn è sto caracteriso da blera lavour, an spezial da lavour organisatorica ed administrativa. An chel mument mantga savens igl contact pi strèt g cugl pievel, instanzas u oters gremis. Igl mantignamaint digl noss lungatg-mamma pretenda grond angaschamaint davart dallas Rumantschas e digls Rumantschs sezs.

Uscheia ans ò musso l'iniziativa a Lantsch per introduceir igl cumegn an tudestg, quant pac tgi vot ansasez per cupitgier igl lungatg schi nous n'ischan betg sezs attents e mantignagn lungatg e cultura. Chel mantignamaint antscheva an famiglia, pertge sainza chella vo igl lungatg plang plang a perder er ainten scola e baselgia. Ma er las administraziuns communalas portan ena gronda responsablada per l'infurmaziun digls abitants. Cò vessans da migliorar an diversas vischnancas. Lagn sperar tgi vegian igl curasch d'ans exponer e da decider a favour digl rumantsch.

Ediziuns 95

Er chest onn èn cumpareidas diversas ediziuns tg'ia less menziunar curtamaintg:

- *Artgera*, l'istorgia d'en pesch, en codesch d'unfants
- *Cugl cor da Tini an cassatga*, en'istorgia originala da Lina Frei-Baselgia, Lai, en carnet d'OSL per scholars digl scalem masang.

Ediziuns estras

- *La princessa loscha*, edeida dalla tgesa editoura Tgaminada. I sa tratta d'ena viglia praula surmirana or dalla Crestomazia, stampada an tudestg, taliang, rumantsch grischun e 3 ulteriours idioms rumantschs.
- *Atlas dals animals*, ediziun dall'URG
- *Metropolas*, ediziun dall'Uniun da scriptours/as rumantschas
- *Polaroids-11 Vagabunts*, ediziun CD da Benedetto Vigne

Scuntrada e furmaziun

La suprastanza dall'URS ò dissolvla la cumischung „Scuntrada e furmaziun“ damai tg'igl collaboratour regional fò igls programs, ò an mang igls curs, totta organisaziun ed administraziun. Plaschevlamaintg vainsa savia realisar igls suandonts curs:

- | | |
|---|----------|
| • Curs da rumansch per Rumantschs e Rumantschas a Casti | 14 part. |
| • Curs da cuschinar a Casti | 16 part. |
| • Curs da cuschinar a Savognin | 13 part. |
| • Curs da fotografar a Savognin | 8 part. |
| • Curs d'engles I a Tinizong | 11 part. |

• Curs d'engles II a Tinizong	11 part.
• Curs d'engles III a Savognin	12 part.
• Curs d'engles IV a Savognin	9 part.
• Curs da taliang a Savognin	11 part.
• Referat: Bilinguitad a Lantsch	40 part.

Curs da lungatg: Igl davos onn è nia realisò 7 curs da lungatg cun 61 participants a Casti, Lantsch e Savognin. Igl interess pigl rumantsch è avant mang, nous stuagn però dar la schanza a chels tgi amprendan da duvrar igl lungatg. Impurtantissim ègl lò, noua tgi vagn lètgs masdadas tgi l'egna u l'otra part digls genitours (per solit igl bab) raschung rumantsch cugls unfants. Unfants amprendan tgunsch dus lungatgs e chella schanza ins stuess igls dar.

Previa è per igl onn proxim da stgaffair en med d'instrucziun resch-nov. Igl existent è per gronda part mengia grev e na cuntainta betg.

Teater: Igl onn 94/95 è puspe sto en fitg bung onn per igl teater ainten la nossa regiun. Cun 10 preschentaziuns da teater è la schelta stada ordvart gronda. Plaschevlamaintg rischan veaple gruppas igl pass per en teater pi pretensious. Igl resultat è sto ancuraschont ed igl publicum è sto angraztgevel per chella purscheida pi pretensiousa.

Per chest aton stattan segl program gist dus teaters pi pretensious, igl «Orcan» da W. Shakespeare, giuia dalla gruppa Rhetix Dramatix, e «L'anda selvadia» da H. Ibsen, giuia dalla gruppa Teater Val Alvra. Igl „bung“ teater ò fitgia pe an Surmeir. Igl collaboratour translatescha u procura translaziuns per las uniuns e metta a disposiziun igls ordinatours cun ena gronda schelta da teaters.

Rumantschaziuns: Deplorablamaintg am ègl reuschia da far angal pitschens pass sen chest sectour. Igl migler fiss midadas radicalas sen plang communal e cantunal tgi surlivgessan grondamaintg chesta labour er segl camp digls privats.

Cant e musica: La relisaziun dalla cassetta tiers igl codesch: Signer, Dia ia vi cantar, en codesch cun canzungs religiousas sa lascha spitgier. Las registraziuns èn fatgas, ma i resta anc la gronda labour da metter ansemen tot igl material e da produtgier la cassetta. An chel mument angraztga er agls musicists ed agls unfants per la gronda labour per chesta cassetta.

Savond dall'impurtanza dalla canzung vainsa laschea tschantar cun computer differentas canzungs da Nadal per chor viril e masdo, canzungs popularas viglias or dalla Consolaziun. Chellas canzungs vignan tarmessas er agls scolasts, damai tgi chellas canzungs son er neir cantadas an scola an ena u plessas vouchs.

Vendita da codeschs: La vendita da codeschs sa drezza grondamaintg tenor las ediziuns novas. Nous vandagn relativamaintg fitg blers codeschs, graztga alla vendita sur igls scolasts e scholars. Per chel sarvetsch admattainsa en sincer angraztgamaint. Nous vagn spedia digl noss biro anor codeschs per en importo da radond 5 800.– fr. An biro, scu er sen las fieras da Savognin e Lantsch vainsa vandia codeschs, cassettes e cartas per en importo da 11 000.– fr. Veiramaintg en bung resultat. Er igls codeschs, per giuvenils vainsa vandia pulittamaintg. Igl è da sperar tgi chellas ediziuns cattan er agl avigneir la veia tar igls scholars pi gronds e giuvenils. Lagn sperar tgi cun las ediziuns per giuvenils saptgans porscher anavant buna lectura e sarar chella mancanza tgi ans ò fatg chitos blers onns.

Damai tgi l'URS na posseda nigns Vocabularis da Surmeir ple ò ella decida da lascher liier anc 200 exemplars. Alla fegn digl 1996 duess cumpareir igl vocabulari nov.

Otras lavours: La lavour digl collaboratour è defineida ainten en carnet da dueirs. Ma tanta otra lavour croda er aint igl sies pensum. Uscheia fò el er translaziuns da tot gener, scu regulativs, ordinaziuns, inserats, fò correcturas da tottas ediziuns dall'URS e codeschs da scola, procura 4 emdas la redacziun dalla Pagina da Surmeir, dat sclarimaints da de e da notg, screiva artetgels per la pressa, dat infurmaziuns e fò referats per gruppas, dat intervistas a schurnalists ed otras gruppas, ò blers contacts cun persungas scu mastrals, presidents, actuars, impressaris, butigants e.u.a.

Concludond lessa angraztger a tots chels tgi s'angaschan per igl lungatg e per la cultura rumantscha.

Reto Capeder, collaboratour regiunal

Suprastanza

<i>Parsoura</i>	Romano Plaz, Savognin
<i>Viceparsoura ed actuar</i>	Gustav Sonder, Salouf
<i>Cassier</i>	Gion Cola, Riom
<i>AssessourAs</i>	Ida Baselgia, Lantsch
	Gion Nutegn Stgier, Sur
<i>Delegadas dalla Meirana</i>	Franca Casparin, Savognin
	Isabella Netzer, Savognin
<i>Revisours da chint</i>	Berti Farrér, Stierva
	Gion Mareia Cotti, Sur
<i>Pagina da Surmeir</i>	Peder Antona Baltermia
<i>Sulom surmiran</i>	Rina Steier, Savognin
	Reto Capeder, Savognin
	Rita Uffer, Savognin
	Franzestg Schmid, Oberengstringen

Uniun da scripturas e scripturs rumantschs

Sco ils davos onns steva er il 1995 sut l'ensaina da la cuntinuitad. Per la suprastanza sa tractavi da cuntinuar sia lavur sin quels binaris ch'eran sa cumprovads ils onns precedents. En plets concrets èn manegiadas en emprima lingia la dieta da lavur ed ils Dis da Litteratura, ma er il post da lectorat e la revista *Litteratura*.

Lectura critica a Vuorz

La dieta dals 16 als 18 da zercladur en l'Hotel „Ucliva“ a Vuorz fa retscha cun las dietas dals onns precedents. Er quella giada steva la lavur pratica en il center da l'interess, pia la lavur critica cun e vid il text. Cuntrari al 1994 a Salouf era la participaziun plitost modesta, ma tant pli pudeva mintga text vegnir discutà pli „à fond“, in fatg dal qual tuts han pudì profitar. Na main che set auturas han ristgà il pass ed han mess en discussiun in agen text. Las discussiuns—ch'èn sco adina sa splegadas en in'atmosfera faira e sincera, ma er solidara e constructiva—èn puspè vegnidas supervisiunadas en moda ordvart cumpetenta da noss collega Iso Camartin.

Dis da Litteratura: pitschen giubileum

Dal prim als 3 da settember han gì lieu per la tschintgavla giada ils dis da litteratura a Domat (che vegnan documentads en il numer 19 da la *Litteratura*). Sa chapescha èn er quella giada las prelecziuns stadas en il center dals dis. Cun Fabiola Carigiet, Peder Cadotsch, Vic Hendry, Linard Bardill e Clo Duri Bezzola s'han preschentadas na main che tschintg auturas ad in public interessà e critic. Sper las prelecziuns (cun latiers er il „bloc da giuventetgna“) ed inquala „schrägadad giubilistica“ s'ha preschentada a Domat per l'emprima giada ina grupp da cabaret da las Dolomitas. Ina novitad è dentant er stada l'occorrenza „favorits“, nua che lecturas e lecturs da Domat han prelegì texts da lur auturas ed auturs preferids.

Ils dis giubilar han dentant anc gì ina rotscha auters puncts culminants. Jau patratg qua al referat dad Iso Camartin ch'ha manà il public sin las vias pulainas e main pulainas dal „viadi metaforic“, ma er al ferm concert da Corin Curschellas e sia grupp. Curschellas ha preschentà per l'emprima giada in program integralmain rumantsch, per il qual ella ha mess en musica differents texts d'auturas e d'auturs rumantschs scrits exclusivamain per quest intent. La primavaira 1996 vegn Corin Curschellas a preschentar il medem program a chaschun d'ina turnea atras ils Stadis Unids da l'America e qua tras purtar surmar il sun d'intginas ovras contemporanas rumantschas.

Sonda saira ha gì lieu nossa concorrenza litterara classica „La Pagina“ cun 15 participantas e participants. Il Premi Term Bel è ì quella giada

ad in'autura da l'«exteriur», numnadamain a Rut Bernardi cun ses text „dedite“ („endadens“) scrit en ladin dolomitan, il RG da las Dolomitas. Il Premi spezial da promoziun ha survegnì Annetta Ganzoni Pitsch per ses text „Vita e mort dal Dragun dal Varuna – üna parevla“, ed il Premi dal public è ì quella giada a Göri Klainguti per si'umoresca „Vè tü barac“.

Ils ultims dus onns ha la concorrenza litterara adina puspè dà da discutir. Ils organisaturs èn stads confruntads cun differentas criticas davart la lunghezza da l'occurrenta, ma er davart la qualitat per part mediocra da las contribuziuns. Il comité d'organisaziun ha preni encunter questas criticas e prenda en egl tschertas modificaziuns.

La dumengia suentermezdi è il public stà vaira sorprendì da vesair a passar sin tribuna sco giast da surpraisa il famus poet e chantadur Wolf Biermann. Ses concert – ch'è adina puspè stà cuntrastà da raquin-taziuns ed anecdotes or da la vita da l'artist e da ses „viadi“ da l'ost al vest (e viceversa) – è stà in cumplain success, e be navidas al avain nus laschè partir quel suentermezdi.

Radunanza generala a Savognin

L'onn da lavur 1995 è ì a fin cun la radunanza generala dals 23 e 24 da settember en l'Hotel Piz Mitgel a Savognin. 18 commembras e commembers han chattà la via en Surmeir, pia var ina terza da l'uniun. En il center da la radunanza steva l'elecziun d'ina successura u d'in successur per il president partint Flurin Spescha. Senza cunterproposta e senza cuntravusch ha l'uniun suandà la proposta da la suprestanza ed ha elegì dunna Gisula Tschärner sco nova presidenta. Cun quella elecziun è vegnida garantida che las differentas lavurs da l'uniun possian vegnir cuntinuadas sut las ensainas da l'avertura e da l'integraziun. En pli ha l'uniun elegì – medemamain da maniera unanima Göri Klainguti sco successur dal suprestant Jon Nuotclà. L'actuara Sora Florentina Camartin ed il cassier Benedetto Vigne èn vegnids confermads en lur uffizis per ulteriurs dus onns.

Per la successiun dad Annamengia Bertogg e Flurin Caviezel en la delegaziun a la radunanza da delagadas e delegads da la Lia ha l'uniun en pli elegì Erica Lozza e Giovanni Netzer.

Sper trais sortidas hai dà il 1995 gist tantas novas recepziuns. Numnadamain: Rut Bernardi, Annetta Ganzoni Pitsch e Gion Matias Cavelti.

Il 1995 ha l'uniun er stuì prender cumià da duas commembras, dad Aita Stricker, ch'era stada durant passa 35 onns la fidaivla cassiera da l'uniun, e dad Antonia Sonder, commembra dapi il 1984 e regulara partecipanta a las activitads da l'USR.

La radunanza generala è en pli s'exprimida unanimamain da cuntinuar il post da lectorat e sa chapescha er ils dis da litteratura. Ella ha perquai surdà als organisaturs fin qua, Benedetto Vigne e Flurin Spescha, l'incumbensa da prender a mauns er l'organisaziun dals proxims dis a Domat.

Post da lectorat e Litteratura

Er il 1995 han differentas auturas e differentes auturs profità dal post da lectorat. Quai mussa ch'il basegn da vulair perfecziunar ils texts è avant maun, e perquai intimescha la suprastanza er vinavant las personas interessadas en chaussa da far adiever da quella purschida.

La redacziun ha publitgà il 1995, sut il titel „metropolas“, in numer da la *Litteratura*. Per il 1996 planisescha ella puspè dus numers. In da quels vegn ad esser deditgà al giubileum 50 onns USR (cf. sut).

Suenter la demissiun da Vic Hendry sco redactor da la revista è il terz post da redacziun, sper quel da Fabiola Carigiet e Flurin Spescha, restà vacant. En il fratemp è quel dentant legraivlamain vegnì occupà dad Annalisa Zumthor-Cuorad. Quell'«elecziun» sto però anc vegnir confermada a chaschun da la proxima RG.

Program da lavur 1996

Per l'onn 1996 ha l'USR danovamain in program pulpi, betg il davos pervi dal fatg che l'uniun po festivar ses 50avel anniversari. Sper ina dieta da lavur (dals 31 da matg als 2 da zercladur), ils dis da litteratura (dals 6 als 8 da settember) èn perquai planisads in numer giubilar da la *Litteratura* ed ina radunanza generala festiva (16 e 17 da november a Cuira).

Jau na vi betg serrar quest rapport senza engraziar a tut quellas e tut quels che s'han engaschads en favur da nossa uniun. Jau patratg qua surtut er a la Lia Rumantscha, a l'Acziun Rumantscha ed a las instituziuns e personas da Domat, senza las qualas ils dis da litteratura na fissan betg realisabels.

Betg il davos vi jau però engraziar a mias consuprastas e mes consuprastants per la buna collavuraziun durant ils davos quatter onns e per il spiert collegial e simpatic ch'ha regì nossas sedutas sco er a las commemoras ed als commembers per lur sustegn, lur participaziun e lur interess.

Il president: Flurin Spescha

Suprastanza

<i>President</i>	Flurin Spescha, Turitg
<i>Cassier</i>	Benedetto Vigne, Turitg
<i>Actuara</i>	Sora Florentina Camartin, Mustér
<i>AssessurAs</i>	Jon Nuotclà, Cuira Erica Lozza, Lucerna
<i>Redacziun „Litteratura“</i>	Fabiola Carigiet, Berna Vic Hendry, Schaffusa Flurin Spescha, Turitg (coordinatur)
<i>Post da lectorat</i>	Rina Steier, Savognin (surmiran) Gisula Tscharner, Veulden (sutsilvan) Clà Riatsch, Berna (ladin) Gieri Menzli, Cuira (sursilvan) Roman Caviezel, Cuira (sursilvan) Manfred Gross, Cuira (rumantsch grischun)
<i>Represchentant en l'USS</i>	Clo Duri Bezzola, Oetwil am See

Cuminanza rumantscha radio e televisiun

The logo for CRR (Comitato Rumantsch Radio e Televisiun) consists of the letters 'CRR' in a bold, white, sans-serif font, centered within a solid black rectangular background.

Radunonza annuala a Domat

La radunonza annuala da commembers(ras) dalla CRR ha giu liug egl onn da gestiun 1995 ils 29 d'avrel 1995 a Domat. Suentar las radunonzas annualas a Zuo (1993) ed a Rabius (1994) ha la CRR salvau 1995 sia radunonza da commembers(ras) el district dil Plaun. Cun Domat ha la CRR fatg viseta ad ina vischnaunca che ha malgrad igl enorm svilup manteniù ina reha tradiziun culturala. Quella semanifestescha e s'exprima adina puspei a caschun da numerusas occasiuns. Domat e sias autoritads sedattan gronda breigia da mantener ton sco pusseivel lungatg e cultura romontscha en in ambient ch'ei semidaus considera-blamein el decuors dils davos 50 onns.

Quei engaschi pil romontsch ei era semussaus a caschun dalla radunonza annuala dalla CRR ils 29 d'avrel 1995. Las autoritads ed il chor viril da Domat han retschert la CRR cordialmein en viarva romontscha. La radunonza annuala ha approbau il quen 1994 dalla CRR sco Societad commembra ed il rapport da gestiun dalla CRR per 1994 e dau scarica als organs responsabels.

Il rapport annual 1995 dalla CRR cumpeglia oravontut la gestiun dils organs dalla CRR el sector regional e naziunal. Ina part integrala da quei rapport fuorman plinavon las informaziuns dil cussegl dil publicum e digl organ da mediaziun dalla CRR. En quei liug desista il directori da presentar alla LR in detagliau rapport davart la gestiun dils organs dalla CRR egl onn 1995. Arisguard ils detagls fagein nus attent sil rapport annual 1995 dalla CRR. L'approbaziun da quel croda ella cumpetenza dalla radunonza da commembers(ras) dalla CRR.

Premi cultural dalla CRR per 1995

A caschun dalla radunonza annuala a Domat ei il premi cultural dalla CRR per 1995 vegnius surdaus a Peder Cadotsch, Lucerna/Savognin, ed a Steivan Liun Könz, Guarda. Peder Cadotsch obtegn il premi sco renconuschientscha ed undrientscha da sia lavur en favur da lungatg e cultura romontscha, sco valent scribent e poet en general e sco tschercau ed apprezzau autur da numerus texts per mauns da cumposiziuns per chors romontschs en special. A Steivan Liun Könz vegn il premi surdaus sco undrientscha e renconuschientscha da sia lavur sco enconuscent artist els secturs da pictura, gravuras e d'illustraziuns sco era da stuccaturas, restauraziuns e sgrafits enteifer ed ordeifer il cantun Grischun.

La surdada dil premi ha anflau buna accoglientscha. Il chor viril da Domat ha embelliu la surdada dil premi. Cun sias bialas producziuns ha quei valent chor contribuìu grondamein alla tempra festiva dalla surdada dil premi e dalla radunonza annuala dalla CRR a Domat.

Administraziun e finanzas cun in sguard viers gl'onn 2000

Suenter las deliberaziuns dallas tractandas statutaras e la surdada dil premi ha Theo Haas informau la radunonza davart l'administraziun e las finanzas dil menaschi dallas emissiuns romontschas da radio e televisiun cun aschuntar ina eglia da viers igl onn 2000. Sco schef dall'administraziun e dallas finanzas da quei menaschi lavura Theo Haas en in sector ch'ei oz en in cuntinuau svilup. Igl augment dil program romontsch da radio e televisiun el decuors dils davos onns ei considerabels. Quei pretenda dapli lavur, finanzas, automatisaziun e raziunalisaziun. La Societad svizra da Radio e Televisiun (SSR) ei oz l'interpresa ch'impunda ils pli biars daners per la promoziun da lungatg e cultura romontscha. Igl ei difficil e riscau da formular oz prognosas seriusas concernent il svilup finanziel dalla SSR. Quei svilup ei sutta-posts a differents facturs ordeifer la SSR (concorrenza, aspects da natira tecnica, economica e politica). Oz selai ei buca predir ni prever, co quels facturs s'effectueschan el decuors dils proxims onns. Il studio regional e la CRR vegnan era egl avegnir a far il pusseivel per salvar ils interess dalla populaziun romontscha en fatgs da radio e televisiun.

Organs dalla CRR

Ultra d'ina Societad commembra fuorma la CRR dapi 1992 era ina Societad regionala dalla SSR cun la medema posiziun giuridica e structura organisatorica sco las treis ulteriuras Societads regionalas dalla SSR. Organs dalla Societad regionala CRR cun cumpetenzas ed incumbensas che pertuccan l'interpresa Radio e Televisiun Ruman-tscha (RR/TvR) ein il directori ed il cussegl regional. Il directori da 5 commembers ei il suprem organ executiv. Sia funcziun corrispunda essenzialmein al cussegl administrativ d'ina societad acziunara. Il directori dalla CRR ha salvau egl onn da gestiun 1995 sis sedutas. Il cussegl regional dalla CRR che cumpeggia inclusiv il directori 15 commembers, ei vegnius clamaus igl onn 1995 a treis sedutas. Ad el cumpetan oravontut incumbensas legislativas e da controlla. Il cussegl regional elegia sin proposta dil directori il directur RR/TvR. Ord siu miez elegia el plinavon dus commembers dil directori. Tier las cumpetenzas dil cussegl regional s'audan era l'elecziun dil vicepresidente dalla CRR, da quater commembers(ras) dil cussegl regional e dad otg commembers(ras) dil cussegl dil publicum. Quel dumbra 15 commembers(ras) e s'auda ensemen cul post da mediaziun tier ils organs dalla CRR.

Elecziun da persunal cun funcziun da cader

L'elecziun da persunal cun funcziun da cader croda – cun excepziun dil directur RR/TvR – ella cumpetenza dil directori. Sin proposta dil directur ha il directori elegiu il schaner 1995 Pius Paulin, 1959, sco schef dil sector tecnic dil RR.

El decuors dalla primavera 1995 ha Giusep Decurtins exprimiu il giavisch da remetter sin la fin da 1995 la funcziun sco menader dalla redacziun dalla Televisiun Rumantscha. El resta denton vinavon sco redactur da quei ressort. Duront biebein 20 onns ha Giusep Decurtins menau la redacziun Televisiun Rumantscha. Enteifer quels dus decennis ha ei dau grondas midadas el sector da televisiun. El decuors da quels onns san ins era constatar in considerabel svilup dalla Televisiun Rumantscha. Il directori dalla CRR engrazia cordialmein a Giusep Decurtins per siu engaschi en favur dallas emissiuns romontschas da televisiun. Sco successur ha il directori dalla CRR eligi sin proposta dil directur RR/TvR lic. fil. Peter Egloff, 1950, tochen ussa redactur tier il Radio DRS. El decuors dils davos onns ha el fatg per incumbensa dil studio regional differentas emissiuns romontschas da radio e televisiun.

Reelecziun dil directur RR/TvR

Il directur dil Radio e dalla Televisiun Rumantscha (RR/TvR) vegn mintgamai eligius per ina perioda d'uffeci da 4 onns. Sco l'elecziun croda era la reelecziun ella cumpetenza dil cussegl regional dalla CRR. Cun la fin da zercladur 1996 va la perioda d'uffeci currenta per Chasper Stupan sco directur RR/TvR alla fin. Dapi l'entschatta d'avrel 1984 meina Chasper Stupan il studio regional romontsch cun grond engaschi e success. Sin proposta dil directori ha il cussegl regional dalla CRR confirmau unanimamein Chasper Stupan sco directur RR/TvR per in'ulteriura perioda d'uffeci da 4 onns che cuoza naven dall'entschatta da fenadur 1996 tochen la fin da zercladur 2000.

Miras per igl onn 1996

Igl october 1995 ha il directori deliberau sin proposta dil directur RR/TvR las miras per 1996. Il cussegl regional dalla CRR ha medemamein giu caschun da prender posiziun tier quella fatschenta. Quellas miras fuorman dil reminent essenzialmein ina part integrala dallas miras dalla SSR, approbadas il december 1995 dil directori dalla SSR. Egl onn da gestiun 1996 setracta ei oravontut da consolidar il program da radio da biebein 12 uras per di e las duas emissiuns da televisiun (Telesguard e Contrasts). En discussiun stattan plinavon arisguard il radio correcturas dalla programmaziun da musica automatica ed ina retschercha partenent il diever dil RR cun eventualas correcturas dil plan da structura sco era in studi davart in diever pli efficient dils posts da corrispondents ellas regions respectivamein dils mieds da producciun mobils. El sector da televisiun ei-ultra dalla consolidaziun dil program existent-previu d'elaborar in concept per ina nova emissiun da giug per 1997 ed in concept per in augment dil Telesguard sin 5 ediziuns per jamna (gliendisdis tochen venderdis) a partir da 1997. Partenent la tecnica setracta ei da cuntinuar culla evaluaziun e d'accumpignar cun atenziun il svilup rasant sil camp dalla tecnologia (tecnica digitala, automatizaziun e.a.v.). El sector administrativ vulan ils responsabels oravontut

contonscher ina ulteriura simplificaziun e raziunalisaziun da differents lavurs entras adattaziuns dall'automatisaziun.

Intervenziuns arisguard il radiotelefon e la recepziun digl emettur „Svizra 4“

Il matg 1995 ha il Cussegl federal decidu da desister cun la fin da december 1997 sin la reit da radiotelefon. Il cantun Grischun ha adina valiu sco ina regiun cun in considerabel diember d'abonnents dil radiotelefon (spitals, casas da tgira e d'attempai, menaschis collectivs). Aschia retscheivan aunc oz biars Romontschs ils programs dil RR sur la reit da radiotelefon. Ord quei motiv deploreschan ils organs dalla CRR la renunzia a quella pusseivladad da recepziun. Ei setracta ussa d'obtener ina sligaziun che remplazza quella reit. En quei senn han il directori dalla CRR, la direcziun dalla CRR e la direcziun RR/TvR inoltrau la stad 1995 in'istanza alla direcziun generala dalla SSR cun la proposta d'era emetter ils programs romontschs da radio sur in canal da satellit. La realisaziun da quella varianta sligiass differents problems. Las reacziuns arisguard quella proposta ein essenzialmein positivs. Decisiuns concretas che crodan ella cumpetenzza dil directori dalla SSR, ein denton aunc buca avon maun. Talas ein pusseivlas per el mument ch'il Cussegl federal ha concludiu ina amplificaziun correspondentia dalla concessiun alla SSR.

El decuors dalla primavera 1995 han la SSR e la Conferenza dils presidents dallas Societads commembras dalla DRS, dalla quala era il president dalla CRR fa part, intervegnu el departement federal competent en favur d'ina migliur dallas pusseivladads tecnicas da recepziun digl emettur da televisiun „Svizra 4“. Il departement e la PTT han declarau ch'ei seigi la mira da contonscher tochen la fin digl onn 1995 in grad da provediment da ca. 99%. Sco quei ch'ei seresulta ord las comunicaziuns dalla PTT, ei quella mira contonschida el cantun Grischun.

Giubileum „50 onns CRR“

Igl atun 1996 sa la CRR festivar il giubileum da 50 onns. Ella ei vegnida fundada la sonda, ils 12 d'october 1946 a Cuera el hotel Lucmagn da pli baul. La festivitad da giubileum ha medemamein liug a Cuera e quei sonda, ils 12 d'october 1996, pia sil di 50 onns dapi la fundaziun dalla CRR. Cun quella caschun ei l'ediziun d'ina „Revista commemorativa“ previda. Quella vul oravontut salvar pil futur la historia ed il svilup dalla CRR e dallas emissiuns romontschas da radio e televisiun da 1946 tochen 1996 cun aschuntar ina egliada el proxim futur. Il studio regional vegn plinavon a producir ina platta cun ina selecziun dallas empremas emissiuns romontschas da radio.

Il parsura: Fidel Caviezel

Directori

President

Fidel Caviezel, Cuera/Sumvitg

Vicepresident

Remo Godly, Cuera/Zernez

Assessurs

Duri Bezzola, Scuol (numnaus dil Cussegl federal)

Antonio Riva, directur general SSR, Berna

(ex officio)

Martin Quinter, Mustér

Uniun da las Rumantschas e dals Rumantschs en la Bassa



Lavur publica

Eir quist on han ils suprastants da l'URB gnü contact cun diversas uniuns rumantschas da la Bassa. Eir illa Svizra francesa sun ils Rumantschs uossa organisats ter bain, els as radunan regularmaing per cultivar lur lingua materna. La separaziun tanter Ladins, Sursilvans e Surmirans nun exista per furtüna plü, els as participeschan cumünai-velmaing a las reuniuns dals Ladins. Il Plazzin da Lugano suot la bachetta da duonna Eva Reimer-Gilly es dvantà nouv commember da l'URB.

Il „Fögliet“ – publichà tras la Lia Rumantscha – chi'd es l'organ ufficial da l'URB nu vegn amo trat a nüz sufficiaintamanig da las diversas uniuns rumantschas da la Bassa. El dess la pussibilità da render attent ad occurenzas culturalas e da coordinar ils termins per evitar collisiuns.

Radio Rumantsch illa Bassa

L'URB ha cuntinuà a ramassar suottascripziuns per suottastrichar l'interess da retschaiver ils programs dal Radio Rumantsch. Illa Svizra tudais-cha derasa la gronda part da las raits da cabel il program rumantsch. Illa Svizra francesa e giò'l Tessin nun es quai amo il cas. Tenor indicaziuns dals respunsabels da la Radiocom PTT vegn il program dal Radio Rumantsch derasà sülla rait GAZ eir illa Svizra francesa. Il GAZ furnischa ils signals necessaris a las societats da cabel. L'ordinaziun da la ledscha da radio e televisiun oblaja las societats da cabel da derasar ils prüms programs da radio da tuottas quatter societats da la SSR, dimena eir il Radio Rumantsch! L'URB insembel cul Radio Rumantsch contactaran las diversas societats da cabel illa Svizra francesa per tillas motivar dad accumplir lur dovairs.

Giò'l Tessin es la situaziun diversa: Il GAZ nu derasa ingüns programs da radio, e perquai nun han las societats da cabel ingün access als programs dal Radio Rumantsch. Natüralmaing füssa tecnicamaing pussibel da manar ils programs da Cuoir fin in las citats plü importantas dal Tessin, ma ils indrizs technics ed ils fits per las lingias cuostan uschè bler chi nun as laschan güstifichar.

Sco alternativa als cabels as spordscha danouvmaing la derasaziun da programs sur satellit. La CRR ha inoltrà üna dumonda per derasar seis programs sur ün dals satellits ASTRA. Scha quista proposta gniss realisada, pudess il Radio Rumantsch gnir tadlà na be in tuot la Svizra, ma ill'inter'Europa!

Chomps da vacanzas in territori rumantsch per uffants rumantschs da la Bassa

Las prümas lavuors preparatorias da la suprastanza da l'URB han muossà bainbod cha l'organisaziun da quists chomps surpassa fermamaing las capacitats organisatorias, finanzialas e da temp da l'URB. Perquai ha la suprastanza da l'URB dumandà a la Lia Rumantscha, sch'ella nu pudess tour per mans quist'incumbenza. Ils chomps da vacanzas figüreschan uossa aint il program da lavur da la LR.

Premi da la CRR

L'URB es superbgia cha seis commember activ Peder Cadotsch ha survgni quist on il premi da la CRR sco recognuschtscha per seis ingaschamaint per la cultura rumantscha.

Conferenza annuala 1995

Per dar als commembers interessats la pussibilità da tour part a la conferenza annuala dall'URB ed a la feista da 125 ons Società Grischuna da Berna, es la conferenza annuala gnüda fixada sül di da giubileum, nempe ils 11.11.95. Forsa nun es quai stat la meglr'idea, perchè cha tuottas uniuns bernaisas han gnü da lavurar quel di, e quels chi fan part ad üna gruppa da carneval deiran eir occupats. Üna partecipaziun uschè s-charsa sco quist on nun haja amo mai dat. Es Berna massa dalöntschi? Es il fat cha tuot ils participants ston pajar sves il viadi ed il gantar ün punct chi impedischa a divers interessents da tour part a la conferenza? Nu vegn il „Fögliet“ let, i'l qual es gnü publichà l'invid a la conferenza almain trais eivnas ouravant? Ha il fat cha la Gasetta Romantscha ha publichà l'invid pür ils 11.11. (!) e'l Fögl Ladin til ha stampà suot il fos titel „Uniun Rumantscha Berna“ gnü effets negativs? La suprastanza sto stübgjar co ch'ella podess render plü attractiva la conferenza.

1. Il protocol da l'ultima conferenza ed il rapport annual dal president sun gnüts approvats unanimamaing. Il program da lavur cumpiglia ils seguaints puncts ed es gnü approvà dals participants:
2. Cuntinuar culs contacts cun las uniuns affiliadas.
3. Organisar insembel cun la Lia Rumantscha ils chomps per uffants.
4. Perseguitar la retschercha chantunala sur da l'acceptanza dal rumantsch grischun.
5. Activar il „Fögliet“ sco organ da publicaziun da las uniuns affiliadas.
6. Motivar ils commembers da l'URB da contactar lur convaschins per tils animar da vuschar per il nouv artichel 116 da la costituziun federala.
7. Daspö cha Gian Guolf Bardola ha fat müdada giò'l Tessin, nun es Turich, la plü gronda „colonia“ rumantscha da la Bassa, plü rapreschentada illa suprastanza da l'URB. Perquai sto l'URB tscherchar ün(a) nouv(a) rapreschentant(a) da Turich o cuntuoorns per la suprastanza da l'URB.
8. La prosma conferenza annuala ha lö ils 9 November 1996 a Turich.

Ils participants giavüschan da cumanzar la prosma conferenza intuorn las 10:00 per chi s'haja davò amo la pussibilità da gianzar in cumünanza.

La Lia Rumantscha es statta rapreschantada alla conferenza tras Manfred Gross chi ha portà ils salüds dal president Chasper Pult e dal secretari Bernard Cathomas. Manfred Gross ha preschantà las candidaturas per la Scuntrada 1997 inoltradas dals cumüns da Domat, Mustér, Schlarigna e Sedrun. Üna votaziun consultativa ha muossà cha tuots preschaints preferissan Schlarigna per dar a l'Engiadin'Ota ün sustegn moral per ils sforzs pel mantegniment dal rumantsch in quel territori fich periclità, e perquai cha'l territori puter nun ha amo mai gnü üna Scuntrada.

Davo ha Manfred Gross declerà in möd fich simpatic ed inclegiantai-vel l'istorgia lunga e stantusa da la revisiun da l'artichel 116 da la constituziun federala. Quai chi'd es restà da l'idea originala es amo adüna fich important per il rumantsch: „La confederaziun sustegna masüras dals chantuns Grischun e Tessin per il mantegniment dal rumantsch e talian“ e „Per il contact cun persunas da lingua rumantscha es eir il rumantsch lingua ufficiala da la confederaziun“. Manfred Gross ha eir explicà che consequenzas praticas cha'l nouv artichel haja per nossa lingua.

Il parsura: Gian Guolf Bardola

Suprastanza

<i>President</i>	Gian Guolf Bardola, Villa <i>Luganese</i> TI
<i>Vicepresidenta ed actuara</i>	Cilgia Vital, Goldach SG
Accessurs	Sigisbert Lutz, Berna
	Clau Derungs, Malers LU
	Jachen Sarott, Chesalles-sur-Moudon VD

Cuminanza mussadras rumantschas



La davosa radunanza generala è stada igls 21-9-94. Igl amprem onn tgi la CMR è stada sainza presidenta è passo. Nous ans vagn luvro aint plang plang aint igls noss ressorts ed ans vagn antupo 7 x per radunanzas da suprastanza. Vous vez gio survagnia anc da nossa anterioura presidenta M. Hartmann la glista d'incumbensas. Ia sper tgi mintgigna da vous tgi ò gia dumondas vegia catto la dretga persunga da contact.

Igl è sto en onn d'affar quiet. Nous vagn elaboro ansemen cun la secziun dallas mussadras tudestgas GR en figl d'infurmaziun per genitours d'unfants da scoletta. Clara ed Alice az dattan infos detagledas.

Ainten la suprastanza centrala (ZV - kgCH) vainsa gia 3 sedutas ed en curs dad 1 ½ deis «manar sedutas». Suandonts affars èn nias trattos an la suprastanza centrala:

Projekt scoletta ainten las constituziun federala (CF)

Siva d'aveir examinò igls arguments e las consequenzas ègl sa resulto tgi n'è betg favorevel d'integrar la scoletta ainten la CF:

muteivs:

- La CF sa restranscha sen detgas elementaras e dat betg reglaziuns da detagl.
- Igl cantun on gronda autonomia an tgossas da scolaziun.
- Igl è en prievel da separar la scoletta dalla scola elementara e da trattar ed organisar ella sapientivamaintg oter tgi la scola.
- Mattess ev. an prievel projects gio instrados an divers cantuns (scalem da basa tar la scola). – Las pussebladads vignan examinadas. Ossa ègl da far definire igl LCH la noziun «scola fundamentala» ed aveir uscheia access an la CF u da pruar dad eir sur las constituziuns cantunalas. Tar nous è la scoletta fixada an la constituziun cantunala antras la nova lescha da scoletta.

Incumbensas d'uffezi

An collaboraziun cun igl LCH vign elaboro ena definiziun d'incumbensa per las mussadras.

Scolaziun

An connex cun la refurma dalla scolaziun da scolastAs duess er neir mido la scolaziun dallas mussadras. An discussiun stat la matura pedagogica scu basa per tot igls mastiers pedagogics.

Pedagogia

La scolaziun da chels da 4–8 onns è en tema fitg actual e vign gio discuto seriousamaintg aint igls cantuns BE, SO, LU, BL.

Instrucziun an bloc

Igl taimp da bloc, taimp prolungo, vign discuto an divers cantuns e cumegns. L'associaziun KGCH vot infurmar e piglier posiziun tar chel tema. Ena gasetta «Kindergarten» da chest aton niro a trattar chel tema.

Documentaziuns

Igl èn cumpareidas diversas mappas novas tgi pudez vurdar. Igl temas: Anviern, tschever, premaveira e gôt.

p.i. dalla suprastanza: Letizia Sonder

Suprastanza

<i>Presidenta</i>	vacant; las suprastantas lavuran in ün collectiv Alice Ardüser, Laax (responsabla per ils contacts cun la LR) Letizia Sonder, Lantsch
<i>Actuara</i>	Clara Cadruvi, Ruschein
<i>Chaschiera</i>	Annina Nicolay, Samedan Barbara Rupp, Laax
<i>Revisuras da quint</i>	Sora Veronica Albin, Glion Mirta Lombris, Alvagni-Vischnanca



Rendaquint da la Lia rumantscha 1995

Rendaquint da la Lia rumantscha 1995

EXPENSAS

		Quint 1995	Prev. 1995	Quint 1994
Contribuziuns directas				
<i>Uniuns regiunalas</i>				
3050	Romania	86 250.—	86 250.—	86 250.—
3060	Uniun dals Grischs	86 250.—	86 250.—	86 250.—
3070	Renania	86 250.—	86 250.—	86 250.—
3080	Uniun rumantscha da Surmeir	86 250.—	86 250.—	86 250.—
Total	<i>Uniuns regiunalas</i>	345 000.—	345 000.—	345 000.—
<i>Uniuns surregiunalas</i>				
3150	Societad Retorumantscha	25 000.—	25 000.—	25 000.—
3160	Cuminanza rum. radio e televisiun	625.—	625.—	625.—
3170	Uniun scripturs rumantschs	40 000.—	40 000.—	40 000.—
3180	RumantschAs en la Bassa	159.—	—.	—.
Total	<i>Uniuns surregiunalas</i>	65 784. —	65 625.—	65 625.—
<i>Pressa rumantscha</i>				
3250	Gasetta Romontscha	39 375.—	39 375.—	39 375.—
3260	Fögl Ladin	39 375.—	39 375.—	39 375.—
3270	La Casa Paterna/La Punt	102 500.—	102 500.—	87 500.—
3280	Pagina da Surmeir	102 500.—	102 500.—	87 500.—
3290	Punts	22 600.—	15 000.—	2 000.—
3295	PSR/ANR/LA VUSCH	20 000.—	20 000.—	20 000.—
Total	<i>Pressa rumantscha</i>	326 350.—	318 750.—	275 750.—
<i>Diversas contribuziuns</i>				
3350	Ediziuns ordaifer la LR	20 530.—	25 000.—	28 500.—
3351	Uniuns culturalas	3 897.35	1 500.—	2 033.—
3352	Fundaziun Planta	2 000.—	2 000.—	2 000.—
3353	Fundaziun Retoromana	2 500.—	2 000.—	2 000.—
3354	Fundaziun Dialog	417.—	7 600.—	8 017.—
3355	Fundaziun scienza e giuventetgna	—.	1 000.—	—.
3360	SRR/Rapport LR en las Annalas	900.—	900.—	900.—
3361	Cuminanza mussadras rum. CMR	500.—	500.—	500.—
3363	UFCE/congress S. Murezzan	2 000.—	—.	—.
3364	UFCE-delegaziun rumantscha	3 947.—	2 500.—	4 823.90

	<i>Quint 1995</i>	<i>Prev. 1995</i>	<i>Quint 1994</i>
3365 Gasetta da scholars Aviöl	5 000.—	5 000.—	5 000.—
3367 Contribuziuns nunprevidas	200.—	—.	—.
3368 Contribuziun CD Puntcrap	5 430.80	—.	—.
Total <i>Diversas contribuziuns</i>	47 322.15	48 000.—	53 773.90
Total <i>Contribuziuns directas</i>	784 456.15	777 375.—	740 148.90

Acziuns spezialas

3450 Program d'assimiliaziun	28 090.80	35 000.—	33 633.—
3451 Novs curs da lingua	780.20	—.	—.
3452 Curs rumantsch scola Cuir	2 923.70	5 000.—	4 039.80
3453 Scolaziun da creschids	760.—	3 000.—	5 903.35
3457 Salon du livre et de la presse	—.	—.	3 920.—
3458 Documentaziun/relaziuns publicas	6 340.15	5 500.—	8 694.80
3460 SCUNTRADA RUMANTSCHA	980.25	—.	162 414.35
3462 Promoziun chant rumantsch	—.	—.	46.—
3464 Rumantschaziuns	500.—	2 000.—	72.—
3465 Bibliotecas localas	—.	2 000.—	307.30
3467 Cussegliaziun d'experts	1 403.80	1 000.—	4 234.80
3468 Geniturs ed uffants	500.—	1 000.—	120.—
3469 Project dumbraziun dal pievel	—.	—.	5 135.80
3475 Contacts cun regiuns svizras	—.	2 000.—	744.—
3476 Contacts cun regiuns europeicas	1 472.95	3 000.—	250.—
Total <i>Acziuns specialas</i>	43 751.85	59 500.—	229 515.20
Total <i>Expensas generalas</i>	828 208.—	836 875.—	969 664.10

Collavuraturs regionalas

3501 Pajas mensilas	431 318.10	436 000.—	424 330.40
3506 Supplement per la chasada	7 860.—	7 140.—	8 160.—
3507 Supplement d'uffants	12 525.—	11 100.—	10 380.—
3511 AVS/AI/UCG/AD	36 357.35	34 000.—	33 315.45
3513 Segiranza d'accidents	417.40	500.—	409.55
3515 Cassa da pensiun	38 843.40	41 000.—	40 791.75
3521 Spesas da viadi etc.	12 140.40	10 000.—	7 481.60
3522 Diversas custs da biro	6 520.85	6 000.—	9 533.95
3523 Fits biro	7 800.—	7 800.—	7 800.—
3553 Elavuraziun electronica da datas	42.60	—.	—.
3554 Infrastructura biros coll. novs	3 000.—	3 000.—	—.
3556 Scolaziun	128.30	—.	—.
Total <i>Collavuraturs regionalas</i>	556 953.40	556 540.—	542 202.70

		<i>Quint 1995</i>	<i>Prev. 1995</i>	<i>Quint 1994</i>
Post da linguatg e da rumantsch grischun				
3601	Pajas mensilas	156 458.90	156 000.—	140 086.80
3602	Pajas persunal auxiliar	10 710.—	10 000.—	—.
3603	Pajas rg	138 433.80	148 000.—	150 748.30
3606	Supplement per la chasada	3 364.—	3 200.—	3 816.50
3611	AVS/UCG/AD/AI	25 821.55	25 000.—	25 179.25
3613	Segiranza d'accidents	296.45	300.—	309.50
3615	Cassa da pensiun	26 177.15	27 000.—	21 972.90
3550	Biblioteca linguistica	647.10	2 000.—	551.45
3553	Elavuraziun electronica da datas	2 043.40	6 000.—	3 300.—
Total <i>Post da linguatg e da RG</i>		363 952.35	377 500.—	345 964.70

Post d'infurmaziun e da documentaziun				
3701	Pajas mensilas	70 419.80	72 000.—	64 742.50
3706	Supplement per la chasada	760.60	800.—	1 224.—
3711	AVS/AI/UCG/AD	6 119.05	5 700.—	5 321.60
3713	Segiranza d'accidents	66.30	100.—	65.40
3715	Cassa da pensiun	5 778.90	6 500.—	5 951.20
3753	Elavuraziun electronica da datas	—.	1 000.—	2 300.—
3755	Material d'infurmaziun	—.	—.	134.90
Total <i>Post d'infurmaziun e documentaziun</i>		83 144.65	86 100.—	79 739.60

Post da translaziuns				
3801	Pajas mensilas	53 862.45	50 000.—	49 883.50
3802	Pajas per ura	8 714.—	—.	1 484.95
3806	Supplement per la chasada	1 520.—	1 440.—	1 139.—
3807	Supplement d'uffants	1 815.—	1 800.—	1 882.—
3811	AVS/AD/UCG/AI	4 287.30	3 900.—	3 986.65
3813	Segiranza d'accidents	60.70	100.—	49.—
3815	Cassa da pensiun	3 973.70	4 000.—	3 495.15
3853	Elavuraziun electronica da datas linguisticas	—.	—.	4 425.—
Total <i>Post da translaziuns</i>		74 233.15	61 240.—	66 345.25

Post da teater				
3901	Pajas mensilas	25 360.40	13 000.—	12 236.90
3902	Pajas per incumbensas	500.—	—.	290.—
3911	AVS/AI/UCG/AD	2 142.80	1 000.—	965.55
3913	Segiranza d'accidents	24.60	100.—	11.85
3950	Teaters originals	1 000.—	—.	—.
3951	Spesas e contribuziuns	5 500.—	2 000.—	500.—
3952	Contribuziun UTP	1 000.—	1 000.—	1 000.—
3953	Biblioteca	28.—	500.—	—.

		<i>Quint 1995</i>	<i>Prev. 1995</i>	<i>Quint 1994</i>
3954	Translaziuns	12 690.—	10 000.—	11 900.—
3955	Mussavia dramatic	1 757.90	500.—	—.
3956	LA SCENA	—.	—.	1 039.—
3957	Contribuziun per REFLECTUR	1 000.—	1 000.—	1 000.—
3958	Contacts externs e festival	500.—	1 000.—	—.
3959	Divers custs	36.—	500.—	215.50
3962	Contribuziuns annualas	—.	1 000.—	636.—
Total <i>Post da teater</i>		51 539.70	31 600.—	29 794.80

Post d'ediziuns

4001	Pajas mensilas	48 953.40	39 000.—	34 846.20
4002	Pajas per ura	13 620.45	12 000.—	13 388.90
4011	AVS/AI/AD/UCG	5 287.15	3 500.—	3 952.30
4013	Segiranza d'accidents	57.55	100.—	48.60
4040	Quaderns OSL	24 323.70	25 000.—	21 807.15
4042	Acziuns per promover il chant	5 500.—	5 000.—	356.70
4043	Restampa LAUDINELLA	9 443.20	7 000.—	—.
4044	Abunnament chanzuns	2 731.—	7 000.—	5 000.—
4045	Restampa Dicziunari ladin-francais	—.	—.	18 529.80
4046	Meds didactics scolas fundamentalas tudestgas	2 132.10	4 000.—	4 098.20
4047	Med "assimiliaziun/integraziun rumantscha"	5 974.60	3 000.—	8 402.95
4050	PLEDARI GROND (sin discs)	4 817.55	—.	2 317.35
4054	Funtaunas IV	—.	—.	70.30
4059	Restampa Strietta	—.	—.	2 399.—
4061	Versets e chanzuns/vall.	19 367.—	24 000.—	56 093.80
4062	Cassetas tar chanzuns e versets	26.95	—.	—.
4066	Restampa Vocabulari tud.-surs.	—.	—.	22 176.—
4067	Restampa Vocabulari surs.-tud.	28 212.—	—.	—.
4068	Restampa Dicziunari lad.-tud.	23 626.65	25 000.—	260.—
4070	Reproducziun cassetas da praulas	1 276.95	—.	—.
4073	Cumpra Polyglott	2 389.—	—.	—.
4075	Gruft Gruogn	14 897.55	—.	12 905.—
4076	Menin/Rico va a scola	13 257.45	—.	—.
4078	Restampa prospect Rumantschia tud.	—.	—.	100.—
4079	Lectura uffants gronds 7-14	87.75	20 000.—	134.25
4080	Lectura giuvenils 15-20	—.	15 000.—	55.30
4081	Pepino (surs./surm./put.)	—.	—.	18 045.65
4082	Don Quichotte	15 605.15	—.	16 111.—
4083	Gregory/Greg	2 450.—	—.	24 021.30
4084	Cumpra per sustegn	538.95	2 000.—	—.
4086	Cumpra per revendita	47 069.58	45 000.—	59 232.40
4088	Cumpra antiquariat	—.	—.	640.—

		<i>Quint 1995</i>	<i>Prev. 1995</i>	<i>Quint 1994</i>
4090	Propaganda	1 568.90	-.—	5 379.20
4091	Infrastructura EED per vendita	1 289.25	-.—	-.—
4092	Francatura e vitgira	2 000.—	1 500.—	2 398.60
4093	Divers custs ediziuns	85.60	1 000.—	170.—
4094	Material da spediziun	1 950.05	3 000.—	3 426.70
4095	Tschains Il Palantin	5 369.40	9 500.—	9 213.50
4096	Sminuaziun debitors	3 307.—	-.—	-.—
4098	Sminuaziun cudeschs avant maun	3 735.55	-.—	-.—
Total	<i>Post d'ediziuns/chant</i>	310 951.43	251 600.—	374 410.15

Scolinas

4101	Pajas mensilas	121 355.—	123 000.—	113 539.05
4103	Paja transports uffants	13 943.25	12 000.—	13 776.75
4111	AVS/AI/AD/UCG	10 253.75	9 000.—	8 957.70
4113	Segiranza d'accidents e da malsogna	1 504.20	1 000.—	1 192.05
4115	Cassa da pensiun	9 267.50	10 500.—	6 304.25
4150	Spesas bus	8 751.35	7 000.—	7 165.50
4154	Divers custs	2 475.50	4 000.—	5 594.45
4155	Material d'adiever	3 487.45	-.—	-.—
4156	Fits chasa	13 000.—	13 000.—	13 000.—
4157	Stgaudent	1 000.—	1 000.—	-.—
4158	Curs perfecziun mussadras	-.—	-.—	50.75
Total	<i>Scolinas</i>	185 038.—	180 500.—	169 580.50

Secretariat ed adminstraziun

4401	Pajas mensilas	287 111.95	302 000.—	294 408.75
4406	Supplements per la chasada	2 400.—	1 320.—	2 040.—
4407	Supplements d'uffants	1 980.—	1 800.—	2 970.—
4411	AVS/AI/AD/UCG	29 061.40	28 000.—	30 398.60
4413	Segiranza d'accidents	175.90	400.—	1 615.95
4415	Cassa da pensiun	20 576.50	22 500.—	12 078.30
Total	<i>pajas/custs socials e da persunal</i>	341 305.75	356 020.—	343 511.60

Infrastructura generala

4550	Material	16 191.40	16 000.—	13 261.90
4551	Francatura e vitgira	3 507.05	2 000.—	4 230.10
4552	Telefon	18 785.95	13 000.—	13 920.45
4553	Spesas banca/schec postal	1 057.40	1 200.—	1 556.50
4555	Nettegiar	11 356.20	11 000.—	11 943.85
4556	Mantegniment da maschinas e computers	642.15	4 000.—	1 114.75

	Quint 1995	Prev. 1995	Quint 1994
4554 Reparaturas	205.40	1 000.—	144.50
4557 Fits chasa/parcadis	40 600.—	40 600.—	40 600.—
4558 Stgaudent	3 000.—	3 000.—	4 000.—
4559 Forz'electric/a/a	2 987.10	3 000.—	1 937.95
4560 Amortisaziun maschinas, mobiglias, EED	12 632.70	12 000.—	17 200.50
4561 Tschains passivs	138.95	1 000.—	51.30
4563 Lavur EED	567.30	—.	—.
Total <i>Infrastructura generala</i>	111 671.60	107 800.—	109 961.80

Divers custs

4650 Biblioteca/archiv	3 795.40	7 000.—	3 603.95
4651 Gasettas e revistas	1 010.45	1 000.—	1 115.35
4652 Rapport annual	9 044.45	8 000.—	8 473.—
4653 Inserats	481.85	3 000.—	2 865.90
4654 Contribuziuns annualas	3 458.90	3 000.—	3 442.05
4655 Divers custs	2 031.55	2 000.—	883.65
4656 Segiranzas (materialias)	1 729.10	1 000.—	1 426.20
4657 Scolaziun persunal	3 640.80	2 000.—	30.—
4658 Spesas persunal	4 316.05	4 500.—	3 916.70
Total <i>Divers custs</i>	29 508.55	31 500.—	25 756.80
Total <i>Secretariat ed administraziun</i>	482 485.90	495 320.—	479 230.20

Organs

4850 Radunanza da delegads	4 488.20	5 000.—	2 641.30
4852 Cussegel	3 555.30	2 000.—	2 732.—
4854 Suprastanza	14 419.35	20 000.—	13 893.60
4856 Revisorat	446.—	500.—	539.80
4858 President	30 000.—	30 000.—	30 000.—
4860 Spesas, rapreschentaziuns, viadis	7 474.10	7 000.—	12 098.05
4862 Diversas cumissiuns	1 379.60	3 000.—	2 192.30
4863 Tschentaments novs	—.	—.	2 190.—
Total <i>Organs</i>	61 762.55	67 500.—	66 287.05
4870 Egualisaziun deficit da 1993	16 025.15	16 025.15	16 299.—
4871 Credits supplementars	8 465.50	15 000.—	5 500.—
Total <i>EXPENSAS</i>	3 022 759.78	2 975 800.15	3 145 018.05

ENTRADAS

		Quint1995	Prev.1995	Quint1994
Subsidis e contribuziuns				
6050	Confederaziun	2 000 000.—	2 000 000.—	2 000 000.—
6060	Chantun Grischun	400 000.—	400 000.—	400 000.—
Total	<i>Subsidis e contribuziun</i>	2 400 000.—	2 400 000.—	2 400 000.—

Entradas ord investiziuns				
6150	Tschains	23 635.60	30 000.—	29 517.90
6160	Tschains da legats	1 039.25	2 000.—	1 087.50
Total	<i>Subsidis e contribuziun</i>	24 674.85	32 000.—	30 605.40

Entradas spezificas				
6250	Chantun per scolinas d'exercizis	5 284.60	5 000.—	5 094.90
6251	Chantun contr. lescha scolinas	23 671.05	20 000.—	22 652.55
6252	Citad da Cuira per instrucziun rumantscha	5 000.—	5 000.—	5 000.—
6253	Chantun Genevra	—.	—.	30 000.—
6255	Citad da Cuira per scolinas	75 000.—	75 000.—	75 000.—
6260	Citad da Turitg	5 000.—	5 000.—	5 000.—
6261	Uniun da scolinas Cuira (transport)	12 800.—	9 000.—	9 450.—
6262	Program d'assimilaziun	12 187.—	20 000.—	20 424.—
6264	Acziuns spezialas	200.—	—.	350.—
6265	Diversas	150.—	—.	100.—
6267	Restituziun supplements d'uffants	16 567.50	15 000.—	15 130.—
6268	Sevetsch translaziun rumantsch grischun	23 041.70	20 000.—	30 145.20
6269	Servetsch translaziuns/idioms	53 777.30	20 000.—	40 931.30
6270	Servetsch da linguatg	5 000.—	5 000.—	—.
6275	Scuntrada rumantscha	786.25	—.	127 226.15
6276	Scolaziun da creschids	3 170.10	5 000.—	7 580.40
6278	Sustegns per projects da teater	76.50	—.	54.—
6280	Entradas per divers servetschs	14 005.90	3 000.—	9 146.90
6285	Cto. Coop/La Quotidiana	20 000.—	20 000.—	20 000.—
6286	Cto. Coop/gasetta uniuns afiliadas	10 000.—	10 000.—	—.
6287	Cto. Baur/lavur students	5 000.—	5 000.—	—.
6296	Fits parcadis	150.—	—.	300.—
Total	<i>Entradas spezificas</i>	290 867.90	242 000.—	423 585.40

Entradas ediziuns				
6312	Reserva da 94 per Voc. surs. -tud.	20 000.—	—.	—.
6313	Lectura giuvenils 15–20 cto. reserva	—.	15 000.—	—.

	Quint 1995	Prev. 1995	Quint 1994
6315 Pro Litteris	613.70	-.—	500.—
6316 Don Quichotte/res. 94	9 730.—	-.—	-.—
6317 Grufi Gruogn/res. 94	11 239.—	-.—	-.—
6318 OSL/reserva da 1994	12 000.—	-.—	-.—
6319 Sustegns per chanzunettas e versets	5 500.—	-.—	23 650.—
6320 Divers sustegns prob. (tenor dum.)	-.—	20 000.—	-.—
6323 Sponsoring per Dicziunari ladin-francais	-.—	-.—	19 000.—
6325 Augment cudeschs avant maun	3 735.55	-.—	-.—
6326 Augment debiturs	-.—	-.—	12 049.—
Total <i>Sustegn per ediziuns</i>	62 818.25	35 000.—	65 199.—
Donaziuns			
6400 Spierta rumantscha	100.—	-.—	100.—
Total <i>Donaziuns</i>	100.—	-.—	100.—
Vendita generala			
6500 Vendita ediziuns Lia rumantscha	118 133.08	120 000.—	115 954.40
6501 Entradas discetta PLEDARI GROND	3 162.50	2 000.—	18 909.40
6502 Vendita musicalias	8 328.60	18 000.—	17 080.15
6503 Vendita Laudinella	8 791.—	7 000.—	-.—
6504 Vendita autras ediziuns	36 576.45	50 000.—	40 916.80
6505 Vendita ordinatur da chant	2 104.70	-.—	-.—
6506 Vendita diversas	3 774.05	2 000.—	817.10
6507 Vendita cassetas curs da rum.	2 674.14	-.—	-.—
6508 Vendita cassetas da praulas	2 274.25	2 000.—	3 020.05
6509 Vendita VAG	196.10	-.—	-.—
6510 Vendita ediziuns rumantsch grischun	18 022.16	22 000.—	29 029.90
6511 Vendita antiquariat	219.30	4 000.—	1 049.—
6514 Vendita exterior	8 263.45	-.—	-.—
Total <i>Vendita generala</i>	212 519.78	227 000.—	226 776.8
Total <i>Entradas ediziuns</i>	275 438.03	262 000.—	292 075.80
Total <i>ENTRADAS</i>	2 990 980.78	2 936 000.—	3 146 266.60

Quint final

Entradas	2 990 980.78	2 936 000.—	3 146 266.60
Expensas	3 022 759.78	2 975 800.15	3 145 018.05
DEFICIT 96/AVANZAMENT 95	31 779.—	39 800.15	1 248.55

BILANTSCHA

per 31-12-95 per 31-12-94

Activas			
1000	Cassa	588.—	550.—
1010	Schec postal	25 772.35	18 440.95
1050	Banca chantunala (cto corr.)	109 017.85	21 179.15
1051	Cassa da spargn persunal LR	63 132.65	60 044.30
1052	Cassa da pensiun/conto serrà	—.—	—.—
1053	Raiffeisen Breil FN/Project Muoth	25 558.15	47 470.45
1054	Credit svizzer Scuol	774.90	3 470.35
1055	Banca populara Cuira	—.—	291.70
1056	Societad da bancas svizra Cuira	29 792.70	77 841.65
1062	Uniun da bancas svizras Mustér	3 966.60	13 488.80
1063	Raiffeisen Trun	—.—	—.—
1064	Banca Raiffeisen Laax	907.25	888.—
1067	Raiffeisen Breil/Project G. H. Muoth	25 943.15	28 067.95
1071	Donaziun dr. Felix Calonder	9 000.—	9 000.—
1072	Donaziun Giovannina Bazzi-Mengiardi	20 000.—	20 000.—
1073	Donaziun 100 onns Coop	52 612.55	70 408.20
1074	Donaziun Baur	8 303.55	8 087.95
1075	Projects da teater	4 582.75	4 375.35
1076	Donaziun Egger-Hämmerle	15 931.40	15 412.05
1077	Donaziun Billigmeier/Scuntrada	—.—	—.—
1078	Donaziun Forster	5 198.25	5 057.50
1079	Projects rg	17 808.10	22 214.10
1080	Debiturs divers	35 644.90	77 662.60
1081	Debitur taglia anticipada	19 278.15	10 641.90
1082	Debiturs ediziuns	40 892.20	43 726.65
1085	Activas transitorias	12 345.35	305.35
1090	Radio Turitg	1.—	1.—
1095	Partecipaziun BBV	10 000.—	—.—
1100	Maschinas da biro/computers	1.—	1.—
1110	Mobiglias da biro	1.—	1.—
1115	Mobiglias da scolinas	1.—	1.—
1150	Biblioteca Lia rumantscha e Caviezel	1.—	1.—
1160	Bus da scolina	1.—	1.—
1200	Marcas 2000 onns	500.—	500.—
1201	Cudeschs avant maun	1.—	1.—
1900	Daivet	—.—	16 025.15
Total <i>activas</i>		537 557.80	575 157.10

		<i>per 31-12-95</i>	<i>per 31-12-94</i>
Passivas			
2000	Crediturs	249 472.40	151 881.70
2010	Crediturs TPV	1 028.30	-.—
2051	Emprest cassa da spargn pers. LR	63 132.65	60 044.30
2052	Emprest cassa da pensiun/conto serrà	-.—	-.—
2053	Raiffaisen Breil FN/Project Muoth	25 558.15	47 470.45
2054	Emprest FN Litteratura Rumantschs e Ladins	394.—	736.—
2067	Project G. H. Muoth	25 943.15	28 067.95
2071	Donaziun dr. Felix Calonder	9 000.—	9 000.—
2072	Donaziun Giovannina Bazzi-Mengiardi	20 000.—	20 000.—
2073	Donaziun 100 onns Coop	32 612.55	70 408.20
2074	Donaziun Baur	3 303.55	8 087.95
2075	Projects da teater	4 582.75	4 375.35
1076	Donaziun Egger-Hämmerle	15 931.40	15 412.05
2078	Donaziun Forster	5 198.25	5 057.50
2079	Projects rg	17 808.10	22 214.10
2095	Partecipaziuns SCG/BBV	10 000.—	-.—
2100	Reservas ediziuns linguisticas	8 500.—	8 500.—
2105	Reservas ediziuns commemorativas	2 953.—	2 953.—
2110	Reserva restampa vocabularis	-.—	20 000.—
2150	Passivas transitorias	72 170.—	99 200.—
2200	Marcas 2000 onns	500.—	500.—
2900	Chapital	1 248.55	1 248.55
2905	Resultat quint LR 1995	- 31 779.—	-.—
Total <i>passivas</i>		537 557.80	575 157.10



Finanzkontrolle des Kantons Graubünden
Controllo delle finanze del Cantone Grigioni
Controlla da finanzas dal chantun Grischun

7001 Chur, Loëstrasse 2, Tel. 081 21 32 73, Fax 081 21 21 75

RAPPORT DA REVISIUN

Tenor art. 29 dals tschentaments dals 4 da zercladur 1994 e decisiun da la radunanza da delegadas e delegads dals 9 da december 1995 da la LR avain nus controllà la bilantscha, fatga per ils 31 da december 1995, sco era ils quints da gudogn e sperdita per il temp dals 1. da schaner 1995 fin ils 31 da december 1995.

La bilantscha serra da mintga vart cun frs. 537 557.80. Il quint da gudogn e sperdita mussa ina sperdita da frs. 31 779.—.

Nossa controlla ha mussà ch'ils cudeschs èn manads en urden. Sin fundament da nossa controlla e da las infurmaziuns retschavidas essan nus persvadids che la preschentaziun dal resultat da gestiun e da la situaziun da la facultad correspunda a las prescripziuns legalas e statutaras.

Ils detagls davart las dimensiuns da nossa controlla e las constataziuns fatgas èn francadas en noss rapport separà.

Sin fundament dals resultats da nossa controlla proponin nus d'acceptar il quint annual 1995 e la bilantscha per ils 31 da december 1995.

Cuira, ils 19 da mars 1996

L'uffizi da controlla

CONTROLLA DA FINANZAS DAL
CHANTUN GRISCHUN

il caposecziun

il revisur

E. Cottiati

Th. Huonder

Persunal LR pensums da lavur 1995

Arquint Romedi	50%	collavuratur regional
Buchli Barbla	80%	secretariat
Capeder Reto	100%	collavuratur regional
Cathomas Bernard	100%	secretari general
Caviezel Heidi	100%	mussadra
Dazzi Anna Alice	60%	post da rg
Deplazes Amalia	30%	spediziun
Gregori Gian Peder	50%	post da linguatg e rg
Gross Manfred	60%	post da documentaziun
Huder Ladina	100%	mussadra
Isenschmid Walter	25%	chauffeur
Janki Georgina	100%	secretariat
Menzli Marlis	30%	post da linguatg e rg
Menzli Mengia	65%	secretariat/post da rg
Monn Ursulina	60%	translaziuns
Parolini Jon Domenic	50%	collavuratur regional
Pattis Karin	100%	secretariat
Solèr Clau	80%	post da linguatg e rg
Scherrer Carli	100%	collavuratur regional
Tscharner Bartolome	100%	collavuratur regional
2 emprendistas		
Total 20 persunas	1440%	

14,4 plazzas da lavur
da quellas

2,25 scoletta

8,15 centrala LR (tut ils posts)

4,00 collavuratur regional